

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

ગુજરાતની વડી અદાલતમાં અમદાવાદ ખાતે

વિશેષ નાગરિક અરજી ક્રમાંક ૧૧૦૩૧/૨૦૧૩

મંજૂરી અને હસ્તાક્ષર માટે:

માનનીય મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી ભાસ્કર ભટ્ટાચાર્ય	હસ્તાક્ષર/ -
માનનીય શ્રી ન્યાયમૂર્તિ જે.બી. પારડીવાલા	હસ્તાક્ષર/ -

=====

૧	શું સ્થાનિક અખબારોના પત્રકારોને ચુકાદો જોવાની મંજૂરી આપવામાં આવી શકે છે?	હા
૨	પત્રકારોને રીફર કરવામાં આવે કે નહીં?	હા
૩	શું માનનીય ન્યાયમૂર્તિઓ ચુકાદાની ઉચિત નકલ જોવા માંગે છે?	ના
૪	શું આ કેસમાં ભારતના બંધારણના અર્થઘટન અથવા તે હેઠળ કરવામાં આવેલા કોઈપણ આદેશ અંગે કાયદાના નોંધપાત્ર પ્રશ્નનો સમાવેશ થાય છે?	હા

પ	શું ચુકાદાને સિવિલ જજને પરિપત્રિત કરવામાં આવે ?	ના
---	---	----

અલ્સ્ટોમ ઇન્ડિયા લિમિટેડ –

અધિકૃત હસ્તાક્ષરી મારફતે

વિ.

યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય

ઉપસ્થિતિ :

શ્રી સુજિત ઘોષ સાથે શ્રી મૌલિક જી. નાણાવટી સાથે સુશ્રી કનુપ્રિયા ભાર્ગવ સાથે સુશ્રી નિકિતા મહેતા, અરજદાર તરફથી વકીલો.

સામાવાળાઓ તરફથી શ્રી હરેન રાવલ, પરિષ્ઠ વકીલ સાથે શ્રી હર્ષ એન પરેખ સાથે શ્રી નિશાંત લાલકિયા, વકીલો.

કોરમ: માનનીય મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી ભાસ્કર ભટ્ટાચાર્ય

અને

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી જે. બી. પારડીવાલા

તારીખ : ૧૩/૦૨/૨૦૧૪

સી.એ.વી. ચુકાદો

(દ્વારા: માનનીય મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી ભાસ્કર ભટ્ટાચાર્ય)

૧. આ વિશેષ નાગરિક અરજી દ્વારા, રિટ-અરજદાર, જે કંપનીઝ અધિનિયમ, ૧૯૫૬ હેઠળ સ્થાપિત એક કંપની છે અને પોતાના ગ્રાહકો માટે પ્રોજેક્ટ ઇજનેરી,

ખરીદી, બાંધકામ તથા કાર્યાન્વયન સહિત વીજ ઉત્પાદન સંયંત્રોની સ્થાપના કરવાની પ્રવૃત્તિમાં સંકળાયેલ છે, તેણે નીચે મુજબની રાહતો માટે પ્રાર્થના કરી છે:—

“[એ] એફ.ટી.પી.ની પરિણેદ ૨.૩ અસંવિધાનિક છે અને એફ.ટી.ડી.આર. અધિનિયમ અથવા એફ.ટી.પી.ના અધિકારક્ષેત્રથી પર છે, એવું જાહેર કરી ઠરાવ કરવાની કૃપા થાય;

[બી] એચ.ઓ.પી.ની પરિણેદ ૮.૩.૬ એફ.ટી.ડી.આર. અધિનિયમ તેમજ એફ.ટી.પી.ના અધિકારક્ષેત્રથી પર છે, એવું જાહેર કરી ઠરાવ કરવાની કૃપા થાય અને તેને આરંભથી જ રદબાતલ, અમાન્ય અને અસ્તિત્વવિહોણો કાયદો તરીકે જાહેર કરવામાં આવે.

[સી] એવી કૃપા કરીને ઠરાવશો કે એ.એન.એફ.—૮ ફોર્મ સાથે સંલગ્ન ઘોષણાના પરિણેદ ૭ , જેને એચ.ઓ.પી.ની જોગવાઈઓ સાથે વાંચવામાં આવે, તે સામાવાળાસામાવાળા નં.૨ અથવા તેના અધીનસ્તોને, એકવાર આવા શુલ્ક પરતફેરના લાભો દાવેદારને મંજૂર થઈ ગયા પછી, તે લાભોની પુનઃચકાસણી કરવા અથવા પુનઃનિર્ધારિત કરવાની સત્તા આપતો નથી.

[ડી] અરજીના તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓમાં જે વધુ અને અન્ય રાહત, આદેશ અથવા દિશાનિર્દેશ ન્યાયસંગત, યોગ્ય, સમુચિત અને સમતાસંગત હોય તે.”

૨. અરજદાર દ્વારા રજૂ કરવામાં આવેલ કેસનો સાર આ મુજબ દર્શાવી શકાય:—

૨.૧ અરજદાર વિવિધ વીજ પ્રકલ્પોમાં “અનુમાનિત નિકાસ લાભો” નો દાવો કરતો રહ્યો છે અને તેથી, અનુમાનિત નિકાસ લાભની પ્રક્રિયા અને મંજૂરી સંબંધે સામાવાળા નં. ૨, વિદેશ વેપારના મહાનિદેશક [ડીજીએફટી] અને તેના અનુગામી અધિકારીઓ દ્વારા પ્રયોગમાં લેવામાં આવેલી વિવિધ સત્તાઓની કાનૂની માન્યતા અને ચુકિતચુક્તતા બાબતે તેને હિતસંબંધ છે. સામાવાળા નં. ૧ ભારત સંઘ છે, જે વિદેશ વેપાર નીતિ [એફટીપી] ની રચના માટે જવાબદાર છે, જેના હેઠળ અરજદારને અનુમાનિત નિકાસ લાભો ઉપલબ્ધ થાય છે.

૨.૨ વિદેશી વેપાર (વિકાસ અને વિનિયમન) અધિનિયમ, ૧૯૯૨ (“એફટીડીઆર અધિનિયમ”) ની કલમ-૩ કેન્દ્ર સરકારને વિદેશી વેપારના વિકાસ અને વિનિયમન માટે જોગવાઈ કરવાની સત્તા આપે છે.

૨.૩ એફટીડીઆર અધિનિયમની કલમ ૫ દ્વારા કેન્દ્ર સરકારને સત્તાવાર રાજપત્રમાં સૂચના દ્વારા નિકાસ અને આયાત નીતિ ઘડવાની અને જાહેર કરવાની સત્તા આપવામાં આવે છે અને તે સમયાંતરે તે નીતિમાં સુધારો પણ કરી શકે છે. આ કલમ હેઠળની સત્તાઓના અનુસંધાને, એફટીપી કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા જાહેર કરવામાં આવે છે. નીતિ સામાન્ય રીતે ૫ વર્ષ માટે ઘડવામાં આવે છે અને દર વર્ષે વાર્ષિક પૂરક દ્વારા તેનું પુનરીક્ષણ/સુધારણ કરવામાં આવે છે. હાલમાં અમલમાં રહેલી નીતિ એફટીપી ૨૦૦૯-૧૪ છે.

૨.૪ કલમ ૬ સામાવાળા ક્રમાંક ૨ ને નિકાસ અને આયાત નીતિની ઘડતર પ્રક્રિયામાં કેન્દ્ર સરકારને સલાહ આપવાનો અધિકાર આપે છે અને તે નીતિ અમલમાં મૂકવા માટે જવાબદાર રહેશે. કલમ ૬[૩] માં જોગવાઈ છે કે, સત્તાવાર રાજપત્રમાં પ્રકાશિત આદેશ દ્વારા, કેન્દ્ર સરકાર એ રીતે નિર્દેશ આપી શકે છે કે એફ.ટી.ડી.આર. અધિનિયમ હેઠળ તેની દ્વારા પ્રયોગમાં મુકાય તેવી કોઈપણ સત્તા સામાવાળા ક્રમાંક ૨ અથવા સામાવાળા ક્રમાંક ૨ ના અધીનસ્થ અધિકારી દ્વારા પ્રયોગમાં મુકવામાં આવે, પરંતુ એફ.ટી.ડી.આર. અધિનિયમની કલમો ૩, ૫, ૧૫, ૧૬ અને ૧૮ હેઠળની સત્તાઓ બાબતે નહીં, જે નીચે મુજબ છે:

- કલમ ૩ આયાત અને નિકાસ સંબંધિત જોગવાઈ કરવા માટે સત્તા પ્રદાન કરે છે;
- કલમ ૫ નીતિમાં સુધારો કરવાની સત્તાનો ઉલ્લેખ કરે છે;
- કલમ ૧૫ અર્ધ-ન્યાયિક સત્તાઓને સૂચવે છે, એટલે કે અપીલીય કાર્યવાહી સાંભળવાની સત્તા.
- કલમ ૧૬ સામાવાળા નં. ૨ દ્વારા અને સામાવાળા નં. ૨ ના અધીનસ્થ અધિકારીઓ દ્વારા અનુક્રમે આપવામાં આવેલા નિર્ણય અથવા આદેશોની પુનરીક્ષણ કરવાની સત્તાઓ, જે કેન્દ્રીય સરકાર અને ડી.જી.એફ.ટી.ને પ્રદાન કરવામાં આવી છે, તેનો ઉલ્લેખ કરે છે.

- કલમ ૧૯ કેન્દ્ર સરકારને નિયમો બનાવવાની સત્તા અંગે સંદર્ભિત કરે છે.

૨.૫ ઉપરોક્ત એફટીડીઆર અધિનિયમની કલમ ૬ અનુસાર, એફટીપીના પેરા ૨.૩ હેઠળ, સામાવાળા નં.૨ ને એફટીપી નીતિનું અર્થઘટન કરવાની સત્તા આપવામાં આવી છે. પેરા ૨.૩ મુજબ, એફટીપીની કોઈ જોગવાઈના અર્થઘટન બાબતે અથવા આઈટીસી [એચએસ] માં કોઈ વસ્તુના વર્ગીકરણ બાબતે અથવા એચઓપીમાં કોઈ શંકા અથવા પ્રશ્ન ઊભો થાય, તો એવો પ્રશ્ન અથવા શંકા ડીજીએફટીને સંદર્ભિત કરાશે, અને તે બાબતે તેનો નિર્ણય અંતિમ અને બંધનકારક રહેશે.

૨.૬ એફટીપીના પરિચ્છેદ ૨.૪ દ્વારા કેન્દ્ર સરકાર સામાવાળા ક્રમાંક ૨ ને એફટીડીઆર અધિનિયમ, નિયમો અને આદેશની જોગવાઈઓના અમલીકરણના હેતુસર અનુસરવાની પ્રક્રિયા નિર્ધારિત કરવાની સત્તા પ્રદાન કરે છે. આવી પ્રક્રિયાઓ અથવા સુધારાઓ, જો કોઈ હોય, તો જાહેર સૂચના દ્વારા પ્રકાશિત કરવામાં આવશે.

૨.૭ એફ.ટી.પી.ના પેરા ૨.૪ હેઠળ પ્રદાન કરવામાં આવેલી સત્તાઓનો ઉપયોગ કરીને, સામાવાળા નં.૨એ જાહેર સૂચના નં.૧ [આર.ઈ.-૨૦૧૨]/૨૦૦૯-

૨૦૧૪, નવી દિલ્હી, તા. ૫મી જૂન, ૨૦૧૨ દ્વારા એચ.ઓ.પી. નિર્ધારિત કર્યું છે, જે વહીવટી માર્ગદર્શિકાના સ્વરૂપમાં છે.

૨.૮ એચઓપીના પેરા ૮.૩.૧ માં એવી જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે ડ્યુટી ડ્રોબેકના લાભોનો દાવો કરવા માટે દાવેદારે એએનએફ-૮ ફોર્મ ભરવું ફરજિયાત છે. એએનએફ-૮ ફોર્મની ઘોષણાના પેરા ૭ મુજબ દાવેદાર પાસેથી એવો બાંહેધરીપત્ર આવશ્યક છે કે પુનઃનિર્ધારણ અને પુનઃચકાસણીની સ્થિતિમાં, વધારામાં ચૂકવવામાં આવેલ રકમ દાવેદાર પરત કરશે.

૨.૯ એચ.ઓ.પી.ના પેરા ૮.૩.૬ મુજબ, એચ.ઓ.પી.માં નિર્ધારિત કરવામાં આવેલી પ્રક્રિયાઓને આધીન રહીને, કસ્ટમ્સ અને કેન્દ્રીય આબકારી શુલ્ક ડ્રોબેક નિયમો, ૧૯૯૫, જરૂરી ફેરફારો સાથે આભાસી નિકાસો પર લાગુ પડશે.

૩. ઉપરોક્ત પૃષ્ઠભૂમિમાં, અરજદારના જણાવ્યા મુજબ, ઉપરોક્ત જોગવાઈઓ અર્થાત્ એફટીપીનો પેરા ૨.૩, એચઓપીનો પેરા ૮.૩.૬ અને એએનએફ-૮ ફોર્મનો પેરા ૭, ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪ અને ૧૯[૧] [૭] ને અનુચ્છેદ ૨૪૬ અને ૨૬૫ સાથે વાંચતાં તથા એફટીડીઆર અધિનિયમ અને એફટીપીની જોગવાઈઓના ઘોર ઉલ્લંઘનરૂપ છે, નીચેના આધારો પર:

૩.૧ સામાવાળા નં. ૨ એ એચ.ઓ.પી.ના પરિછેદ ૮.૩.૬ દ્વારા, ડ્યૂટી ડ્રોબેક નિયમોની જોગવાઈઓને જરૂરી ફેરફારો સાથે એફ.ટી.પી. અને એચ.ઓ.પી.માં સંદર્ભ દ્વારા સમાવેશ કરી છે. એફ.ટી.પી.ના પરિછેદ ૨.૪ ને એફ.ટી.ડી.આર. અધિનિયમની કલમ ૬ સાથે વાંચતાં જે સ્પષ્ટ થાય છે તે મુજબ, એચ.ઓ.પી. વાસ્તવમાં માત્ર એક વહીવટી માર્ગદર્શિકા જ છે. એફ.ટી.ડી.આર. અધિનિયમની કલમ ૩ સામાવાળા નં. ૧ ને આયાત અને નિકાસ સંબંધિત જોગવાઈઓ કરવાની સત્તા આપે છે અને સામાવાળા નં. ૧ એફ.ટી.ડી.આર. અધિનિયમની કલમ ૫ હેઠળ વિદેશ વેપાર નીતિ ઘડી અને જાહેર કરી શકે છે. એફ.ટી.ડી.આર. અધિનિયમની કલમ ૬ વિશેષરૂપે જોગવાઈ કરે છે કે એફ.ટી.ડી.આર. અધિનિયમની કલમો ૩ અને ૫ હેઠળ સામાવાળા નં. ૧ ને અપાયેલી સત્તાઓ સામાવાળા નં. ૨ ને પુનઃપ્રત્યાયોજિત કરી શકાતી નથી. તેથી, એફ.ટી.ડી.આર. અધિનિયમની કલમ ૬ના અર્થમાં, એફ.ટી.પી. અથવા આયાત અને નિકાસ સંબંધિત જોગવાઈઓ માત્ર સંસદ દ્વારા અથવા સામાવાળા નં. ૧ દ્વારા તેના પ્રત્યાયોજિત સત્તાધિકારી તરીકેના દરજ્જામાં જ કાયદેસર રીતે બનાવવામાં આવી શકે. સામાવાળા નં. ૨ એ એચ.ઓ.પી.ના પરિછેદ ૮.૩.૬ દ્વારા ડ્યૂટી ડ્રોબેક નિયમોની જોગવાઈઓને જરૂરી ફેરફારો સાથે માન્ય નિકાસોમાં સંદર્ભ દ્વારા સમાવેશ કરવાનો પ્રયાસ કર્યો છે, જે સ્વીકાર્ય નથી, કારણ કે સામાવાળા નં. ૨ ને એફ.ટી.ડી.આર. અધિનિયમ અથવા એફ.ટી.પી. હેઠળ, સીધા અથવા સંદર્ભ દ્વારા સમાવેશના માર્ગે, કાયદેસર જોગવાઈ કરવાની કોઈ સત્તા અપાઈ નથી. આ કાયદાનો સ્વીકારેલ સિદ્ધાંત છે કે વિધાનમંડળ અને

કાર્યપાલિકા વચ્ચેની સત્તાવિભાજન ભારતના બંધારણની મૂળભૂત રચનાનો ભાગ છે અને કાયદા હેઠળ યોગ્ય સત્તા વિના કાર્યપાલિકા દ્વારા કાયદેસર જોગવાઈ કરવાનો કોઈપણ પ્રયાસ ભારતના બંધારણની મૂળભૂત રચનાના ભંગ સમાન ગણાશે. કાયદેસર જોગવાઈ કરવાની સત્તા ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૪૬ હેઠળ નિહિત છે અને તે સંસદ તેમજ રાજ્ય વિધાનમંડળને સોંપવામાં આવી છે. તેથી, કાયદાની સત્તા વિના કાર્યપાલિકા દ્વારા કાયદેસર જોગવાઈ કરવાનો કોઈપણ પ્રયાસ રંગીન ઉપાય સમાન ગણાશે અને તેથી તે ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૪૬ના ભંગમાં આવશે. જો ડ્યૂટી ટ્રોબેક નિયમોને સામાવાળા નં. ૨ દ્વારા સંદર્ભ દ્વારા સમાવેશના માર્ગે અપનાવવાની મંજૂરી આપવામાં આવે, તો તે સામાવાળા નં. ૨ ને કસ્ટમ્સ અધિનિયમની કલમ ૭૫, કેન્દ્રીય એક્સાઈઝ અધિનિયમની કલમ ૩૭ અને ફાઈનાન્સ અધિનિયમ, ૧૯૮૪ની કલમ ૮૩એ ને કલમ ૮૪ સાથે વાંચીને તેમાં નિર્ધારિત ડ્યૂટી અને કરની પરતફેર સંબંધિત બાબતો સાથે વ્યવહાર કરવાની મંજૂરી આપવાના સમાન થશે. સામાવાળા નં. ૨ ને સ્પષ્ટ અથવા અન્ય કોઈ રીતે કાયદેસર જોગવાઈ કરવાની સત્તા વિના ડ્યૂટી ટ્રોબેક નિયમો અપનાવવાની આવી મંજૂરી કાયદાની સત્તા વિના કર લાદવા અથવા વસૂલવા સમાન ગણાશે અને તેથી ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૬૫ના ભંગમાં આવશે. તેથી, એફ.ટી.પી.નો પરિષ્દ ૮.૩.૬ એફ.ટી.ડી.આર. અધિનિયમની હદ બહારનો છે અને ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૪૬ અને ૨૬૫ના ભંગમાં છે.

૩.૨ એફ.ટી.પી.ની પરા ૨.૪ હેઠળ સામાવાળા નં. ૨ ને આપવામાં આવેલી સત્તા પ્રક્રિયા નિર્ધારિત કરવાની છે અને તેથી, તેનો ઉપયોગ મૂળભૂત કાયદો, અર્થાત્ ડ્યૂટી ડ્રોબેક નિયમો, રજૂ કરવા માટે કરી શકાય નહીં. તેથી, એચ.ઓ.પી.ની પરા ૮.૩.૬ રદ કરવા યોગ્ય છે.

૩.૩ એફ.ટી.ડી.આર. અધિનિયમ અથવા એફ.ટી.પી. સામાવાળા નં.૨ અને તેના અધીનસ્થોને, એકવાર આવા લાભોને એફ.ટી.પી.ની જોગવાઈઓ મુજબ મંજૂર કરવામાં આવ્યા હોય અથવા આપવામાં આવ્યા હોય ત્યારબાદ, માન્ય નિકાસ લાભોનું પુનઃનિર્ધારણ કરવા અથવા પુનઃચકાસણી કરવા માટે સત્તા પ્રદાન કરતું નથી. એફ.ટી.ડી.આર. અધિનિયમ અથવા એફ.ટી.પી. હેઠળ સત્તાના અભાવે, સામાવાળા નં.૨ અને તેના અધીનસ્થો વહીવટી માર્ગદર્શિકાઓ હેઠળ, એટલે કે એ.એન.એફ.-૮ ફોર્મના પરા ૭ હેઠળ, પુનઃનિર્ધારણ અથવા પુનઃચકાસણી કરવાની સત્તા જેવી અર્ધ-ન્યાયિક સત્તા સ્વયં ગ્રહણ કરી શકતા નથી. તેથી, એ.એન.એફ.-૮નો પરા ૭ સામાવાળા નં.૨ અને તેના અધીનસ્થો દ્વારા અર્ધ-ન્યાયિક સત્તાનું અતિક્રમણ છે અને પરિણામે, તે એફ.ટી.ડી.આર. અધિનિયમ તથા એફ.ટી.પી.ની જોગવાઈઓની બહાર જાય છે અને તેથી, રદ કરવામાં પાત્ર છે.

૩.૪ માત્ર એટલા માટે કે આવી જાહેરાત દાવેદાર દ્વારા હસ્તાક્ષરિત થવાની આવશ્યક છે, તેથી સામાવાળા નં. ૨ તથા તેના અધીનસ્તોને પુનઃનિર્ધારણ અને પુનઃચકાસણી કરવાની સત્તા પ્રદાન થતી નથી, જ્યાં આવી સત્તા અન્યથા કાયદામાં ઉપલબ્ધ નથી. કાયદાનો સ્થાપિત સિદ્ધાંત એ છે કે જ્યાં આવી સત્તા સ્વભાવતઃ જ આવા સત્તાધિકારીઓ પાસે અસ્તિત્વમાં નથી, ત્યાં સમ્મતિ અથવા મૌન સ્વીકારથી કોઈ સત્તાધિકારીની યોગ્યતા અને અધિકારક્ષેત્રને માન્યતા આપી શકાય નહીં. તેથી, એ.એન.એફ.-૮ નો પરિષેદ ૭ એફ.ટી.ડી.આર. અધિનિયમ તેમજ એફ.ટી.પી.ના ઉદ્બંધનમાં છે અને પરિણામે, તેને રદ કરવામાં આવવા યોગ્ય છે.

૩.૫ એફ.ટી.પી.ના પેરા ૨.૩ મુજબ એ જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે એફ.ટી.પી., એચ.ઓ.પી. વગેરેના અર્થઘટન સંબંધિત મુદ્દાઓ પર સામાવાળા નં.૨નો નિર્ણય અંતિમ અને બંધનકારક રહેશે. સામાવાળા નં.૨ના વિવિધ અધીનસ્ત અધિકારીઓ એફ.ટી.ડી.આર. અધિનિયમની કલમો ૭, ૮, ૯, ૧૦, ૧૧, ૧૩ વગેરે હેઠળ અર્ધ-ન્યાયિક કાર્યો બજાવે છે. તેથી, એફ.ટી.પી.ના પેરા ૨.૩ હેઠળ સામાવાળા નં.૨ને એફ.ટી.પી. અને એચ.ઓ.પી.નું અર્થઘટન કરવાની અપાયેલ અશરતી સત્તા [જે અંતિમ અને બંધનકારક છે] તેના અધીનસ્તોની અર્ધ-ન્યાયિક કાર્યોની સ્વતંત્રતામાં હસ્તક્ષેપ કરે છે અને તેમને પણ બંધનકારક બનાવે છે તેમજ તેમના સ્વતંત્ર મનનના પ્રયોગમાં દખલ કરે છે.

આવી અશરતી સત્તા અને તેના હેઠળ જારી કરાયેલ તમામ પરામર્શો, જેમ કે પરિપત્રો, બેઠકોની કાર્યવાહી અને અન્ય સૂચનાઓ, તેમને જે પણ નામ આપવામાં આવ્યું હોય, જો તેનો પ્રભાવ અર્ધ-ન્યાયિક અને ન્યાયિક સત્તાધિકારીઓને બંધનકારક બનાવવાનો હોય, તો તે કાયદેસર રીતે અયોગ્ય છે. એફ.ટી.પી.ના પેરા ૨.૩ની જોગવાઈઓ ભારતના બંધારણના વિરુદ્ધ છે અને એફ.ટી.ડી.આર. અધિનિયમની પરિધિ બહારની છે. એફ.ટી.પી.નો પેરા ૨.૩ ૨૬ થવા પાત્ર છે. સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ અધિનિયમ, કર્ટમ્સ અધિનિયમ, ફાઈનાન્સ અધિનિયમ અને આવકવેરા અધિનિયમ જેવા દરેક કરવેરા અધિનિયમમાં સી.બી.ઈ.સી./સી.બી.ડી.ટી.ને આદેશો, સૂચનાઓ અને નિર્દેશો જારી કરવાની વહીવટી સત્તાઓ અપાયેલી છે. જોકે, આવા તમામ અધિનિયમોમાં એવી જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે આવી સૂચના અથવા નિર્દેશ અથવા આદેશ અર્ધ-ન્યાયિક કાર્યો બજાવતી સત્તાધિકારીઓ પર બંધનકારક રહેશે નહીં. તેથી, એફ.ટી.પી.નો પેરા ૨.૩, જ્યાં સુધી તે વહીવટકર્તા દ્વારા આદેશો, સૂચનાઓ અને નિર્દેશો જારી કરવાની સત્તાને લગતો છે અને જેમાં અર્ધ-ન્યાયિક સત્તાધિકારીઓને પ્રભાવિત કરવાની શક્યતા રહેલી છે, ત્યાં સુધી અન્ય નાણાકીય કાયદાઓની યોજના કરતાં ભિન્ન છે.

૪. ઉપરોક્ત અરજીનો સામાવાળા નં. ૨ દ્વારા પ્રતિજવાબી સોગંદનામું દાખલ કરીને વિરોધ કરવામાં આવ્યો છે અને સામાવાળા નં. ૨નો બચાવ સંક્ષેપમાં આ મુજબ રજૂ કરી શકાય:

પ્રારંભિક રજૂઆતો

૪.૧ બ્રિટિશ શાસનકાળ દરમિયાન ગ્રેટ બ્રિટનમાંથી માલસામાનની આયાતને પ્રોત્સાહન આપવામાં આવતું હતું અને ભારતમાંથી માલસામાનની નિકાસ તથા અન્ય વિકસિત દેશોમાંથી માલસામાનની આયાતને વધુ ઊંચી કસ્ટમ શુલ્કની વસૂલાત દ્વારા નિરોત્સાહિત કરવામાં આવતી હતી. વિદેશી વેપારનું નિયંત્રણ કરવા માટેની વૈધાનિક વ્યવસ્થા સી કસ્ટમ્સ અધિનિયમ, ૧૮૭૮ હતી. આયાત અને નિકાસ અંગે, ગવર્નમેન્ટ ઓફ ઇન્ડિયા એક્ટ, ૧૯૩૫ દ્વારા આ વિષય પર કાયદેસર વ્યવસ્થા ઘડવાની વિશિષ્ટ સત્તા કેન્દ્રને આપવામાં આવી હતી. પરંતુ કેન્દ્રીય વિધાનસભાએ કોઈ વિશિષ્ટ અધિનિયમ પસાર કર્યો નહોતો. દ્વિતીય વિશ્વયુદ્ધ દરમિયાન, વિદેશી મુદ્રાના અછતાં સાધનો અને ભારતીય બંદરોમાં વહાણ વ્યવસ્થાની તીવ્ર અછતને કારણે ઊભી થયેલી અનિવાર્ય પરિસ્થિતિ હેઠળ, ૧૯૩૯માં ડિફેન્સ ઓફ ઇન્ડિયા નિયમો હેઠળ એક જાહેરનામું બહાર પાડવામાં આવ્યું, જેના દ્વારા ૬૮ વસ્તુઓની આયાત નિયંત્રણ હેઠળ લાવવામાં આવી. ત્યારબાદ વધુ વસ્તુઓને નિયંત્રણ હેઠળ લાવવા માટે અન્ય જાહેરનામાઓ ક્રમશઃ બહાર પાડવામાં આવ્યા. જુલાઈ, ૧૯૪૩માં નિયંત્રિત

વસ્તુઓની વિશાળ શ્રેણીને આવરી લેતું એક સંકલિત જાહેરનામું બહાર પાડવામાં આવ્યું. દ્વિતીય વિશ્વયુદ્ધ પૂર્ણ થતાં ડિક્રેન્સ ઓફ ઇન્ડિયા નિયમો અમલબહાર થયા, પરંતુ આયાત નિયંત્રણ સંબંધિત જોગવાઈઓને ઇમર્જન્સી પ્રોવિઝન્સ (કન્ટિન્યુઅન્સ) ઓર્ડિનન્સ, ૧૯૪૬ના બળે ચાલુ રાખવામાં આવી, જેની જગ્યાએ, જ્યાં સુધી આયાત અને નિકાસ નિયંત્રણનો પ્રશ્ન છે, ત્યાં સુધી ઇમ્પોર્ટ્સ એન્ડ એક્સપોર્ટ્સ (કન્ટ્રોલ) અધિનિયમ, ૧૯૪૭ અમલમાં આવ્યો. તે શરૂઆતમાં ત્રણ વર્ષની અવધિ માટે અમલમાં આવ્યો, પરંતુ સમયાંતરે તેની મુદત વધારવામાં આવી. ૧૯૭૧માં તે કાયમી કાયદો બન્યો. ઇમ્પોર્ટ્સ એન્ડ એક્સપોર્ટ્સ (કન્ટ્રોલ) (એમેન્ડમેન્ટ) ઓર્ડિનન્સ, ૧૯૭૫ દ્વારા ઇમ્પોર્ટ્સ એન્ડ એક્સપોર્ટ્સ (કન્ટ્રોલ) અધિનિયમ, ૧૯૪૭માં દુરગામી સ્વરૂપના ફેરફારો કરવામાં આવ્યા. આ ઓર્ડિનન્સને ઇમ્પોર્ટ્સ એન્ડ એક્સપોર્ટ્સ (કન્ટ્રોલ) (એમેન્ડમેન્ટ) અધિનિયમ, ૧૯૭૬ દ્વારા પ્રતિસ્થાપિત કરવામાં આવ્યો. ૧૯૭૬ના અધિનિયમ દ્વારા કરવામાં આવેલા ફેરફારો છતાં ઇમ્પોર્ટ્સ એન્ડ એક્સપોર્ટ્સ (કન્ટ્રોલ) અધિનિયમ, ૧૯૪૭માં ખામીઓ યથાવત રહી. અધિનિયમ, ૧૯૪૭ હેઠળ સ્થાપિત કરવામાં આવેલી કાનૂની વ્યવસ્થા જૂની પડી ગઈ હતી અને ભારતના વિદેશી વેપારની વૃદ્ધિ અને વિકાસમાં અવરોધ ઊભો કરતી હતી. પરિણામે, ૧૯મી જૂન, ૧૯૯૨ના રોજ ભારતના રાષ્ટ્રપતિએ ઇમ્પોર્ટ્સ એન્ડ એક્સપોર્ટ્સ (કન્ટ્રોલ) અધિનિયમ, ૧૯૪૭ને રદ કરતાં ફોરેન ટ્રેડ (ડેવલપમેન્ટ એન્ડ રેગ્યુલેશન) ઓર્ડિનન્સ જાહેર કર્યો. ફોરેન ટ્રેડ (ડેવલપમેન્ટ એન્ડ રેગ્યુલેશન) ઓર્ડિનન્સ, ૧૯૯૨ને પ્રતિસ્થાપિત કરવા

માટે, નીચે દર્શાવેલ હેતુઓ અને કારણોના નિવેદન સાથે ફોરેન ટ્રેડ (ડેવલપમેન્ટ એન્ડ રેગ્યુલેશન) વિધેયક સંસદમાં રજૂ કરવામાં આવ્યું:

ઉદ્દેશ્યો અને કારણોનું નિવેદન:

૪.૨ હવે સામાન્ય રીતે એ માન્ય કરવામાં આવે છે કે વિદેશી વેપાર આર્થિક પ્રવૃત્તિનું પ્રેરક બળ છે. ટેકનોલોજી, રોકાણ અને ઉત્પાદન પરસ્પર દિવસેને દિવસે વધતી જતી રીતે એકબીજા પર નિર્ભર બનતા જાય છે અને વિદેશી વેપાર આ તત્વોને એકત્ર લાવી આર્થિક વૃદ્ધિને પ્રોત્સાહિત કરે છે.

૪.૩ આયાત અને નિકાસ (નિયંત્રણ) અધિનિયમ, ૧૯૪૭ તે સમયે પ્રવર્તમાન પરિસ્થિતિઓ હેઠળ બનાવવામાં આવ્યો હતો. કારણ કે આ અધિનિયમમાં ભારતના વિદેશી વેપારના વિકાસ અને પ્રોત્સાહન માટે પૂરતું કાનૂની માળખું ઉપલબ્ધ કરાવવામાં આવ્યું ન હતું, તેથી તેમાં સમયાંતરે સુધારા કરવામાં આવ્યા હતા. ઉપરાંત, જુલાઈ, ૧૯૯૧ અને ઓગસ્ટ, ૧૯૯૧માં, ભારત સરકાર દ્વારા વેપાર નીતિમાં મોટા ફેરફારો કરવામાં આવ્યા હતા. નવી વેપાર નીતિના હેતુઓ ઉત્પાદકતા અને સ્પર્ધાત્મકતા વધારવા તથા નિકાસના મજબૂત પ્રદર્શનને હાંસલ કરવા છે. નિકાસ અને આયાત નીતિ વેપાર નીતિનો એક અગત્યનો ભાગ છે. વિદેશી વેપારને સંચાલિત કરનાર મૂળભૂત કાયદો એવો સાધનરૂપ બનવો

જોઈએ કે જે એવું વાતાવરણ ઊભું કરે જે નિકાસને મજબૂત પ્રેરણા આપે, આયાતને સુગમ બનાવે અને નિકાસ પ્રવૃત્તિને વધુ લાભદાયી બનાવે.

૪.૪ વિદેશ વેપાર (વિકાસ અને વિનિયમન) અધિનિયમ, ૧૯૯૨ ની પ્રસ્તાવનામાં એવું ઉલ્લેખિત છે કે તે ભારતમાં આયાતને સુગમ બનાવીને અને ભારતમાંથી નિકાસમાં વધારો કરીને વિદેશ વેપારના વિકાસ અને વિનિયમન માટે તેમજ તે સાથે સંકળાયેલા અથવા તેને અનુસંગિક બાબતો માટે જોગવાઈ કરવા માટેનો અધિનિયમ છે. તેથી, ઉપરોક્ત હેતુઓ અને કારણોના નિવેદન તથા ઉપરોક્ત પ્રસ્તાવનાને ધ્યાનમાં રાખીને ઉક્ત અધિનિયમ ઘડવામાં આવ્યો હતો. તે ૧૯મી જૂન, ૧૯૯૨ થી અમલમાં આવ્યો છે અને અધિનિયમ ૨૦૧૦ ના ૨૫ દ્વારા, જે વિદેશ વેપાર (વિકાસ અને વિનિયમન) સુધારા અધિનિયમ, ૨૦૧૦ તરીકે ઓળખાય છે, તેમાં સુધારો કરવામાં આવ્યો છે, અને જે ૨૭મી ઓગસ્ટ, ૨૦૧૦ ના રોજના અધિસૂચના એસ.ઓ. ૨૦૯૯ (ઈ) ના બળે અમલમાં લાવવામાં આવ્યો છે.

અધિનિયમની કેટલીક મહત્વપૂર્ણ જોગવાઈઓ, જેઓ અરજીમાં ઉઠાવવામાં આવેલા દલીલો પર અસર ધરાવે છે.

જ.૫ ઉક્ત અધિનિયમની કલમ ૨(એ) માં "નિર્ણયકર્તા સત્તાધિકારી" ની વ્યાખ્યા કલમ ૧૩ માં અથવા તેના હેઠળ નિર્દિષ્ટ સત્તાધિકારી તરીકે કરવામાં આવી છે. કલમ ૨(ડી) માં "ડિરેક્ટર જનરલ" ની વ્યાખ્યા કલમ ૬ હેઠળ નિમણૂક કરાયેલ વિદેશી વેપારના ડિરેક્ટર જનરલ તરીકે કરવામાં આવી છે.

જ.૬ કલમ ૨(ઈ) માં "આયાત" અને "નિકાસ" ની વ્યાખ્યા અનુક્રમે "જમીન, સમુદ્ર અથવા હવામાંથી ભારતમાં કોઈપણ માલ લાવવો, અથવા ભારતમાંથી બહાર લઈ જવો" તરીકે કરવામાં આવી છે.

જ.૭ કલમ ૨(એચ) માં "આદેશ" ની વ્યાખ્યા "કલમ ૩ હેઠળ કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા કરવામાં આવેલ કોઈપણ આદેશ" તરીકે કરવામાં આવી છે.

જ.૮ કલમ ૩ આયાતને સુગમ બનાવી અને નિકાસમાં વધારો કરીને વિદેશી વેપારના વિકાસ અને નિયમન માટે જોગવાઈઓ કરવાની સત્તા કેન્દ્ર સરકારને આપે છે. તેથી, કલમ ૩(૧) હેઠળની સત્તાના પ્રયોગથી ઘડવામાં આવેલી કોઈપણ નીતિનું અર્થઘટન એવું કરવું જોઈએ કે તે કલમ ૩(૧) દ્વારા પ્રગટ થતી કાનૂની મંશાને આગળ વધારે, એવી રજૂઆત કરવી હવે સ્વીકારિત સિદ્ધાંત સમાન છે. તે જ રીતે, કલમ ૩(૨) હેઠળ કેન્દ્ર સરકારને, તમામ કિસ્સાઓમાં અથવા નિર્દિષ્ટ વર્ગોના કિસ્સાઓમાં, અને આદેશ દ્વારા અથવા તેના હેઠળ

કરવામાં આવતાં, જો હોય તો, આવા અપવાદોને આધીન રહીને, માલસામાન અથવા સેવાઓ અથવા તકનીકની આયાત અથવા નિકાસ પર પ્રતિબંધ મૂકવા, મર્યાદા લાદવા અથવા અન્ય રીતે તેનું નિયમન કરવાની જોગવાઈ કરવાની સત્તા આપવામાં આવી છે. કલમ ૩(૨)ના પરંતુકમાં જોગવાઈ છે કે ઉક્ત ઉપકલમની જોગવાઈઓ સેવાઓ અથવા તકનીકની આયાત અથવા નિકાસના કિસ્સામાં ત્યારે જ લાગુ પડશે જ્યારે સેવા અથવા તકનીક પ્રદાતા વિદેશી વેપાર નીતિ હેઠળના લાભો મેળવી રહ્યો હોય અથવા નિર્દિષ્ટ સેવાઓ અથવા નિર્દિષ્ટ તકનીકો સાથે વ્યવહાર કરી રહ્યો હોય. ઉક્ત અધિનિયમની કલમ ૩(૩)માં જોગવાઈ છે કે ઉપકલમ (૨) હેઠળનો કોઈ આદેશ જે માલસામાન પર લાગુ પડે છે તે તમામ માલસામાનને કસ્ટમ્સ અધિનિયમ, ૧૯૬૨ (૧૯૬૨નો ૫૨) ની કલમ ૧૧ હેઠળ જેની આયાત અથવા નિકાસ પ્રતિબંધિત કરવામાં આવી હોય એવા માલસામાન ગણવામાં આવશે અને તે અધિનિયમની બધી જ જોગવાઈઓ તદનુસાર અમલમાં આવશે. કલમ ૩(૪)માં જોગવાઈ છે કે અન્ય કોઈ કાનૂન, નિયમ, વિનિયમ, અધિસૂચના અથવા આદેશમાં રહેલી કોઈપણ બાબતને અપ્રભાવિત રાખીને, કોઈપણ માલસામાનની આયાત અથવા નિકાસ માટે કોઈ પરમિટ અથવા અનુજ્ઞાપત્ર જરૂરી રહેશે નહીં, તેમજ અધિનિયમ હેઠળ અથવા તેના હેઠળ બનાવાયેલા નિયમો અથવા આદેશો મુજબ જે જરૂરી હોય તે સિવાય કોઈપણ માલસામાનની આયાત અથવા નિકાસ પ્રતિબંધિત ગણાશે નહીં.

૪.૯ અધિનિયમની કલમ ૫ એ જોગવાઈ કરે છે કે કેન્દ્ર સરકાર સમયાંતરે રાજપત્રમાં અધિસૂચના દ્વારા વિદેશી વેપાર નીતિ ઘડી અને જાહેર કરી શકે છે તથા તે નીતિમાં તે જ રીતે સુધારો પણ કરી શકે છે. એ કહેવાની જરૂર નથી કે વિદેશી વેપાર નીતિ ઘડવાની, જાહેર કરવાની અને તેમાં સુધારો કરવાની સત્તા માત્ર કેન્દ્ર સરકારમાં જ નિહિત છે અને અન્ય કોઈ સત્તાધિકારીમાં નથી.

૪.૧૦ ઉક્ત અધિનિયમની કલમ ૬(૧) હેઠળ ડીજીએફટીની નિમણૂક કરવામાં આવે છે, જે કલમ ૬ ની ઉપકલમ (૨) માં સમાયેલ જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં રાખીને વિદેશી વેપાર નીતિની રચનામાં કેન્દ્ર સરકારને સલાહ આપવાની રહેશે અને તે નીતિના અમલીકરણ માટે જવાબદાર રહેશે. તેથી, કલમ ૬(૨) ના સાદા વાંચનથી સ્પષ્ટ થાય છે કે ઉક્ત ઉપકલમ ડીજીએફટીને નીતિના અમલીકરણ સંબંધિત કાનૂની જવાબદારીઓ અંગે નિર્ણય લેવા સક્ષમ બનાવવા માટેની સર્વ સત્તાઓ પ્રદાન કરે છે. આવી સત્તાઓ સ્પષ્ટ રીતે કલમ ૬(૨) માંથી ઉત્પન્ન થાય છે, જેમાં નીતિનું અર્થઘટન કરવાની સત્તાઓનો પણ સમાવેશ થાય છે, અને અધિનિયમના હેતુઓ સિદ્ધ કરવા તેમજ કાયદા અનુસાર અમલીકરણ થાય તે માટે નીતિનું અર્થઘટન કરવા બાબતે તેવી સત્તાઓ કાનૂની જોગવાઈઓમાં અવ્યક્ત રૂપે પણ નિહિત છે.

૪.૧૧ અધિનિયમની કલમ ૬(૩) મુજબ એવું જોગવાઈ કરવામાં આવ્યું છે કે કેન્દ્ર સરકાર સત્તાવાર રાજપત્રમાં પ્રકાશિત આદેશ દ્વારા દિશાનિર્દેશ આપી શકે છે કે જણાવેલ અધિનિયમ હેઠળ તેના દ્વારા ઉપયોગમાં લઈ શકાય તેવી કોઈપણ સત્તા (કલમ ૩, ૫, ૧૫, ૧૬ અને ૧૮ હેઠળની સત્તાઓ સિવાય) આવા કેસોમાં અને આવી શરતોના આધીન રહીને, જેમ આદેશમાં નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવે, ડિરેક્ટર જનરલ અથવા ડિરેક્ટર જનરલના આધીન એવા અન્ય અધિકારી દ્વારા પણ ઉપયોગમાં લઈ શકાય. જોકે, આ જ જોગવાઈ સ્પષ્ટ કરે છે કે કેન્દ્ર સરકારને પ્રદાન કરવામાં આવેલી કલમ ૩, ૫, ૧૫, ૧૬ અને ૧૮ હેઠળની સત્તાઓ સોંપી શકાય તેવી નથી. અધિનિયમની કલમ ૧૩ હેઠળ "નિર્ણયકારી પ્રાધિકરણ"ને કોઈપણ દંડ લાદવા અથવા કોઈપણ જમી અંગે નિર્ણય કરવા માટે સત્તા પ્રદાન કરવામાં આવી છે. આ સત્તાનો ઉપયોગ ડિરેક્ટર જનરલ દ્વારા નિર્ણયકારી પ્રાધિકરણ તરીકે અથવા નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવી શકે તેવી મર્યાદાઓના આધીન રહીને, કેન્દ્ર સરકાર સત્તાવાર રાજપત્રમાં જાહેરનામા દ્વારા આ હેતુસર અધિકૃત કરે તેવા અધિકારી દ્વારા કરી શકાય છે.

૪.૧૨ કલમ ૧૩ હેઠળ કેન્દ્રીય સરકાર દ્વારા સશક્ત બનાવવામાં આવેલા ડિરેક્ટર જનરલ અથવા તેના અધિનસ્ત અધિકારી દ્વારા નિર્ધારણ સત્તાધિકારી તરીકે જે સત્તાઓનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે, તે જ અધિનિયમની કલમ ૧૫(૧) હેઠળ અપીલનો વિષય બનાવવામાં આવે છે. કલમ ૧૫ની ઉપકલમ

(૧) ની જોગવાઈ સ્પષ્ટ છે, કારણ કે ઉક્ત અધિનિયમ હેઠળ નિર્ધારણ સત્તાધિકારી દ્વારા કરવામાં આવેલા કોઈપણ નિર્ણય અથવા આદેશથી વ્યથિત કોઈપણ વ્યક્તિ અપીલ દાખલ કરી શકે છે. નિર્ધારણ સત્તાધિકારી જે આદેશો કરી શકે તે કલમ ૧૩માં ઉલ્લેખિત છે, અર્થાત્ દંડ લાદવાનો અથવા જમી અંગે નિર્ધારણ કરવાનો. જ્યારે નિર્ધારણ સત્તાધિકારી તરીકે ડિરેક્ટર જનરલ દ્વારા આદેશ કરવામાં આવ્યો હોય ત્યારે આવી અપીલ કેન્દ્રીય સરકાર સમક્ષ થાય છે અને જ્યાં એવો આદેશ ડિરેક્ટર જનરલના અધિનસ્ત અધિકારી દ્વારા કરવામાં આવ્યો હોય ત્યારે એવી અપીલ ડિરેક્ટર જનલ સમક્ષ અથવા ડિરેક્ટર જનરલ દ્વારા અધિકૃત નિર્ધારણ સત્તાધિકારીથી ઉચ્ચ અધિકારી સમક્ષ થાય છે.

૪.૧૩ કલમ ૧૬ મૂળ બિનસુધારેલ અધિનિયમમાં (અધિનિયમ ૨૦૧૦ના ૨૫ પહેલાં) અસ્તિત્વમાં હતી, જેને "પુનરીક્ષણ" તરીકે શીર્ષક આપવામાં આવ્યું હતું. તે જોગવાઈ કરે છે કે ડિરેક્ટર જનરલ દ્વારા કરવામાં આવેલ કોઈપણ નિર્ણય અથવા આદેશના કિસ્સામાં કેન્દ્રીય સરકાર, અથવા તેના આધીન કોઈ અધિકારી દ્વારા કરવામાં આવેલ કોઈપણ નિર્ણય અથવા આદેશના કિસ્સામાં ડિરેક્ટર જનરલ, સ્વપ્રેરણાથી અથવા અન્યથા, કોઈપણ કાર્યવાહીનો અભિલેખ મંગાવી અને તેની તપાસ કરી શકે, જેથી તે, જે તે મુજબ, આવા નિર્ણય અથવા આદેશની યોગ્યતા, કાયદેસરતા અથવા ચુકિતચુકતતા અંગે પોતાની સંતોષપ્રાપ્તિ કરી શકે અને તે અંગે યોગ્ય માનવામાં આવે તેવા આદેશો કરી શકે. આવી સત્તા

કલમ ૧૬ની જોગવાઈના ખંડો (એ) અને (બી) માં નિર્ધારિત મર્યાદાને આધીન હતી, અર્થાત્ તેનો ઉપયોગ આવા નિર્ણય અથવા આદેશની તારીખથી બે વર્ષની અવધિની અંદર કરવો આવશ્યક હતો, તેમજ એવો નિર્ણય અથવા આદેશમાં ફેરફાર કેમ ન કરવામાં આવે તે દર્શાવવા માટે કારણદર્શક નોટિસ આપવી અને રજૂઆત કરવાની ચુકિતસંગત તક આપ્યા બાદ, અને જો તે ઇચ્છે તો તેના બચાવમાં તેને સાંભળવો.

૪.૧૪ ઉક્ત એફ.ટી.પી.ના અધ્યાય-૨માં આયાત અને નિકાસ સંબંધિત સામાન્ય જોગવાઈઓ સમાવિષ્ટ છે. તેની પેરા ૨.૧માં જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે, એફ.ટી.પી. અથવા અમલમાં રહેલા અન્ય કોઈ કાયદા દ્વારા જ્યાં વિનિયમિત કરવામાં આવી હોય તે સિવાય, નિકાસ અને આયાત મુક્ત રહેશે. આઈ.ટી.સી. (એચ.એસ.)માં નિર્ધારિત મુજબ વસ્તુવાર નિકાસ અને આયાત નીતિ નિર્દિષ્ટ કરવાની તથા સમયાંતરે તેની અધિસૂચના બહાર પાડવાની અને તેમાં સુધારો કરવાની સત્તા વિદેશ વેપારના મહાનિદેશકને સોંપવામાં આવી છે. પેરા ૨.૩માં જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે, જો એફ.ટી.પી.માં સમાવિષ્ટ કોઈ જોગવાઈના અર્થઘટન અંગે, અથવા હેન્ડબુક ઓફ પ્રોસીજર ખંડ ૧ અથવા હેન્ડબુક ઓફ પ્રોસીજર ખંડ ૨, અથવા આઈ.ટી.સી. (એચ.એસ.)માં કોઈ પણ વસ્તુના વર્ગીકરણ, અથવા ડી.ઈ.પી.બી. દરોની અનુસૂચિ (તેના અંતર્વસ્તુ, વ્યાપ્તિ અથવા તેના હેઠળ પ્રાધિકરણ જારી કરવાનો પ્રશ્ન સહિત) સંબંધે કોઈ

પ્રશ્ન અથવા શંકા ઊભી થાય, તો એવો પ્રશ્ન અથવા શંકા ડી.જી.એફ.ટી.ને મોકલવામાં આવશે, અને તે અંગેનો તેનો નિર્ણય અંતિમ અને બંધનકારક રહેશે.

૪.૧૫ ઉપરોક્ત જોગવાઈઓના પ્રકાશમાં, તેથી, સ્પષ્ટ થાય છે કે દરેક એવા મામલે જેમાં એફ.ટી.પી. માં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓના અર્થઘટન અંગે અથવા આઈ.ટી.સી. (એચ.એસ.) અથવા એચ.ઓ.પી., ખંડ ૧ અથવા ૨ અથવા ડી.ઈ.પી.બી. દરોની અનુસૂચિમાં કોઈપણ વસ્તુના વર્ગીકરણ અંગે, જેમાં તેના વિષયવસ્તુ, વ્યાપ અથવા તે હેઠળની કોઈ મંજૂરીના જારી થવાના પ્રશ્નનો સમાવેશ થાય છે, કોઈ પ્રશ્ન અથવા શંકા ઊભી થાય, ત્યારે એવો પ્રશ્ન અથવા શંકા ડી.જી.એફ.ટી. ને મોકલવામાં આવશે, અને તે અંગેનો તેનો નિર્ણય અંતિમ અને બાધ્યકારક રહેશે. ઉપરોક્ત સત્તા એફ.ટી.પી. ની કોઈપણ જોગવાઈનું અર્થઘટન કરવા માટે વ્યાપક અને અનિરોધિત છે. તેથી, એફ.ટી.પી. ની જોગવાઈઓનું અર્થઘટન કરવું ડી.જી.એફ.ટી. ના અધિકારક્ષેત્ર, સત્તા અને અધિકારમાં આવે છે. અન્ય શબ્દોમાં કહીએ તો, નીતિની જોગવાઈને જેમ છે તેમ જ યથાવત રાખતાં, અર્થઘટન સંબંધે પરા ૨.૩ હેઠળ ડી.જી.એફ.ટી. ને પ્રદાન કરાયેલ સત્તા એટલી વ્યાપક છે કે તે તેના હેઠળ દાવો કરનાર કોઈપણ વ્યક્તિની પાત્રતા નક્કી કરી શકે.

૪.૧૬ એફ.ટી.પી.ના પરા ૨.૪ મુજબ, અધિનિયમ, નિયમો, તે હેઠળ બનાવવામાં આવેલા આદેશો તથા એફ.ટી.પી.ની જોગવાઈઓના અમલીકરણના હેતુસર નિકાસકર્તા અથવા આયાતકર્તા દ્વારા, અથવા કોઈપણ લાઈસન્સિંગ સત્તા અથવા અન્ય કોઈ સક્ષમ સત્તા દ્વારા અનુસરવાની પ્રક્રિયા ડી.જી.એફ.ટી. નિર્દિષ્ટ કરી શકે છે. આવી પ્રક્રિયાઓ જાહેર સૂચના દ્વારા પ્રકાશિત કરવામાં આવશે અને તે જ રીતથી સમયાંતરે તેમાં સુધારા પણ કરી શકાશે. ઉપરોક્ત જોગવાઈનું સાદું અવલોકન કરતાં સ્પષ્ટ થાય છે કે, અધિનિયમ અને નિયમોની જોગવાઈઓના અમલીકરણના હેતુસર નિકાસકર્તાએ અનુસરવાની પ્રક્રિયા નિર્દિષ્ટ કરવાની સત્તા મહાનિદેશકને પ્રાપ્ત છે. આવી સત્તા એફ.ટી.પી. હેઠળ કોઈપણ લાભનો દાવો કરવા માટે નિકાસકર્તા દ્વારા અનુસરવામાં આવતી કોઈપણ પ્રક્રિયા નક્કી કરવાની ડી.જી.એફ.ટી.ની અંતર્નિહિત સત્તા છે.

વિશેષ દીવાની અરજી સામેની પ્રાથમિક આપત્તિ.

૪.૧૭ કે આ અરજી ન તો જાળવાપાત્ર છે અને ન તો કાયદેસર રીતે ટકાઉ છે અને તે કાયદા તેમજ તથ્યો બંને બાબતે ગેરસમજ પર આધારિત હોવાથી પ્રાથમિક સ્તરે જ નામંજૂર કરવામાં આવવા પાત્ર છે.

૪.૧૮ કે અરજદાર આ અદાલત સમક્ષ સ્વચ્છ હાથે આવ્યો નથી. અરજીમાં સદ્ભાવનાનો અભાવ છે, જેનો ખુલાસો નીચે આગળ ઉલ્લેખિત હકીકતોથી થશે.

અરજદાર આ અદાલત પાસેથી સચ્ચા અને યોગ્ય તથ્યો દબાવી રાખવાનો દોષી છે અને દુર્ભાવનાપૂર્ણ કથનો તેમજ સચ્ચા અને યોગ્ય તથ્યો દબાવી રાખીને આ અદાલતને ભ્રમિત કરવાનો પ્રયાસ કર્યો છે. અરજદાર દ્વારા અગાઉ દાખલ કરાયેલ અરજી, એટલે કે વિશેષ નાગરિક અરજી ક્રમાંક: ૨૫૬૯/૨૦૧૩, જેનો નિકાલ આ અદાલતની વિભાગીય ખંડપીઠ દ્વારા તા. ૨૬મી જૂન, ૨૦૧૩ ના આદેશથી કરવામાં આવ્યો હતો (કોરમ : એમ.આર. શાહ અને સુશ્રી સોનિયા ગોકાણી, ન્યાયાધીશો), તેમાં આ અદાલતે આપેલો આદેશ જાહેર ન કરવાનો પણ અરજદાર દોષી છે. અરજદાર આ હકીકત દબાવી રાખવાનો પણ દોષી છે કે આ અદાલતે ઉપરોક્ત આપેલા આદેશના અનુસંધાને, વર્તમાન અરજીમાં ઉઠાવવા માંગવામાં આવેલા મુદ્દાઓ પર વિદેશી વેપારના મહાનિર્દેશક દ્વારા વિચારણા કરવા નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો છે. વર્તમાન અરજી કાનૂની પ્રક્રિયાનો સંપૂર્ણ દુરુપયોગ છે, જેના પરિણામે અરજદાર આ અદાલતનો અધિકારક્ષેત્ર આહ્વાન કરવા તેમજ કોઈપણ રાહત, તે અંતિમ હોય કે વચગાળાની, તેના વિચારણા અને મંજૂરી મેળવવા અયોગ્ય ઠર્યો છે. અરજદારનું આવું વર્તન, જેનો ખુલાસો નીચે વર્ણવેલ અને દબાવી રાખવામાં આવેલ હકીકતોથી થશે, તે મુજબ અરજી પ્રાથમિક સ્તરે ફગાવી કાઢતી વખતે અરજદાર પર દાખલારૂપ ખર્ચ લાદવામાં આવવો યોગ્ય છે. તે હકીકતો આ મુજબ છે:

૪.૧૯ અરજિપત્રમાં જણાવ્યા મુજબ, તેમાં હેન્ડ બુક ઓફ પ્રોસીજર્સ, ૨૦૦૯-૧૪ ના પરા ૮.૩.૬ ની જોગવાઈને પડકારવામાં આવી છે, તેમજ ફોરેન ટ્રેડ પોલિસી, ૨૦૦૯-૧૪ ના પરા ૨.૪ ને પણ, તેમજ એ.એન.એફ. ફોર્મની ઘોષણાના પરા ૭ ને પણ; અને પરિષેદ ૨ માં આ રીતે આક્ષેપ કરીને કે અરજદારે ફોરેન ટ્રેડ પોલિસી હેઠળ ડીમ્ડ એક્સપોર્ટ લાભનો દાવો કર્યો હતો, ફોરેન ટ્રેડ પોલિસીના પરા ૨.૩ ની જોગવાઈઓની કાનૂનીતા અને માન્યતાને પણ પડકારવાનો દાવો કરવામાં આવ્યો છે. ત્યારબાદ અરજદારે દુર્ભાવનાપૂર્વક પરિષેદ ૫ માં આક્ષેપ કર્યો છે કે અરજદાર ડીમ્ડ એક્સપોર્ટ લાભોનો દાવો કરતો રહ્યો છે અને તેથી ડાયરેક્ટર જનરલ ઓફ ફોરેન ટ્રેડ (સામાવાળા ક્રમાંક ૨) તથા તેના આધીન અધિકારીઓ, જે ડીમ્ડ એક્સપોર્ટ લાભ મંજૂર કરવાની અરજીઓની પ્રક્રિયા કરે છે, દ્વારા વપરાતી વિવિધ સત્તાઓની કાનૂનીતા અને માન્યતામાં તેને હિત છે; અને આ રીતે કહીને અરજદારે, ફોરેન ટ્રેડ પોલિસીના પરા ૮.૩.૬ અને પરા ૨.૩ ની બંધારણીય માન્યતાને પડકારતી આ વર્તમાન અરજીનું કારણ, સામાવાળાઓ દ્વારા તે અનુસંધાને પ્રસ્તાવિત કાર્યવાહી ની આશંકિત અને કથિત યોગ્યતા તથા વાજબીપણાના આધારે, સમજાવવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે. ત્યારબાદ અરજદારે પરિષેદ ૧૧ માં વધુમાં આક્ષેપ કર્યો છે કે આ અદાલતની પ્રાદેશિક હદોમાં સામાવાળા ક્રમાંક ૨ તથા તેના આધીન અધિકારીઓ દ્વારા અધિકારક્ષેત્ર સ્વીકારવાથી તેની ઉપર અસર થવાની સંભાવના છે. આ બધા આક્ષેપો, સંપૂર્ણપણે દુર્ભાવનાપૂર્વકના હોવા ઉપરાંત, મહત્વપૂર્ણ તથ્યોના દબાવથી પણ દૂષિત છે, એ રીતે કે અરજદારે સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલેકેશન ક્રમાંક ૨૫૬૯

ઓફ ૨૦૧૩ દાખલ કરી હતી, જેમાં અન્ય બાબતો સાથે નીચે મુજબની રાહત માંગી હતી:—

“(એ) આદેશ / નિર્દેશનો રિટ જારી કરી, સામાવાળા નં.૩ દ્વારા માર્ચ ૨૧, ૨૦૧૧ ના રોજ પસાર કરાયેલ વિવાદિત આદેશ તેમજ સામાવાળા નં.૪ દ્વારા અપીલમાં એપ્રિલ ૧૩, ૨૦૧૨ ના રોજ પસાર કરાયેલ આદેશ અને પી.આઈ.સી.ની માર્ચ ૧૫, ૨૦૧૧ તથા સપ્ટેમ્બર ૦૮, ૨૦૧૧ ની કાર્યવાહી-નોંધમાં સમાવાયેલ સૂચનાઓને ગેરકાયદેસર, મનસ્વી, એફ.ટી.ડી.આર. અધિનિયમના વિરોધાભાસી તથા સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૧૪, ૧૯(૧)(ગ્રી) અને ૩૦૦-એ ના ભંગરૂપ હોવાનું ઠરાવી રદ કરવા;

(બી) એક આદેશ પસાર કરવા માટે, જેમાં સામાવાળા સત્તાધિકારીને અરજદાર દ્વારા ક્યૂટી ડ્રો બેક બાબતે દાવો કરાયેલ રકમ વ્યાજ સહિત ચૂકવી આપવા નિર્દેશ કરવામાં આવે.”

૪.૨૦ ઉક્ત અરજિ દાખલ કરવામાં આવી હોવાનો હકીકતપ્રસંગ, તે અરજિ તા. ૨૬મી જૂન, ૨૦૧૩ના આદેશથી નિકાલ કરવામાં આવી હોવાનો હકીકતપ્રસંગ અને વિદેશ વ્યાપારના સંયુક્ત મહાનિર્દેશક દ્વારા તા. ૨૧મી માર્ચ, ૨૦૧૧ના રોજ કલ્પિત નિકાસ લાભ મંજૂર કરવાની માંગણી નકારી કાઢતો આદેશ કરવામાં આવ્યો હોવાનો હકીકતપ્રસંગ, જેના પરિણામે અગાઉની અરજિ એટલે કે ૨૦૧૩ની વિશેષ નાગરિક અરજિ ક્રમાંક ૨૫૬૯ દાખલ કરવામાં આવી હતી,

તેમજ વિભાગીય અપીલ દાખલ કરવામાં આવી હોવાનો અને તે તા. ૧૩મી એપ્રિલ, ૨૦૧૨ના આદેશથી નામંજૂર કરવામાં આવી હોવાનો હકીકતપ્રસંગ, આ અદાલત સમક્ષ દબાવી રાખવામાં આવ્યા છે. આ બધાં મહત્વપૂર્ણ તથ્યો છે અને ફક્ત આવા તથ્યોનું દબાવવું જ ઉદાહરણાત્મક ખર્ચ સાથે વર્તમાન અરજિ નામંજૂર કરાવવા માટે પૂરતું છે.

૪.૨૧ અરજદારે આ અદાલત સમક્ષ તે બાબતનો પણ ખુલાસો કર્યા વિના, કે તારીખ ૨૬મી જૂન, ૨૦૧૩ના વિશેષ નાગરિક અરજી ક્રમાંક ૨૫૬૯/૨૦૧૩માં આપેલા આદેશ અનુસાર, અરજદારને સંયુક્ત મહાનિદેશક, વિદેશ વેપારના તારીખ ૨૧મી માર્ચ, ૨૦૧૧ના નિર્ણયના પુનર્વિચાર માટે તેમજ સંબંધિત એક્સપોર્ટ ઇમ્પોર્ટ પોલિસી/ફોરેન ટ્રેડ પોલિસી હેઠળ પ્રશ્નાસ્પદ માલ બાબતે તેઓ શુલ્ક પરતફેર મેળવવા પાત્ર છે તેવા તેમના કેસના સમર્થનમાં અને તેને ઉપલબ્ધ હોઈ શકે તેવા અન્ય બાકીના આધાર અંગે, ઉક્ત અરજી ફગાવાની તારીખ એટલે કે ૨૬મી જૂન, ૨૦૧૩થી ૧૫ દિવસની અંદર નવી અને વિગતવાર રજૂઆત ફરીથી કરવાની દિશા આપવામાં આવી હતી, મહત્વના તથ્યોના દબાવને વધુ ગંભીર બનાવ્યો છે. અરજદારે આ હકીકત પણ દબાવી છે કે વિભાગીય ખંડપીઠના ઉક્ત આદેશ દ્વારા જવાબી સામાવાળા ક્રમાંક ૨, એટલે કે વિદેશ વેપારના મહાનિદેશકને, અરજદારને વ્યક્તિગત સુનાવણીની તારીખ અંગે જાણ કરવા, તે અંગે નિર્ણય લેવા અને તારીખ ૨૬મી જૂન, ૨૦૧૩ના ઉક્ત

આદેશની તારીખથી ચાર અઠવાડિયાની અંદર વ્યક્તિગત સુનાવણી યોજવા દિશા આપવામાં આવી હતી. અરજદારે આ હકીકત પણ દબાવી છે કે વિદેશ વેપારના મહાનિદેશકને એવી રજૂઆત પર કાયદા અનુસાર અને ગુણદોષના આધારે, ઉદાર મનથી અને અગાઉના આદેશથી કોઈ પણ રીતે પ્રભાવિત થયા વિના, નવો આદેશ પસાર કરવાનો તથા ત્યારબાદ વ્યક્તિગત સુનાવણીની વાસ્તવિક તારીખથી બે અઠવાડિયાની અંદર કારણસભર આદેશ પસાર કરીને એવો નિર્ણય તરત જ સંપ્રેષિત કરવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો. આ અદાલતે પેરા ૬.૦ (૪) માં નોંધ્યું છે કે સંબંધિત પક્ષકારોને, વિશેષ કરીને અરજદારને, ઉપલબ્ધ રહે તેવા તમામ દલીલો અને બચાવ કાયદા અનુસાર તથા ગુણદોષના આધારે વિદેશ વેપારના મહાનિદેશક દ્વારા હાથ ધરવા અને વિચારવા માટે ખુલ્લા રાખવામાં આવ્યા છે અને તે બાબતે આ અદાલતે કોઈપણ પક્ષના પક્ષમાં કંઈ વ્યક્ત કર્યું નથી. આ અદાલતે પેરા ૬.૦(૫) માં પણ નોંધ્યું છે કે કોઈ પ્રતિકૂળ નિર્ણયની સ્થિતિમાં અરજદાર માટે યોગ્ય અદાલત/મંચ સમક્ષ તેને પડકારવો ખુલ્લો રહેશે અને તે કાયદા અનુસાર તથા ગુણદોષના આધારે વિચારવામાં આવશે. આ આદેશ પણ આ અદાલતથી દબાવવામાં આવ્યો છે. અરજદારે આ મહત્વપૂર્ણ તથ્યો પણ દબાવ્યા છે કે ઉપરોક્ત દિશાઓના પાલનમાં તેણે પોતાની નવી રજૂઆત કરી છે અને તેની સુનાવણીની કાર્યવાહી હાલ ચાલુ છે.

જ.રૂ ઉપરોક્ત વિશેષ નાગરિક અરજી નં. ૨૫૬૮/૨૦૧૩નો નિકાલ કરતાં, આ અદાલતે તા. ૨૬મી જૂન, ૨૦૧૩ના નિર્ણયના પરિણેદ રમાં નોંધ્યું છે કે, સંબંધિત પક્ષકારોની તરફેથી હાજર થયેલા વિદ્વાન વકીલે વિદેશી વેપારના સંયુક્ત મહાનિદેશક પાસે ડ્યૂટી ડ્રોબેક મંજૂર કરવાના તેમના પૂર્વ નિર્ણયની સમીક્ષા કરવા અને/અથવા પાછો ખેંચવાની સત્તા અંગે તેમજ સંબંધિત નિકાસ અને આયાત નીતિ/વિદેશી વેપાર નીતિ હેઠળ પ્રશ્નાસ્પદ માલ બાબતે અરજદારને ડ્યૂટી ડ્રોબેક મેળવવા માટેની પાત્રતા અંગે અનેક રજૂઆતો કરી હતી. અદાલતે આગળ પરિણેદ રમાં પણ નોંધ્યું છે અને આ જ અરજદારની તરફેથી હાજર થયેલા વિદ્વાન વકીલની રજૂઆતો નોંધેલી છે કે, તેઓ તેમની આ દાવાને સમર્થન આપવા માટે કે સંબંધિત નિકાસ અને આયાત નીતિ/વિદેશી વેપાર નીતિ હેઠળ પ્રશ્નાસ્પદ માલ અંગે તેઓ ડ્યૂટી ડ્રોબેક મેળવવા હકદાર અને પાત્ર છે, તે બાબતે વિદેશી વેપારના મહાનિદેશક સમક્ષ નવી વિગતવાર રજૂઆત કરશે; અને વધુમાં, વિદેશી વેપારના સંયુક્ત મહાનિદેશકના તા. ૨૧મી માર્ચ, ૨૦૧૧ના નિર્ણય વિરુદ્ધ અરજદાર દ્વારા કરવામાં આવનાર આવી રજૂઆત પર તેમજ પ્રશ્નાસ્પદ માલ અંગે અરજદારની ડ્યૂટી ડ્રોબેક માટેની પાત્રતા બાબતે, વિદેશી વેપારના મહાનિદેશક સ્વતંત્ર રીતે, ખુલા મનથી અને નીતિ અર્થઘટન સમિતિ (પીઆઈસી)ના નિર્ણય સહિત તેમના અગાઉના નિર્ણયોથી કોઈપણ રીતે પ્રભાવિત થયા વિના, નવો નિર્ણય લઈ શકે તે માટે યોગ્ય નોંધ કરવાની વિનંતી પણ કરવામાં આવી હતી, એવી નોંધ પણ કરવામાં આવી છે. આ ઉપરાંત, ડ્યૂટી ડ્રોબેકની સંકળાયેલી રકમ બહુ મોટી હોવાથી, વિદેશી વેપારના

મહાનિદેશકને નવી રીતે નિર્ણય લેવા નિર્દેશ આપતાં દરમિયાન અમુક રકમ તાત્કાલિક ધોરણે મુક્ત કરવાની પ્રાર્થના પણ કરવામાં આવી હતી.

જ.રૂ ઉપરોક્ત તમામ ઉલ્લેખિત તથ્યો અરજદારે દુર્ભાવનાપૂર્ણ ઇરાદા અને કાર્યવાહી વિલંબિત કરવાની ગૂઢ મનોવૃત્તિથી દબાવી રાખ્યા છે, જ્યારે વિદેશ વેપાર મહાનિદેશક સમક્ષની કાર્યવાહી આ અદાલતના તા. ૨૬મી જૂન, ૨૦૧૩ના આદેશ મુજબ પૂર્ણ કરવાની દિશા આપવામાં આવી હતી. ઉલ્લેખનીય છે કે ઉક્ત દિશા અનુસાર તા. ૨૬મી જૂન, ૨૦૧૩થી એક અઠવાડિયામાં, એટલે કે તા. ૮મી જુલાઈ, ૨૦૧૩ના રોજ, તા. ૨૩મી જુલાઈ, ૨૦૧૩ની સુનાવણીની તારીખ નક્કી કરીને નોટિસ જારી કરવામાં આવી હતી. તા. ૨૩મી જુલાઈ, ૨૦૧૩ના રોજ મામલો સાંભળવામાં આવ્યો હતો અને અરજદારે વધારાના દસ્તાવેજો રજૂ કર્યા હતા. સુનાવણીની આગળની તારીખ તા. ૩૦મી જુલાઈ, ૨૦૧૩ નક્કી કરવામાં આવી છે. એક તરફ અરજદાર હાલની અરજી દાખલ કરી હોવાની હકીકત જાહેર કર્યા વિના તે કાર્યવાહીમધ્યે ભાગ લઈ રહ્યો છે અને બીજી તરફ, આ સંબંધિત અને મહત્વપૂર્ણ તમામ તથ્યો તથા પરિસ્થિતિઓ દબાવી રાખીને અરજદારે આ અદાલતના ન્યાયસંગત, અસાધારણ અને ઉચ્ચ પ્રાધિકારક્ષેત્રવાળા રિટ અધિકારક્ષેત્રનો આશ્રય લીધો છે. અરજદારનું આવું વર્તન પોતે જ આ અદાલતના વિવેકાધીન અને ન્યાયસંગત અધિકારક્ષેત્રના ઉપયોગને નકારવા માટે પૂરતું છે.

૪.૨૪ હાલની અરજી પ્રાધાન્ય આપતાં અરજદારનો એક વધુ દુર્ભાવનાપૂર્ણ આશય પણ છે. અરજદાર – એલ્સ્ટોમ ઇન્ડિયા ને ગુજરાત સ્ટેટ ઇલેક્ટ્રીસિટી કોર્પોરેશન લિમિટેડ (જીએસઈસીએલ) ના નોન-મેગા પાવર પ્રોજેક્ટના સ્થાપન અને કમિશનિંગ સંદર્ભે સ્વતંત્ર ઠેકેદાર તરીકે નિયુક્ત કરવામાં આવ્યો હતો. જીએસઈસીએલ, જે પોતે જ આયાતકાર છે અને જેણે પોતે અનેક માલની આયાત કરીને શુલ્કના રાહતી દરે કસ્ટમ ડ્યૂટી ચૂકવી છે, તેને ઉક્ત વ્યવહાર સંદર્ભે ડીમ્ડ એક્સપોર્ટ લાભોનો દાવો કરવાની પાત્રતા અંગેનો વિંવાદ આ અદાલત સમક્ષ લંબિત છે. ઉક્ત રકમને ડ્યૂટી ડ્રોબેક તરીકે આ આધારે દાવો કરવામાં આવે છે કે એલ્સ્ટોમને આંતરરાષ્ટ્રીય સ્પર્ધાત્મક બોલી (આઈસિબી) દ્વારા કરાર આપવામાં આવેલ હોવાને કારણે, ઉક્ત જીએસઈસીએલ દ્વારા થયેલ માલની આવી આયાત હાલની વિદેશ વેપાર નીતિના અધ્યાય ૮ હેઠળ ડીમ્ડ એક્સપોર્ટ લાભના વિચારણા અને મંજૂરી માટે પાત્ર છે. ભારત સંઘ અને વિદેશ વેપારના મહાનિદેશક, જેમણે એવો દાવો નકારી કાઢતો આદેશ કર્યો છે, જીએસઈસીએલની એવી પ્રાર્થનાનો વિરોધ કરી રહ્યા છે. જોકે, આ મુદ્દો વિશેષ દીવાની અરજી ક્રમાંક ૧૫૭૦૬/૨૦૧૧ તરીકેની રિટ અરજીનો વિષય છે, જે આ અદાલતની વિભાગીય ખંડપીઠ સમક્ષ લંબિત છે. અરજદાર એલ્સ્ટોમ ઇન્ડિયા લિમિટેડને તે કાર્યવાહીમાં મહત્વનો અને જીવંત હિત છે, કારણ કે જો આવી આયાતો પર તેણે ચૂકવેલ આયાતશુલ્કની રકમ જીએસઈસીએલને પરત આપવાનો આદેશ થાય, તો અરજદાર, એલ્સ્ટોમ અને

ઉક્ત જીએસઈસીએલ વચ્ચે થયેલ કરારની શરતો અને નિયમોને ધ્યાનમાં લેતાં, તે જીએસઈસીએલ પાસેથી આવી રકમની પરતફેરનો દાવો કરશે, એવો વાજબી અને સદ્ભાવપૂર્વકનો વિશ્વાસ છે. ભારત સંઘ અને વિદેશ વેપારના મહાનિદેશકની ઉક્ત કાર્યવાહી વિવિંધ આધાર પર પડકારવામાં આવી છે, જેમાં વિદેશ વેપાર નીતિની લાગુ પડતાશ તેમજ મૂળ જોગવાઈઓ, એટલે કે ફ્કરો ૮.૩.૬ અને ફ્કરો ૨.૩ નો પણ સમાવેશ થાય છે. ઉપરોક્ત તથ્યો દબાવી રાખવા ઉપરાંત, સદ્ભાવના વિનાની હાલની અરજી, લંબિત અને હાલની રોસ્ટર મુજબ તેની સુનાવણી કરવાની આવશ્યક અધિકારિતા ધરાવતી અન્ય ખંડપીઠ સમક્ષ રહેલી ઉક્ત અરજીની સરળ સુનાવણી અને નિર્ણયમાં અવરોધ ઊભો કરવાની દુર્ભાવનાપૂર્ણ મનશાથી દાખલ કરવામાં આવી છે. ઉક્ત બાબત હાલના અરજદારની હાજરીમાં (વિશેષ દીવાની અરજી ક્રમાંક ૨૫૬૯/૨૦૧૩ ના અરજદાર) ૩૦મી જુલાઈ, ૨૦૧૩ ના રોજ મુદતે રાખવામાં આવી હતી, જ્યારે ઉક્ત અરજીની ૨૬મી જૂન, ૨૦૧૩ ના રોજ સુનાવણી થઈ અને તેનો નિર્ણય થયો હતો. હાલની અરજી અન્ય સમક્ષ અધિકારિતા ધરાવતી વિભાગીય ખંડપીઠ સમક્ષ ઉક્ત અરજીની સુનાવણીને પાટા પરથી ઉતારવા અને વિલંબિત કરવા તથા વિશેષ દીવાની અરજી ક્રમાંક ૧૫૭૦૬/૨૦૧૧ અને હાલની અરજી એમ બન્નેની સંયુક્ત રીતે સુનાવણી થાય તેવી પ્રાર્થના કરવા માટે દાખલ કરવામાં આવી છે. તેથી, અગાઉ બે પ્રસંગે સુનાવણી થયેલી અને હાલમાં અન્ય વિભાગીય ખંડપીઠ સમક્ષ વિચારાધીન રહેલી લંબિત અરજીને તે ખંડપીઠની અધિકારિતામાંથી બહાર કાઢવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવી રહ્યો છે અને માત્ર આ

એક જ આધારે હાલની અરજીને દાખલાખર્ચાના દષ્ટાંતરૂપ ભારે ખર્ચ સાથે નામંજૂર થવી જોઈએ, કારણ કે તે કાયદાની પ્રક્રિયાનો ઘોર દુરુપયોગ સિવાય કંઈ નથી.

જ.રૂપ વર્તમાન સ્થિતિએ અરજદારને હાલની અરજી દાખલ કરવા માટે કોઈ કારણકાર્ય ઉત્પન્ન થયું નથી. સંબંધિત તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓ, જેમાં અગાઉની અરજી એટલે કે સ્પેશ્યલ સિવિલ એપિલિકેશન નં. રૂપકલ/૧૩નું દાખલ કરવું અને આ અદાલતનો તા. ૨૬મી જૂન, ૨૦૧૩નો આદેશ સહિત, દબાવી રાખીને હાલની અરજી દાખલ કરવાથી અરજદારનો આશય અને સદ્ભાવનાનો અભાવ સ્પષ્ટપણે પ્રતિબિંબિત થાય છે. અરજદારને વિદેશ વેપાર નીતિને પડકારવા માટેનું કારણકાર્ય ત્યારે જ અને માત્ર ત્યારે ઉત્પન્ન થશે જ્યારે સ્પેશ્યલ સિવિલ એપિલિકેશન નં. ૨૦૧૩ની રૂપકલમાં આપેલ તા. ૨૬મી જૂન, ૨૦૧૩ના આદેશમાં સમાયેલ સૂચનાઓના પાલનરૂપે વિદેશ વેપારના મહાનિદેશક દ્વારા કોઈ એવો નિર્ણય લેવાય જે અરજદારના વિરોધમાં હોય. વર્તમાન સમયે, વિદેશ વેપારના મહાનિદેશક કાર્યવાહી સાંભળી રહ્યા છે અને કાર્યવાહીથી અવગત છે અને તેથી અરજદારને હાલની અરજી દાખલ કરવા માટે કોઈ કારણકાર્ય ઉપસ્થિત થતું નથી.

જ.૨૬ જો પરિચ્છેદ ૧૧ માં કરાયેલ રજૂઆતોનું અવલોકન કરવામાં આવે, તો અરજદારે માત્ર અતિ અસ્પષ્ટ રીતે એવું જણાવ્યું છે કે એફ.ટી.પી. ની જોગવાઈઓનું સ્પષ્ટપણે ગેરકાયદેસર અર્થઘટન કરીને, સામાવાળા નં. ૨ તથા તેની અધિનસ્ત સત્તાઓ દ્વારા આ અદાલતની પ્રાદેશિક હદોમાં અધિકારક્ષેત્ર ધારણ કરવાથી અરજદાર પર અસર થવાની સંભાવના છે. તે આધારે અરજદાર દાવો કરે છે કે આ અરજીએ વિચારણા માટે આ અદાલતને અધિકારક્ષેત્ર પ્રાપ્ત છે. અરજદારે કોઈ વિશિષ્ટ કારણકાર્ય રજૂ કર્યું નથી. હાલમાં આ અદાલતના અધિકારક્ષેત્રમાં કોઈ કારણકાર્ય ઊભું થયું નથી. હાલની અરજિના કારણ-શીર્ષક પરથી, પાનું ૧ પરના કારણ-શીર્ષકનું વાચન કરતાં, સ્પષ્ટ થાય છે કે અલ્ટીમ ઇન્ડિયા લિ. – અરજદારનું નોંધાયેલ કાર્યાલય બોમ્બે ખાતે છે, જે આ અદાલતના પ્રાદેશિક અધિકારક્ષેત્રની બહાર આવેલ છે. જો કારણ-શીર્ષકનું અવલોકન કરવામાં આવે, તો બંને સામાવાળાઓ આ અદાલતના પ્રાદેશિક અધિકારક્ષેત્રમાં આવતાં નથી. કારણ-શીર્ષકમાં જિલ્લા વડોદરાનો ઉલ્લેખ કરીને અરજદારે હાલની અરજી દાખલ કરી છે.

જ.૨૮ ઉપરોક્ત દર્શાવેલ રજૂઆતોના પ્રકાશમાં, સ્પષ્ટ થાય છે કે સામાવાળા ક્રમાંક ૨ સમક્ષ કાર્યવાહી બાકી હોય તેવા આ તબક્કે વર્તમાન અરજિ દાખલ કરવું, સ્વયંપ્રમાણે સદ્ભલાવનાના અભાવવાળું કૃત્ય છે.

૪.૩૦ હાલની અરજી દાખલ કરવી દુર્ભાવનાપૂર્ણ છે અને તે અરજીના પૃષ્ઠ ૧, જેમાં કાર્યશીર્ષક સમાવાયેલ છે, અને એ જ અરજદાર દ્વારા એસ.સી.એ. નં. ૨૫૬૯/૨૦૧૩ ની સુનાવણી દરમિયાન રજૂ કરાયેલ સંકલનની સૂચક પૃષ્ઠની તુલનાથી સ્પષ્ટ થાય છે કે તે પૂર્વવર્તી અરજીમાંથી કાપકૂટ અને ચોંટાડવાનું કાર્ય જણાય છે, કારણ કે પૂર્વવર્તી અરજી અલ્ટ્રાટોમ ઇન્ડિયા લિમિટેડ, બરોડાના નામે દાખલ કરવામાં આવી હતી.

૪.૩૧ આ પ્રાથમિક રજૂઆતોના પ્રકાશમાં, અરજીને પ્રારંભિક તબક્કામાં જ નામંજૂર થવા પાત્ર ગણવી જોઈએ, અને કોઈપણ પ્રશ્નોમાં પ્રવેશ કર્યા વિના, ભલે તે પ્રશ્નો બહારથી એવા અનુમાન પર આધારિત જણાતા હોય કે સંભવિત રીતે એવા આદેશો પસાર થઈ શકે છે અને જે અરજીકર્તાના હિતને પ્રતિકૂળ અસર પહોંચાડી શકે છે.

૪.૩૨ આક્ષેપિત માનિત નિકાસની પાત્રતા અંગેનો મુદ્દો વિદેશ વેપાર મહાનિદેશક સમક્ષ સુનાવણી હેઠળ છે તે હકીકત છુપાવીને, અરજદારે નિર્ણય લેવાના વિષયમાં વિદેશ વેપાર મહાનિદેશકના અધિકારક્ષેત્રને અનુસરી રજૂઆત કરી હોવા છતાં અને આ અદાલત દ્વારા સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૨૫૬૯/૨૦૧૩ માં તા. ૨૬મી જૂન, ૨૦૧૩ના રોજ આપેલ નિર્દેશના અનુસંધાને, અરજદારે વાસ્તવમાં આ માનનીય અદાલતની સમક્ષ વિભાગીય

ખંડપીઠ દ્વારા તા. ૨૬મી જૂન, ૨૦૧૩ના રોજ આપવામાં આવેલ આદેશ વિરુદ્ધ ગુપ્ત રીતે અપીલ દાખલ કરવાનો પ્રયાસ કર્યો છે. માત્ર આ જ આધાર પર હાલની અરજી નામંજૂર થવા પાત્ર છે.

પ. પરિચ્છેદવાર જવાબ

પ.૧ પેરા ૧: શીર્ષક પોતે જ સૂચવે છે તેમ, હેન્ડબુક ઓફ પ્રોસિજરસ વોલ્યુમ ૧ ભારત સરકાર દ્વારા ઘડવામાં આવેલી વિદેશ વ્યાપાર નીતિને અમલમાં મૂકવા અને કાર્યાન્વિત કરવા માટે આયાતકારો/નિકાસકારો/વિવિધ એજન્સીઓ/સંબંધિત સરકારી સત્તાધિકારીઓ વગેરે દ્વારા અનુસરવાની રહેતી પદ્ધતિ અંગેનું એક સંકલિત સંકલન છે. અધિનિયમની કલમ ૬ દ્વારા ડીજીએફટી ને એફટીપીના અમલીકરણ માટે જવાબદારી સોંપવામાં આવી છે અને તેને તે માટે સશક્ત બનાવવામાં આવ્યું છે. કાર્યપાલક સંસ્થા હોવું એ એવો અતિરોપિત પ્રતિબંધ ઉભો કરતું નથી કે તે પોતાની જવાબદારીઓ નિભાવવા માટે માર્ગદર્શિકા અથવા પ્રક્રિયાઓ ઘડી શકતી નથી. તેના વિપરીત, અધિનિયમની કલમ ૬ના પ્રાવધાનો અનુસાર, કાર્યપાલક સંસ્થા તેમાં નિહિત જવાબદારી પૂર્ણ કરવા માટે યોગ્ય યાંત્રિક વ્યવસ્થા ઘડવા માટે બંધાયેલ બને છે.

પ.૧.૧ ડી.જી.એફ.ટી.એચ.એચ.ઓ.પી. ખંડ ૧ ના પેરા ૮.૩.૬ માં “.....કસ્ટમ્સ અને કેન્દ્રીય ઉત્પાદન શુલ્ક ડ્યુટી ડ્રો બેક નિયમો, ૧૯૯૫

કલ્પિત નિકાસો માટે જરૂરી ફેરફારો સાથે લાગુ પડશે.” એવો સંદર્ભ સમાવેશ કરીને કોઈ કાયદાકીય જોગવાઈ ઘડેલી નથી. એચ.ઓ.પી. ખંડ ૧ નો માત્ર પેરા ૮.૩.૬ જ રચવામાં આવ્યો છે એવું નથી, પરંતુ યોજનાના એવા દરેક અને પ્રત્યેક પાસા માટે, જે એફ.ટી.પી.નો ભાગ છે, ડી.જી.એફ.ટી.એ યોગ્ય દસ્તાવેજો અને પ્રક્રિયાઓ નિર્ધારિત કરી છે. એચ.ઓ.પી. ખંડ ૧ નો પેરા ૮.૩.૬ હાલના સ્વરૂપમાં આ જોગવાઈ સમાવે છે, કારણ કે ડી.જી.એફ.ટી.ના મત મુજબ અન્ય કોઈ નવીન જોગવાઈ/પ્રાવધાન/પ્રક્રિયાની જરૂર નથી, કારણ કે કસ્ટમ્સ અને કેન્દ્રીય ઉત્પાદન શુલ્ક ડ્યુટી ડ્રો બેક નિયમો, ૧૯૯૫ માં સમાવાયેલ જોગવાઈઓ ડી.જી.એફ.ટી.ના અભિપ્રેત હેતુ સાથે પૂરતી સુસંગત છે. હાલની જોગવાઈને વિશાળ વિષયવસ્તુ ધરાવતી નોંધણીઓ દ્વારા બદલી દેવાય તો પણ કોઈ વધારાનો હેતુ સિદ્ધ થવાનો નથી.

પ.૧.૨ ફોર્મ એ.એન.એફ. ૮ બનાવવામાં આવ્યું છે, જેમ કે એચ.ઓ.પી. ખંડ ૧ માં આવેલા અન્ય અનેક દસ્તાવેજો અને એ.એન.એફ. પણ દાવાઓ દાખલ કરવા માટે નિકાસકારો દ્વારા ઉપયોગમાં લેવામાં આવતી દસ્તાવેજીકરણની પ્રક્રિયાના હેતુસર બનાવવામાં આવ્યા છે. તેના પેરા ૭ માં રહેલ ઘોષણા, માનવીય ભૂલ કે અન્ય કારણસર નિકાસકારને કરવામાં આવેલી ભૂલસભર/વધારાની ચુકવણીથી ઊભી થઈ શકતી આવી અણધારી પરિસ્થિતિઓનો સામનો કરવા ડી.જી.એફ.ટી. દ્વારા અપનાવવામાં આવેલ એક

રક્ષણાત્મક ચંત્રણાં છે. આ દસ્તાવેજ એફ.ટી.પી. ના પેરા ૨.૪ હેઠળ તેને અપાયેલી સત્તાઓના અમલમાં ડી.જી.એફ.ટી. દ્વારા બનાવવામાં આવ્યો છે.

પ.૧.૩ ભારત સરકાર દ્વારા ઘડવામાં આવેલ એફટીપીમાં એવું નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું છે કે નીતિના અર્થઘટન સાથે સંબંધિત તમામ બાબતોમાં, અથવા એચઓપી ભાગ ૧, એચઓપી ભાગ ૨ માંની જોગવાઈ અંગે, અથવા આઈટીસી (એચએસ) માં આયાત/નિકાસ નીતિ માટે કોઈ પણ વસ્તુના વર્ગીકરણ અંગે, ડીજીએફટીનો નિર્ણય અંતિમ અને સર્વને બંધનકારક રહેશે.

પ.૨ પરિચ્છેદ ૨: આ નોંધપોથીનો વિષય છે, તેથી કોઈ ટિપ્પણી નથી.

પ.૩ પરિચ્છેદ ૩ અને ૪: એફ.ટી.પી.માં નિર્દિષ્ટ “ડીમ્ડ એક્સપોર્ટ્સ”ની વિવિધ શ્રેણીઓને પુરવઠા કરાયેલ માલસામાનના સંબંધમાં જે વિવિધ લાભો આપવામાં આવ્યા છે, તે ફક્ત સંબંધિત તે-તે શ્રેણી સામે જોડાયેલી અનુરૂપ શરતોના પાલન થવા પર જ વિસ્તૃત થાય છે. બીજા શબ્દોમાં કહીએ તો, આવા પુરવઠાને “ડીમ્ડ એક્સપોર્ટ્સ” તરીકે ગણવા માટે તે આ નિર્દિષ્ટ શ્રેણીઓમાંથી કોઈ એક હેઠળ પાત્ર ઠરવો આવશ્યક છે, જેના પરિણામે ડીમ્ડ એક્સપોર્ટના લાભોની ઉપલબ્ધતા સર્જાય. આવા પુરવઠાની તપાસ કરવાની તેમજ તેનાથી અનુસંગિક લાભો ઉપલબ્ધ કરાવવાની પ્રક્રિયા સામાવાળા ક્રમાંક ૨ દ્વારા

વ્યક્તિગત રીતે સીધી કરવામાં આવતી નથી; પરંતુ તે સામાવાળા ક્રમાંક ર વતી, તેના અધીનસ્ત અધિકારીઓ દ્વારા કરવામાં આવે છે.

પ.૩.૧ એફટીપીની પરા ૨.૩માં જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે જો એફટીપીમાં સમાવાયેલ કોઈ જોગવાઈના અર્થઘટન અંગે, અથવા આઈટીસી (એચએસ) અથવા એચઓપી ભાગ ૧ અથવા ભાગ ૨માં કોઈ વસ્તુના વર્ગીકરણ અંગે, અથવા ડીઈપીબી દરોની સૂચિ અંગે (તે હેઠળના કોઈ અધિકૃતકરણની સામગ્રી, વ્યાપ અથવા જારી કરવાની બાબત સહિત) કોઈ પ્રશ્ન અથવા શંકા ઊભી થાય, તો એવો પ્રશ્ન અથવા શંકા ડીજીએફટી સમક્ષ મોકલવામાં આવશે, જેના તે બાબત અંગેનો નિર્ણય અંતિમ અને બાંધધરીરૂપ રહેશે.

પ.૩.૨ સામાવાળા નં. ૨ દ્વારા એફ.ટી.પી.ના પેરા ૨.૩ હેઠળ કરવામાં આવેલ વર્તમાન એફ.ટી.પી.નું ઉપરોક્ત અર્થઘટન અથવા એફ.ટી.પી.ની વર્તમાન જોગવાઈઓ અંગે અપાયેલ સ્પષ્ટીકરણ તેની અધીનસ્ત અધિકારીઓને, મુખ્યાલય તથા દેશભરમાં વિસ્તરેલા પ્રાદેશિક કચેરીઓમાં, જાણ કરવામાં આવે છે અને તેમને એવા કેસોની સમીક્ષા કરવા માટે નિર્દેશ આપવામાં આવે છે કે જેઓ તે વર્ગમાં આવતાં હોઈ શકે છે જેના માટે ડી.જી.એફ.ટી. દ્વારા સ્પષ્ટીકરણ/અર્થઘટન આપવામાં આવ્યું છે. ડાયરેક્ટોરેટ જનરલ ઓફ ફોરેન ટ્રેડની પ્રાદેશિક સત્તાઓ સમક્ષ, જ્યાં અરજદારોએ એ.એન.એફ. ૮ ના પેરા ૭

મુજબ ઘોષણાઓ રજૂ કરી હતી અને જેના આધારે પ્રાદેશિક સત્તાઓએ ડીમ્ડ નિકાસ પરતચુકવણી મંજૂર કરી હતી, તેમણે આ રીતે ડી.જી.એફ.ટી. દ્વારા એફ.ટી.પી.ના પેરા ૨.૩ હેઠળ સત્તાના પ્રયોગ દ્વારા આપવામાં આવેલા સ્પષ્ટીકરણ અનુસાર આ કેસોની સમીક્ષા કરી.

પ.૪ પરા ૫: એફ.ટી.પી.નો પરા ૨.૩ સ્વયંમાં જ સંપૂર્ણપણે નિરપવાદ અને નિર્વિવાદ છે. એચ.બી.પી. ભાગ ૧ ના પરા ૮.૩.૬ ની ઉપયોગિતા, માન્યતા અને પવિત્રતા અંગે ઉપર પરા ૧ માં અગાઉથી જ દલીલ કરવામાં આવી છે.

પ.૫ ફકરા ૬ થી ૮: આ ફકરાઓ રેકૉર્ડનો વિષય છે, તેથી કોઈ ટિપ્પણી નથી.

પ.૬ પેરા ૯: અરજદારે એવો દાવો કર્યો છે કે એફ.ટી.પી.ના પેરા ૨.૩, એચ.ઓ.પી. વોલ. ૧ ના પેરા ૮.૩.૬ અને એ.એન.એફ. ૮ ના પેરા ૭ માં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓ ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪ અને ૧૯ (૧) (જી), જેનો વાચન અનુચ્છેદ ૨૪૬ અને ૨૬૫ સાથે કરવાનું છે, તેમજ એફ.ટી.ડી.આર. અધિનિયમ અને એફ.ટી.પી.ની જોગવાઈઓનું ધોર ઉદ્ધંધન કરે છે. અરજદારે આ ધોર ઉદ્ધંધન કયા આધાર પર દાવો કરવામાં આવ્યું છે તે અંગે કોઈ સ્પષ્ટીકરણ આપ્યું નથી.

પ.૭ પેરા ૧૦:ઉપરોક્ત પરાઓમાં રજૂ કરાયેલા તથ્યોને ધ્યાનમાં લેતાં, આ અદાલતે હાલની અરજી નામંજૂર કરવી જોઈએ.

૬. અરજદારે ઉપરોક્ત સોગંદનામાને પ્રત્યુત્તર રજૂ કર્યું હતું અને ઉક્ત પ્રત્યુત્તરનો સાર નીચે મુજબ દર્શાવી શકાય:

૬.૧ વિદેશી વેપાર નીતિના પરિચ્છેદ ૨.૩ ની કાયદેસરતા અને માન્યતા, જેના દ્વારા સામાવાળા નં. ૨ ને નીતિનું અર્થઘટન કરવા માટે અણનિયંત્રિત સત્તાઓ અપાઈ છે, તે પડકારના વિષયવસ્તુઓમાંનો એક છે. એવો પડકાર આ આધાર પર કરવામાં આવ્યો છે કે સામાવાળા નં. ૨ દ્વારા અપનાવવામાં આવેલ અર્થઘટન તેના અધિનસ્ત અધિકારીઓ માટે બંધનકારક છે અને તેથી તે તેમના નિર્ણયને પ્રભાવિત કરે છે અને આ રીતે તેમની અર્ધ-ન્યાયિક ફરજના સ્વતંત્ર નિર્વહનમાં હસ્તક્ષેપ કરે છે;

૬.૨ હેન્ડબુક ઓફ પ્રોસિજરસ ૨૦૦૯-૧૪ ના પેરા ૮.૩.૬ ની જોગવાઈઓની કાયદેસરતા, જેના દ્વારા સામાવાળા નં.૨ એ કસ્ટમ્સ એન્ડ સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ ડ્યુટી ટ્રોબેક રૂલ્સ, ૧૯૯૫ ની જોગવાઈઓને આવશ્યક ફેરફારો સાથે નિહિત નિકાસ પર લાગુ કરવાની કોશિશ કરી છે, તે પણ વિવાદનો વિષય છે. આવી પડકાર અરજી એ કાનૂની રજૂઆત પર આધારિત છે કે સામાવાળા નં.૨,

કાર્યપાલક સત્તાધિકારી હોવાથી, ફોરેન ટ્રેડ પોલિસી, ૨૦૦૯-૧૪ ના પેરા ૨.૪ હેઠળ ઉદ્ભવતી તેની કાર્યપાલક સત્તાઓનો ઉપયોગ કરતી વખતે "ઇનકોર્પોરેશન બાય રેકર્ડ્સ" નો આશ્રય લઈ કાયદા બનાવવાની સત્તા ધરાવતો નથી; અને

૬.૩ અરજદારએ એ.એન.એફ.-૮ ફોર્મની ઘોષણાના પરિછેદ ૭ ની માન્યતા પણ વિવાદિત કરી છે, જેના દ્વારા સામાવાળા ક્રમાંક ૨ સ્વયં સહિત તેના અધીનસ્થોએ, એકવાર ડ્યૂટી ડ્રોબેકનો લાભ મંજૂર થઈ જાય પછી, તે લાભનું પુનઃનિર્ધારણ અને પુનઃચકાસણી કરવાની સત્તા પોતાના હાથમાં લીધી છે અને દાવેદારને તે જ પરત કરવાનો આગ્રહ કર્યો છે, જ્યારે આવી વસૂલાત કરવાની સત્તા, અન્યથા, વિદેશ વ્યાપાર [વિકાસ અને નિયમન] અધિનિયમ, ૧૯૯૨ હેઠળ એવી રીતે ઉપલબ્ધ નથી. આ પડકાર તે રજૂઆત પર આધારિત છે કે આવી અધિકારક્ષેત્ર અને સત્તા માત્ર પ્રક્રિયા હસ્તપુસ્તિકા ૨૦૦૯-૧૪ ના પરિછેદ ૮.૩.૬ ના આધારે જ સ્વીકારવામાં આવી રહી છે, જે વહીવટી માર્ગદર્શિકાઓના સ્વરૂપની છે, જ્યારે આવી સત્તા વિદેશ વ્યાપાર [વિકાસ અને નિયમન] અધિનિયમ, ૧૯૯૨ અથવા વિદેશ વ્યાપાર નીતિ ૨૦૦૯-૨૦૧૪ પૈકી કોઈ એક દ્વારા પણ સ્પષ્ટ રીતે પ્રદાન કરવામાં આવી નથી. આકારણીધારક/વ્યક્તિ પાસેથી કર/લાભના ભૂલથી અપાયેલા પરતફેરની

વસૂલાત કરવાની સત્તા એક તત્ત્વગત સત્તા છે અને તે વહીવટી માર્ગદર્શિકાઓના આધારે સ્વીકારી શકાતી નથી.

૬.૪ વર્તમાન અરજીમાં સામાવાળા નં.૨ અથવા તેના કોઈપણ આધીન અધિકારીઓ દ્વારા વર્તમાન અરજદારના વ્યવસાય સાથે સંબંધિત કોઈપણ વ્યવહાર અંગે કરવામાં આવેલી કોઈ ચોક્કસ કાર્યવાહી અથવા પસાર કરાયેલા કોઈ આદેશને પડકારવામાં આવ્યો નથી. સામાવાળા નં.૨ અથવા તેના આધીન અધિકારીઓ દ્વારા પસાર કરાયેલા બધા આદેશો, જેટલી હદે તે અરજદારના હિતના વિરુદ્ધ છે, તે યોગ્ય મંચ સમક્ષ અલગથી પડકારવામાં આવ્યા છે. વર્તમાન અરજીમાં ઉઠાવવામાં આવેલા કાનૂની પ્રશ્નોના નિરાકરણનો, વ્યક્તિગત વ્યવહારોના ગુણદોષ સંબંધિત એવા પડકારોના ન્યાયિક નિર્ધારણ પર કોઈ અસર થતી નથી.

૬.૫ પ્રારંભિક વાંધો

સોગંદનામું સામાવાળા ક્રમાંક ૨ દ્વારા દાખલ કરવામાં આવ્યું નથી. તેના બદલે, સામાવાળા ક્રમાંક ૨ના અધીનસ્ત એવા અને જે.ટી. ડીજીએફટીનું હોદ્દો ધરાવતા એક અધિકારી દ્વારા સોગંદનામું દાખલ કરવામાં આવ્યું છે. સોગંદનામામાં એવો કોઈ પણ દાવો કરવામાં આવ્યો નથી, જે દૂરથી પણ એવું સૂચવે કે સોગંદનામું કરનારને ઉક્ત સોગંદનામું તેના વતી રજૂ કરવા માટે

સામાવાળા ક્રમાંક ૨ દ્વારા વિશેષ રીતે અધિકૃત કરવામાં આવ્યો છે, તેમજ તે સંબંધે કોઈ યોગ્ય અધિકૃતિપત્ર પણ તેની સાથે જોડવામાં આવ્યું નથી. જે.ટી. ડીજીએક્સટી હાલની અરજીના હેતુસર ન તો પક્ષકાર તરીકે જોડાયેલા છે અને ન યોગ્ય પક્ષકાર કે આવશ્યક પક્ષકાર છે, અને તે અર્થમાં તેઓ હાલની કાનૂની કાર્યવાહી માટે પરાયા વ્યક્તિ છે. તેથી, કાર્યવાહી સાથે અસંબંધિત વ્યક્તિ દ્વારા દાખલ કરાયેલ સોગંદનામું આ અદાલત દ્વારા વિચારણા માટે લેવું ન જોઈએ અને તે સોગંદનામું હાલની અરજીના અભિલેખમાંથી દૂર કરવાની દિશા આપવામાં આવવી જોઈએ.

પેરાવાર જવાબ

૭. પરિચ્છેદ ૧એ અને ૧બી અંગે કોઈ ટિપ્પણી જરૂરી નથી.

૭.૧ પેરા ૧સી[૧] થી [૩] અંગે કોઈ ટિપ્પણી કરવાની આવશ્યકતા નથી.

૭.૨ સોગંદનામાના પેરા ૧સી[૪] ની સામગ્રી તે હદ સુધી નકારવામાં આવે છે જેટલી હદ સુધી તેમાં એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે સામાવાળા ક્રમાંક ૨ [“ડીજીએક્સટી”] ને વિદેશ વેપાર [વિકાસ અને નિયમન] અધિનિયમ, ૧૯૯૨ [“એક્સટીડીઆર અધિનિયમ”] ની કલમ ૬[૨] હેઠળ નીતિ અમલમાં મૂકવા માટેની કાનૂની જવાબદારીઓ નક્કી કરવાની સત્તા છે. તેના વિપરીત,

એફટીડીઆર અધિનિયમની કલમ ૬[૨] હેઠળ યોગ્ય રીતે સમજીએ તો, સામાવાળા ક્રમાંક ૨ [અર્થાત્ ડીજીએફટી] ને વિદેશ વેપાર નીતિ [“એફટીપી”] ની રચનામાં કેન્દ્ર સરકારને સલાહ આપવાની સત્તા છે અને તે નીતિનો અમલ કરવાની જવાબદારી તેની છે. જોકે, સામાવાળા ક્રમાંક ૨ એ એફટીપીનું અર્થઘટન કરવાની પોતાની વિશિષ્ટ સત્તા એફટીપીના પેરા ૨.૩ માંથી મેળવે છે, જે પ્રત્યાયોજિત વિધાન છે. અરજદાર એ હકીકતનો વિવાદ કરતો નથી કે એફટીપીનું અર્થઘટન કરવાની સત્તા સામાવાળા ક્રમાંક ૨ ને પ્રદાન કરવામાં આવી છે, પરંતુ તે સામાવાળા ક્રમાંક ૨ [અર્થાત્ ડીજીએફટી] ને આપવામાં આવેલી આવી વ્યાપક સત્તાની કાયદેસરતાને આ આધારે પડકારે છે કે આવી સત્તા અનિયંત્રિત અને અનિબંધિત છે. વધુમાં, સામાવાળા ક્રમાંક ૨ દ્વારા આવી સત્તાનો ઉપયોગ અંતિમરૂપે અધિનસ્ત સત્તાધિકારીઓને બંધનકારક બને છે અને એફટીડીઆર અધિનિયમ હેઠળ કલ્પિત અધિનસ્ત અધિકારીઓ તેમના અર્ધ-ન્યાયિક કાર્યોના નિર્વહમાં જે રીતે કાર્ય કરે છે તેના પર સીધી અસર પાડે છે.

૭.૩ સોગંદનામાના પેરા ૧સી[૫] અંગે કોઈ ટિપ્પણી કરવાની આવશ્યકતા નથી. તેના બદલે, પોતાની જ સ્વીકારોક્તિ દ્વારા, સામાવાળા નં.૨ની તરફેથી જે.ટી. ડી.જી.એફ.ટી.એ સ્વીકાર્યું છે કે એફ.ટી.ડી.આર. અધિનિયમની કલમ ૧૩ હેઠળ, ડી.જી.એફ.ટી.ના વિવિધ અધીન અધિકારીઓને કલમ ૧૩ હેઠળ કલ્પિત ન્યાયનિર્ણયકારી કાર્યો બજાવવા માટે કેન્દ્રીય સરકાર દ્વારા અધિકૃત

કરવામાં આવી શકે છે. એફ.ટી.પી.ના વહીવટકર્તા તરીકેની પોતાની ભૂમિકામાં સામાવાળા નં.૨ દ્વારા આપવામાં આવેલ એફ.ટી.સી.ના અર્થઘટનથી આવા અધીન અધિકારીઓ પર અયોગ્ય પ્રભાવ પડી શકે અને તેઓ તેનાથી બંધાઈ શકે તેવી સંભાવના જ આ હાલની અરજીનો મૂળ આધાર બને છે. આવા પ્રભાવથી સામાવાળા નં.૨ના અધીન અધિકારીઓ દ્વારા અર્ધ-ન્યાયિક કાર્યના ન્યાયસંગત પાલન અને સ્વતંત્ર નિર્વહમાં દોષ આવે છે અને તેથી તે કાયદેસર નથી તથા ટકી શકતું નથી.

૭.૪ અરજદાર એફિડેવિટના પેરા ૧સી[૬] ની સામગ્રીને સ્વીકારે છે. હકીકતમાં, પોતાની જ સ્વીકૃતિ મુજબ, સામાવાળા નં. ૨ એ સ્વીકાર્યું છે કે એફ.ટી.ડી.આર. અધિનિયમની કલમ ૧૫[૧] હેઠળ, જ્યાં ડી.જી.એફ.ટી.ના આધીન અધિકારી દ્વારા નિર્ણયનો આદેશ પસાર કરવામાં આવ્યો હોય, ત્યાં ડી.જી.એફ.ટી. સમક્ષ અપીલ થાય છે. તેથી, નીચે મુજબના કારણોને ધ્યાનમાં લેતાં, એફ.ટી.પી.ની યોજનાના અંતર્ગત ન્યાયિક પ્રક્રિયાના તમામ સ્થાપિત સિદ્ધાંતોનો ભંગ કરતી, ભ્રામક અને લગભગ નિષ્ફળ નિવેડાકીય કાર્યવાહીનું આ એક દૃષ્ટાંત છે, જે થવાની સંભાવના છે:

૭.૪.૧ એફટીડીઆર અધિનિયમની કલમ ૧૩ હેઠળ નિરાકરણ આપવાની પોતાની સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે અધીનસ્થ સત્તાધિકારીઓ, એફટીપીના

પેરા ૨.૩ હેઠળ સામાવાળા ક્રમાંક ૨ દ્વારા કરવામાં આવેલી એફ્ટીપીની જોગવાઈની વ્યાખ્યાથી બંધાયેલા છે અને તેથી, પોતાના અર્ધ-ન્યાયિક કાર્યના નિર્વહમાં ઉચ્ચ અધિકારી [અર્થાત્ ડીજીએફટી] દ્વારા સ્વીકારવામાં આવેલી તેવી વ્યાખ્યાનું પાલન કરવા સિવાય તેમની પાસે અન્ય કોઈ વિકલ્પ નથી, જેનાથી સ્વતંત્ર મનન-વિચારના પ્રયોગની આવશ્યકતા વિરુદ્ધ પરિસ્થિતિ ઊભી થાય છે.

૭.૪.૨ અપીલમાં અધિનસ્ત અધિકારી દ્વારા આ રીતે પસાર કરાયેલ નિર્ણય આદેશ, એફ્ટીડીઆર અધિનિયમની કલમ ૧૫ હેઠળ સામાવાળા ક્રમાંક ૨ સમક્ષ અપીલપાત્ર રહેશે; અને જેમણે એફ્ટીપીનું એક નિશ્ચિત રીતે અર્થઘટન કર્યું છે, તેઓ પોતે સ્વીકારેલ એવા અર્થઘટનના વિરોધમાં નિશ્ચિતપણે મત ગ્રહણ નહીં કરે, અને તેથી સમગ્ર અપીલ પ્રક્રિયા એક ઢોંગરૂપ બની જાય છે. આ ઉપરાંત, આ ન્યાયિક પ્રક્રિયાના સુપ્રસ્થાપિત સિદ્ધાંત, એટલે કે “નેમો જુડેક્સ ઇન કૌસા સુઆ”, ના ભંગનો એક પ્રચલિત દાખલો પણ છે.

૭.૪.૩ તેથી, જ્યાં સુધી નીતિનું અર્થઘટન કરવાની ડી.જી.એફ.ટી.ની સત્તાને ચુકિતસંગત મર્યાદાઓને આધીન બનાવવામાં ન આવે [જેમ કે આવા અર્થઘટનો અર્ધ-ન્યાયિક અને અપીલીય પ્રક્રિયા પર બંધનકારક ન હોય], ત્યાં સુધી ન તો કક્ષાંતર્ગત અધિકારીના સ્તરે અને ન તો અપીલીય સ્તરે ન્યાયનું નિષ્પક્ષ અને

સ્વતંત્ર પ્રદાન થવાની અપેક્ષા રાખી શકાય; પરિણામે, સંપૂર્ણ ન્યાયનિર્ણય પ્રક્રિયા ભ્રામક બની જાય છે.

૭.૫ સોગંદનામાના પરા આઈસી[૭] અંગે કોઈ ટિપ્પણી આવશ્યક નથી, માત્ર એટલું સિવાય કે સામાવાળા નં.૨એ જણાવ્યું છે કે ખરેખર તેના અધિનસ્ત એવા અધિકારીઓ છે, જેઓને નિર્ણય લેવા અને આવા આદેશો પસાર કરવાની સત્તા સોંપવામાં આવી છે, જે સામાવાળા નં.૨ સમક્ષ પુનર્વિચારનો વિષય બને છે. આ અરજીએ દ્વારા, અરજદાર એફટીપીનું અર્થઘટન કરવા બાબતે સામાવાળા નં.૨માં નિહિત અનિયંત્રિત સત્તાને પડકારે છે, જે આવા અધિનસ્ત અધિકારીઓને બાંધકામરૂપ થાય છે અને તેથી અધિનસ્ત અધિકારીના સ્તરે નિષ્પક્ષ ન્યાયિક પ્રક્રિયાને પાટા પરથી ઉતારી દેવા તથા દૂષિત બનાવવાની અસર ઉપજાવે છે.

૭.૬ સોગંદનામાના પેરા ૧સી[૮] અંગે કોઈ ટિપ્પણી કરવાની આવશ્યકતા નથી.

૭.૭ સોગંદનામાના પરા ૧સી[૯] માં એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે એફ.ટી.પી.ની પરા ૨.૩ હેઠળ સામાવાળા ક્રમાંક ૨ ને પ્રદાન કરાયેલ એફ.ટી.પી.ની કોઈપણ જોગવાઈનું અર્થઘટન કરવાની સત્તા વ્યાપક અને અનિયંત્રિત છે. અન્ય શબ્દોમાં કહીએ તો, [અરજદારની રજૂઆત સાથે સંમતિ

દર્શાવતા] એ સ્વીકારવામાં આવ્યું છે કે હકીકતમાં એફ.ટી.પી.ની પરા ૨.૩ હેઠળ સામાવાળા ક્રમાંક ૨ ની સત્તાનો વ્યાપ અત્યંત વિશાળ છે અને તેથી, તે અરજદારની આ રજૂઆતને સમર્થન આપે છે કે આવી સત્તા કોઈપણ પ્રતિબંધાત્મક શરત વિના છે, જે સામાવાળા ક્રમાંક ૨ ને તેના અર્ધ-ન્યાયિક/નિર્ણાયક કાર્યોના નિર્વહમાં આધીન સત્તાધિકારીઓને પ્રભાવિત કરવામાંથી અવરોધે.

૭.૮ સોગંદનામાના પરિચ્છેદ આઈ.સી.[૯] અંગે કોઈ ટિપ્પણી આવશ્યક નથી. તેમ છતાં, સામાવાળા નં.૨, પ્રત્યાયોજિત સત્તાના પ્રતિનિધિ તરીકે [અથવા કેન્દ્રીય સરકાર], એફ.ટી.પી.ના પરિચ્છેદ ૨.૪ હેઠળ તેને પ્રદાન કરાયેલ સત્તાના બળે માત્ર પ્રક્રિયાઓ નિર્ધારિત કરવાની આડમાં કાનૂન બનાવવાની સત્તા ધરાવે છે એવું કહી શકાય નહીં. કાનૂનમાં આ સુસ્થાપિત સિદ્ધાંત છે કે જ્યાં સુધી મૂળ કાયદા હેઠળ પ્રત્યાયોજિત સત્તાધિકારીને તે માટે વિશેષરૂપે પરવાનગી આપવામાં ન આવી હોય ત્યાં સુધી તે વધુ પ્રત્યાયોજન કરી શકતો નથી [ડેલિગેટ્સ નોન પ્રોટેસ્ટ ડેલિગેટનો સિદ્ધાંત]. એફ.ટી.ડી.આર. અધિનિયમની યોજના મુજબ પ્રત્યાયોજિત સત્તાધિકારીને [અથવા કેન્દ્રીય સરકારને] નિયમો બનાવવાની સત્તા [એફ.ટી.ડી.આર. અધિનિયમની કલમ ૧૯ મુજબ] સ્પષ્ટપણે આપવામાં આવી છે, છતાં એવી કોઈ બીજી જોગવાઈ નથી કે જે કેન્દ્રીય સરકારને નિયમ બનાવવાની સત્તા અથવા કાનૂન બનાવવાની

સત્તા સામાવાળા નં.૨ સહિત કોઈ તૃતીય પક્ષને વધુ પ્રત્યાયોજિત કરવાની મંજૂરી આપે. ઉપરોક્ત એફ.ટી.ડી.આર. અધિનિયમની યોજનાના અને વહીવટી કાનૂનના સિદ્ધાંતોના વિશ્લેષણ પરથી એવું કહેવું યોગ્ય રહેશે કે મૂળ કાયદા [અથવા એફ.ટી.ડી.આર. અધિનિયમ] એ કેન્દ્રીય સરકારને પ્રત્યાયોજિત કાયદાસર્જન [અથવા એફ.ટી.પી.] ઘડવાની તથા એફ.ટી.ડી.આર. અધિનિયમની કલમ ૧૯ અનુસાર નિયમો દ્વારા વધુ અનુગામી કાયદાસર્જન કરવાની સત્તા પ્રદાન કરી છે. જો કે, સામાવાળા નં.૨ને કાનૂન બનાવવાની કોઈ સત્તા આપવામાં આવી હોય એવું દેખાતું નથી અને તેથી, એફ.ટી.પી.ના પરિચ્છેદ ૨.૪ હેઠળ સામાવાળા નં.૨ને પ્રક્રિયાઓ નિર્દિષ્ટ કરવાની જે સત્તા આપવામાં આવી છે તેનો કડક અર્થઘટન કરીને તેનો અર્થ માત્ર "વહીવટી માર્ગદર્શિકા" એવો જ કરવો પડશે, અને અન્ય કંઈ નહીં. જો આવી સત્તાના અમલ દરમિયાન તથા પ્રક્રિયાઓ નિર્ધારિત કરવાની આડમાં સામાવાળા નં.૨ કોઈ તાત્વિક કાનૂનને સંદર્ભ દ્વારા સમાવી લે [જેમ કે એચ.ઓ.પી.ના પરિચ્છેદ ૮.૩.૬માં કસ્ટમ્સ એન્ડ સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ ડ્યૂટી ડ્રોબેક રૂલ્સ, ૧૯૯૫ ["ડ્યૂટી ડ્રોબેક નિયમો"] ને સમાવીને કરવામાં આવ્યું છે], તો તે તેને પ્રદાન કરાયેલ સત્તાની મર્યાદા વટાવી જવાથી, વહીવટી કાનૂનના મૂળભૂત સિદ્ધાંતનો ભંગ થવાથી અને કાર્યપાલિકા તથા વિધાનમંડળ વચ્ચે સત્તા વિભાજન પ્રદાન કરતી બંધારણની મૂળભૂત રચનાનો ભંગ થવાથી દૂષિત એવી અનિયમિત કાર્યવાહી ગણાશે.

૭.૯ પેરા રના પ્રારંભિક અનુચ્છેદની સામગ્રી ખોટી, ભ્રમજનક અને ગેરસમજ પર આધારિત છે તથા સામાવાળા નં.૨ની તરફથી જે.ટી.ડી.જી.એફ.ટી.ના સ્વૈચ્છીક અભિગમની ઝાંખી આપે છે, કારણ કે કોઈપણ કાનૂની ધારા કે જોગવાઈની કાનૂની માન્યતાને પડકારવાનો અધિકાર એવો મુદ્દો થઈ શકે નહીં કે જેમાં અરજદાર નિષ્ફળ જાય તો તેના ઉપર દષ્ટાંતરૂપ ખર્ચ લાદી શકાય; અન્યથા આવા ખર્ચનો ભય વ્યાખ્યાત્મક અને જટિલ પ્રશ્નોમાં ન્યાયિક હસ્તક્ષેપ માંગવાના અધિકારની મૂળભૂત સંકલ્પનાને જ ખોરવી નાખે અને તેથી બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૨૬ના વ્યાપ તથા અમલને મર્યાદિત કરી નાખે, જેના હેઠળ અરજદારે આ માનનીય અદાલતનો આશરો લીધો છે.

૭.૧૦ સોગંદનામાના ફકરા ૨એમાં કરવામાં આવેલ આક્ષેપનો ઇનકાર કરવામાં આવે છે.

૭.૧૧ સામાવાળા નં.૨ તરફથી જે.ટી. ડી.જી.એફ.ટી. દ્વારા સોગંદનામાના પેરા ૨[બી] માં કરવામાં આવેલ રજૂઆત દ્વારા અરજદાર સામે આક્ષેપરૂપે મૂકવા પ્રયત્ન કરાયેલા દ્વેષપૂર્વકતા અને આધારવિહોણા આક્ષેપો નકારવામાં આવે છે. સામાવાળા નં.૨ તરફથી જે.ટી. ડી.જી.એફ.ટી. દ્વારા તથ્યો અને ઘટનાઓનું તર્કવિરુદ્ધિકરણ કરીને આ અદાલતને પૂર્વગ્રહિત કરવાની જે કોશિશ કરવામાં આવી છે, તે અન્યાયી અને લગભગ દ્વેષપૂર્વકની કોશિશ છે, કારણ કે:

૭.૧૧.૧ અરજદારે વિશેષ નાગરિક અરજી નં. ૨૫૬૯/૨૦૧૩ દાખલ કરી હતી, જેનો આ અદાલતની ઢિ-ન્યાયાધીશપીઠ ઢ્વારા તા. ૨૬મી જૂન, ૨૦૧૩ના આદેશથી નિકાલ કરવામાં આવ્યો હતો [કોરમ: માનનીય શ્રી ન્યાયાધીશ એમ.આર. શાહ અને માનનીય સુશ્રી ન્યાયાધીશ સોનિયા ગોકાણી, જે.જે.]. ઉપરોક્ત રિટ અરજીમાં પ્રશ્ન એ હતો કે જે.ટી.ડી.જી.એફ.ટી.ને, તેના ઢ્વારા એકવાર મંજૂર કર્યા પછી, ડચૂટી ડ્રોબેકનો લાભ મંજૂર કરતી મંજૂરીપત્રિકા પાછી ખેંચવાનો અધિકાર છે કે નહીં. અરજદારે ઉક્ત અરજીમાં, સામાવાળા નં. ૨ની અધ્યક્ષતામાં ૨૦૧૨ અગાઉ અસ્તિત્વમાં રહેલી નીતિ અર્થઘટન સમિતિના અસ્તિત્વને તથા તા. ૧૫મી માર્ચ, ૨૦૧૧ની તેની કાર્યવાહીનોંધને પણ પડકાર્યો હતો, જેના આધારે અરજદારને ડી.જી.એફ.ટી. સમક્ષ આવા લાભો નામંજૂર કરવામાં આવ્યા હતા.

૭.૧૧.૨ ઉક્ત અરજીમાં પ્રાર્થના કરાયેલ રાહત, વર્તમાન અરજીમાં જેવી પ્રાર્થના કરવામાં આવી છે અને જેવી દલીલ કરવામાં આવી છે તેવી રીતે, એફ.ટી.પી. અથવા એચ.ઓ.પી.ની જોગવાઈઓની કાનૂની માન્યતા વિષે નિર્ણય આપવા માટે વડી અદાલતના હસ્તક્ષેપની માંગણી સંબંધિત નહોતી.

૭.૧૧.૩ ઉપરોક્ત અરજીનો વિષયવસ્તુ માત્ર એટલો જ હતો કે સત્તાના સ્ત્રોતની કાનૂનીતા અંગે સદભાવપૂર્વકની ધારણાના આધારે, સત્તાધિકારીએ સત્તાનો ઉપયોગ કાનૂની અને યોગ્ય રીતે કર્યો હતો તે દષ્ટિએ, જે.ટી. ડી.જી.એફ.ટી. તથા સામાવાળા નં. ૨ દ્વારા ધારાસભ્ય જોગવાઈના પરિપ્રેક્ષ્યમાં પસાર કરાયેલા ચોક્કસ આદેશો અને કરવામાં આવેલી નટપટિઓની ચુકિતચુક્તતાને પડકારવી.

૭.૧૧.૪ ઉક્ત અરજામાં અરજદારના હિતને પ્રતિકૂળ એવા આદેશોને પડકાર મુખ્યત્વે એસ્ટોપલના સિદ્ધાંતો તથા કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોના ભંગના આધારે કરવામાં આવ્યો હતો. પહેલેથી પૂર્ણ થઈ ગયેલ મૂલ્યાંકનોને ફરીથી ખોલવાની અધિકારીઓની કાર્યવાહીનો એ આધારે પડકાર કરવામાં આવ્યો હતો કે એફટીડીઆર અધિનિયમને એફટીપી સાથે વાંચવામાં આવે ત્યારે આવા પુનઃખોલાણા માટે તેમને કોઈ સત્તા પ્રાપ્ત નથી. અરજદારે વિભાગીય ખંડપીઠ સમક્ષ ઉજાગર કરેલા મુખ્ય મુદ્દાઓમાંનો એક એવો હતો કે એકવાર મૂલ્યાંકન પૂર્ણ થઈ જાય પછી તેવું મૂલ્યાંકન ફરીથી ખોલી શકાય નહીં, એવો કાયદાનો સ્થાપિત સિદ્ધાંત છે. તેના બદલે, આવા મૂલ્યાંકનના આદેશ વિરુદ્ધ અપીલ કરવી એ યોગ્ય પ્રક્રિયા છે અને જે સત્તાધિકારીએ આદેશ પસાર કર્યો હોય તે ઇન્કસ્ટસ ઓફિશિયો બની જાય છે અને પોતાનો આદેશ પાછો ખેંચી શકતો નથી.

૭.૧૧.૫ જ્યારે તેના વૈકલ્પિક દલીલોમાંની એકના ભાગરૂપે સામાવાળા નં. ૨ ને એફ.ટી.પી.નું અર્થઘટન કરવાની સત્તાની વૈધતા અંગેનો મુદ્દો ઉઠાવવામાં આવ્યો હતો [માત્ર વૈકલ્પિક દલીલ તરીકે], તેમ છતાં, ઉક્ત જોગવાઈની વૈધતા પડકારવા સંબંધે અરજદાર દ્વારા કોઈપણ પ્રકારની રાહત માગવામાં આવી નહોતી.

૭.૧૧.૬ આ અદાલતની વિભાગીય ખંડપીઠ દ્વારા આપવામાં આવેલ આદેશનું માત્ર અવલોકન કરવાથી જ અરજદારના વાદો અને રજૂઆતોનું સમર્થન થાય છે.

૭.૧૧.૭ હાલની અરજીમાં, એફ.ટી.પી.ના પેરા ૨.૩ની બંધારણીય માન્યતાને પડકારવા ઉપરાંત, એચ.ઓ.પી.ના પેરા ૮.૩.૬ની માન્યતા અને એ.એન.એફ.-૮ના ઘોષણાપત્રના પેરા ૭ને પણ પડકારવામાં આવ્યા છે. આ પેરાઓની કાયદેસરતા માટે ઉપરોક્ત વિશેષ નાગરિક અરજી નં. ૨૫૬૯/૨૦૧૩માં ન તો પ્રાર્થના કરવામાં આવી હતી અને ન તો દલીલ કરવામાં આવી હતી.

૭.૧૧.૮ આ અરજીમાં, પરિષદ ૧૨ ખાતે, અરજદારે જાહેર કર્યું છે કે "અરજદારે અહીં નીચે પ્રાર્થિત કરવામાં આવેલી નિશ્ચિત રાહત માટે આ માનનીય અદાલત સમક્ષ અથવા ભારતની અન્ય કોઈ વડી અદાલત અથવા સર્વોચ્ચ અદાલત

સમક્ષ કોઈ અન્ય અરજી દાખલ કરી નથી." ઉપરોક્ત રિટ અરજીમાં પ્રાર્થિત રાહતોને ધ્યાનમાં લેતાં આ એક સત્ય અને નિષ્ઠાપૂર્વકનું જાહેરનામું છે, અને હાલની અરજીમાં માનનીય અદાલત સમક્ષ પ્રાર્થિત અંતિમ રાહત સંબંધિત કોઈ મહત્વની હકીકત અરજદારે દબાવી રાખી છે એવું કહી શકાય નહીં.

૭.૧૧.૮ આ હકીકતો અને પરિસ્થિતિઓ હેઠળ, એવો જણાય છે કે સામાવાળા નં. ૨ વતી જે.ટી. ડી.જી.એફ.ટી. દ્વારા કરવામાં આવેલી આ રજૂઆત કે અરજદાર પાસે સદ્ભાવનાનો અભાવ છે, અરજદાર દબાવછુપાવનો દોષી છે અને આ અદાલતને ગેરમાર્ગે દોરવાનો પ્રયાસ કર્યો છે – તે સ્પષ્ટપણે નિરાધાર છે અને વાસ્તવિક હકીકતોનું જાણપૂર્વક વધુ વિકારરૂપ વિઘટન હોવાનું જણાય છે, વિશેષ કરીને ત્યારે જ્યારે જે.ટી. ડી.જી.એફ.ટી. અગાઉની રિટ અરજિયક્ષિ પક્ષકાર સામાવાળા હતો અને ઉક્ત રિટ અરજિના નિવેદનો વિશે સંપૂર્ણપણે માહિતગાર હતો.

૭.૧૨ અરજદાર સામાવાળા નં. ૨ના આ આક્ષેપનો પણ ઇનકાર કરે છે કે ઉપરોક્ત વિભાગીય ખંડપીઠના આદેશના અનુસંધાને, વર્તમાન મામલામાં ઉઠાવવામાં માંગવામાં આવેલા મુદ્દાઓ ડી.જી.એફ.ટી. દ્વારા વિચારણા કરવા નિર્દેશિત કરવામાં આવ્યા છે, તે હકીકત અરજદારે દબાવી રાખી છે. એવો આક્ષેપ

દર્શાવે છે કે સામાવાળા નં. ૨ને કાનૂની જોગવાઈઓ અને ડી.એફ.જી.ટી.ને સોંપવામાં આવેલી સત્તાઓ અંગે સંપૂર્ણ અભાવપૂર્ણ સમજ છે, કારણ કે,

૭.૧૨.૧ અર્ધ-ન્યાયિક કાર્ય નિર્વાહતી કાર્યપાલક સત્તાધિકારી માટે તે જે કાયદાકીય અધિનિયમની રચના છે, તેના બંધારણીય માન્યતા વિષે નિર્ણય કરવો ક્યારેય અનુમત્ય નથી.

૭.૧૨.૨ પરિણામે, આવી કાનૂની જોગવાઈની યોગ્યતા/ કાયદેસરતા/ બંધારણીય માન્યતા અંગે અરજદાર માટે ડી.જી.એફ.ટી. સમક્ષ ક્યારેય પણ રાહત માગવી સંભવ જ નહોતી.

૭.૧૨.૩ તેથી, હાલની અરજીમાં ઉઠાવવામાં આવેલા મુદ્દાઓ અરજદાર ડી.જી.એફ.ટી. સમક્ષ ઉઠાવી શક્યો હોત અને ઉઠાવવા યોગ્ય હતા તથા ત્યાં દલીલ કરવામાં આવવી જોઈતી હતી, એવો સામાવાળાનો વિવાદ પ્રત્યક્ષદર્શી રીતે તર્કવિરુદ્ધ છે, ડી.જી.એફ.ટી.ની સત્તાઓ અને અધિકારક્ષેત્ર અંગેની મૂળભૂત સમજણથી રહિત છે અને અરજદારને સારગર્ભિત ન્યાયથી વંચિત રાખવાના હેતુથી સંપૂર્ણપણે પ્રેરિત છે.

૭.૧૩ પરિણામે, આદરણીય અદાલત સમક્ષ કોઈ પણ વિધાનના ભાગની બંધારણીય માન્યતા/કાયદેસરતા અથવા અન્યથા પડકારવાનો અરજદારનો વૈધ હક નકારી કાઢવાના તેમના દુર્ભાવનાપૂર્ણ આશયનું પ્રતિબિંબ એ છે કે, સામાવાળા નં. ૨ ની અરજીઓમાં એવો દાવો કરવામાં આવ્યો છે કે અરજદાર પર દાખલાના તબક્કે જ અરજી ફગાવતી વખતે દષ્ટાંતરૂપ ખર્ચ લાદવા યોગ્ય છે.

૭.૧૪ સોગંદનામાના પરિછેદ ૨[બી] [૧] ની સામગ્રી ખોટી છે, કારણ કે અરજદારે બીજી રિટ અરજિયક્ષિ ક્યારેય એફ.ટી.પી. ના પરિછેદ ૨.૪ ની વૈધતા પડકારેલી નહોતી. ઉક્ત પરિછેદમાં સામાવાળા ક્રમાંક ૨ ની તરફથી જે.ટી. ડી.જી.એફ.ટી. દ્વારા કરવામાં આવેલા અનુગામી નિવેદનો કોઈ પણ રીતે એ સ્થાપિત કરતા નથી કે આ અરજી દાખલ કરવામાં અરજદારની કાર્યવાહી ક્યારેય દુરાશયપૂર્ણ હતી અને/અથવા તેમાં મહત્વપૂર્ણ તથ્યોના દબાવાનો દોષ છે. નિર્વસ્તુ અને સંપૂર્ણપણે બેફિકર એવા માત્ર ખાલી આક્ષેપો સિવાય, જે ઉપર દર્શાવ્યા મુજબ કોઈપણ સારથી રહિત છે, સામાવાળા ક્રમાંક ૨ એ એ દર્શાવવામાં સફળતા મેળવી નથી કે અરજદારે કોઈ કાનૂની કૂટચાળ આચરી છે અથવા અરજદારે સંબંધિત અને મહત્વપૂર્ણ તથ્યો દબાવ્યા છે, જે હાલની અરજીમાં ઉઠાવવામાં આવેલા કાનૂની મુદ્દાઓના નિર્ધારણ પર અસરકારક બની શકે.

૭.૧૫ અરજદારના મામલામાં દાખલ કરાયેલા સોગંદનામાના પરિચ્છેદ ૨[બી] [૨] હેઠળ વિગતવાર દર્શાવ્યા મુજબ અગાઉ બનેલી તથ્યાત્મક ઘટનાઓ સાથે અરજદાર સહમત છે, તેમ છતાં, અરજદાર એ નકારે છે કે આ એવા મહત્વપૂર્ણ તથ્યો છે કે જેઓનો ખુલાસો ન થવાથી અરજદાર સામે મહત્વપૂર્ણ અને જીવંત તથ્યોનું દબાવાણ કરીને અદાલતને ભ્રમિત કરવાનો આક્ષેપ ઊભો થાય, જેથી અરજમાં ઉઠાવવામાં આવેલા મુદ્દાઓનો નિર્ણય કરતી વખતે અદાલત ગેરમાર્ગે દોરી શકાય અને તેના પરિણામે વર્તમાન અરજમાં ઉઠાવવામાં આવેલા પડકારના ગુણદોષના આધારે અરજદારને સંભળાવાનો અધિકાર વંચિત થાય. વર્તમાન અરજમાં, ભૂતકાળમાં થયેલી એવી કોઈ પણ કાર્યવાહી પડકારવામાં આવી નથી; પરિણામે, આવી આક્ષેપિત કાર્યવાહી સુધી પહોંચાડનાર કોઈ પણ તથ્યાત્મક ઘટના ક્યારેય સંબંધિત નહોતી. કોઈ નિર્ધારિત વિધાનની બંધારણીય માન્યતાને પડકારવા માટે, તે વિધાનની કસોટી બંધારણ હેઠળ નિર્ધારિત કડક માપદંડોના પરિપ્રેક્ષ્યમાં થવી જોઈએ, કોઈ પણ તથ્યાત્મક પરિસ્થિતિના માળખા દ્વારા નહીં. તથ્યાત્મક ઘટનાઓ અરજ માટે માત્ર ત્યારે જ સંબંધિત બને, જ્યારે અરજદાર એવો દાવો કરે કે કોઈ નિર્ધારિત વિધાનાત્મક વ્યવસ્થાની જોગવાઈઓ તેને આવરી લે છે અથવા તેમાંથી તેને બહાર રાખે છે, જેના દ્વારા હકો આપવામાં આવે છે અથવા પ્રતિબંધો લાદવામાં આવે છે, જેમ કે કર અપીલોમાં વારંવાર જોવા મળે છે; તેમ છતાં, જ્યાં વિધાનાત્મક જોગવાઈની બંધારણીય માન્યતાની તપાસ કરવામાં આવે છે, ત્યાં તથ્યાત્મક ઘટનાઓની ભૂમિકા અતિશય ઓછી અથવા શૂન્ય હોય છે.

૭.૧૬ હાલના પ્રત્યૂત્તરના પરા ૧૬ ને ધ્યાનમાં લેતાં, સોગંદનામાના પરા ૨[બી][૩] ની સામગ્રીનો હાલની અરજ સાથે કોઈપણ પ્રકારનો સંબંધ નથી. તે ઉપરાંત, સામાવાળા ક્રમાંક ૨ એ પોતાના સ્વીકાર મુજબ સ્પષ્ટપણે જણાવ્યું છે કે, આ અદાલતના સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન ક્રમાંક ૨૫૬૯/૨૦૧૩ માં થયેલા આદેશને અનુસરીને ડીજીએફટી સમક્ષ થનારી સુનાવણીના વ્યાપ મુજબ, એફટીપી હેઠળ ડ્યુટી ડ્રોબેક મેળવવા અંગેની તેમની પાત્રતા જેટલા અંશે સંબંધિત હોય તે બાબતમાં ડીજીએફટી એ અરજીકર્તાને કેસના ગુણદોષના આધાર પર સાંભળવાનો હતો. આથી સ્પષ્ટ થાય છે કે હાલની અરજાની સામગ્રીનો અગાઉની બાબત સાથે કોઈ સંબંધ નથી, કારણ કે હાલની અરજામાં અરજીકર્તાએ ડ્યુટી ડ્રોબેક માટેની પોતાની પાત્રતા અંગે કોઈ દલીલ કે પ્રાર્થના રજૂ કરી નથી. હાલની અરજ માત્ર અરજામાં પડકારવામાં આવેલી કેટલીક જોગવાઈઓની વિધિમાન્યતાને પડકારવા પૂરતી મર્યાદિત છે. વધુમાં, અને સામાવાળા ક્રમાંક ૨ એ પોતાના સોગંદનામામાં તથ્યો દબાવ્યા હોવાનો જે આક્ષેપ કર્યો છે તેનાથી વિરુદ્ધ રીતે, સોગંદનામામાં યોગ્ય રીતે દર્શાવવામાં આવ્યું છે કે "માનનીય વડી અદાલતે પરા ૬[જ] અને [પ] માં યોગ્ય રીતે નિર્દેશ આપ્યો છે કે પક્ષકારોને, ખાસ કરીને અરજીકર્તાને, ઉપલબ્ધ તમામ દલીલો અને બચાવો ડીજીએફટી દ્વારા નવી સીરિથી વિચારણા માટે ખુલા રાખવામાં આવ્યા છે અને વિભાગીય ખંડપીઠ કોઈપણ પક્ષના પક્ષમાં કંઈ વ્યક્ત કરતી નથી અને જો ડીજીએફટી દ્વારા પ્રતિકૂળ નિર્ણય આપવામાં આવે તો

અરજીકર્તાને યોગ્ય અદાલતી મંચ સમક્ષ તેને પડકારવાની છૂટ છે". વડી અદાલતના ઉક્ત નિર્દેશનો એવો અર્થ કાઢી શકાતો નથી કે વડી અદાલતે ડીજીએફટી ને એફટીપી ની વિવિધ જોગવાઈઓની વિધિમાન્યતા અંગે નિર્ણય આપવા નિર્દેશ કર્યો હતો, કારણ કે ડીજીએફટી પાસે એવો અધિકાર નથી. તેના બદલે, ઉપરોક્ત નિર્દેશનો સાચો અને યોગ્ય અર્થ માત્ર એટલો જ થઈ શકે કે ડીજીએફટી ને અરજીકર્તાની ડ્યુટી ડ્રોબેક માંગ કરવાની પાત્રતા ગુણદોષના આધારે તપાસવા તેમજ ડીજીએફટી જે બાબતો પર નિર્ણય કરવાની અધિકારિતા ધરાવે છે તે અન્ય તમામ પાસાઓની પણ તપાસ કરવા નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો. તેથી, આ મહત્વપૂર્ણ પાસાઓ સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે બન્ને અરજાઓનો મૂળ આધાર ભિન્ન છે.

૭.૧૭ સોગંદનામાના પરિષ્કેદ ૨[બી][૪] ની મુદ્દાસર સામગ્રી અંગે કોઈ ટિપ્પણી આવશ્યક નથી, કારણ કે તે હકીકતનો મુદ્દો છે અને તેના વિપરીત, તે અરજદારની આ દલીલને સમર્થન આપે છે કે બીજી અરજીનો મૂળ આધાર જે.ટી. ડીજીએફટીની અગાઉના નિર્ણયની પુનઃસમીક્ષા કરવા અથવા તેને પરત ખેંચવાની તથા શુલ્ક પરતફેર મંજૂર કરવાની સત્તા સંબંધિત હતો અને શુલ્ક પરતફેર મેળવવા માટેની પાત્રતા સંબંધિત હતો, એફટીપી અને એચઓપીની જોગવાઈઓની કાનૂની માન્યતા સંબંધિત નહોતો.

૭.૧૮ સોગંદનામાના પરિષેદ ૨[બી[પ]] માં કરાયેલા આ આક્ષેપો કે ઉપરોક્ત તથ્યો અરજદારે ડીજીએફટી સમક્ષની કાર્યવાહી મોડું પાડવાના દુર્ભાવનાપૂર્ણ ઇરાદાથી જાણપૂર્વક છુપાવ્યા છે, ખોટા છે અને નકારવામાં આવે છે. નોંધપાત્ર બાબત એ છે કે અરજદાર સુનાવણી માટે નિર્ધારિત તારીખોએ ડીજીએફટી સમક્ષ હાજર રહ્યા હતા અને પોતાના કેસના ગુણદોષના આધારે દલીલો રજૂ કરી હતી. ન તો મૌખિક દલીલોમાં અને ન તો ડીજીએફટી સમક્ષ રજૂ કરાયેલા લેખિત પ્રતિનિધિત્વમાં અરજદાર દ્વારા અથવા તેમની તરફથી એવી કોઈ વિનંતી કરવામાં આવી હતી કે હાલની અરજિ દાખલ કરાયેલી હોવાને કારણે સુનાવણી સ્થગિત રાખવામાં આવે. સામાવાળા દ્વારા કરવામાં આવેલો એવો આક્ષેપ જેટી. ડીજીએફટીની ઉશ્કેરાયેલ કલ્પનાનો માત્ર ઉપજ છે. એવો આક્ષેપ કરવામાં આવેલી અપ્રમાણિકતા આ હકીકત પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે સોગંદનામું જેટી. ડીજીએફટી દ્વારા ૩૧મી જુલાઈ, ૨૦૧૩ના રોજ સમર્થિત કરવામાં આવ્યું હતું, જ્યારે અરજદારોએ અદાલતના આદેશના અનુસંધાને ૧૫મી જુલાઈ, ૨૦૧૩ના રોજ અને ફરી ૨૩મી જુલાઈ, ૨૦૧૩ના રોજ ડીજીએફટી સમક્ષ પોતાનું લેખિત પ્રતિનિધિત્વ રજૂ કર્યું હતું અને તેઓ ૨૩મી જુલાઈ, ૨૦૧૩ના રોજ તથા ફરી ૩૦મી જુલાઈ, ૨૦૧૩ના રોજ વ્યક્તિગત સુનાવણી માટે ડીજીએફટી સમક્ષ હાજર રહ્યા હતા. એવું જણાય છે કે સોગંદનામાના પ્રતિજ્ઞાપકએ ડીજીએફટીના કાર્યાલયમાં ઉપલબ્ધ નોંધવહીઓની ચકાસણી કરવાની કાળજી લીધી નહોતી અને નોંધવહીઓના વિરુદ્ધ તથા કલ્પિત આક્ષેપો કરીને તાત્કાલિક હાલનું સોગંદનામું દાખલ કરવાની ઉતાવળ કરી હતી, અથવા તેણે સોગંદનામામાં

શપથપૂર્વક ખોટું અને બેદરકાર નિવેદન કરવાની જ્ઞાતપૂર્વક પસંદગી કરી હતી. સામાવાળા નં. ૨નો આક્ષેપ કે અરજદારે હાલની અરજિ દાખલ થયેલી બાબત ડીજીએફટીને જાહેર કરી નહોતી, હકીકતની દૃષ્ટિએ ખોટો છે. જેટી. ડીજીએફટી દ્વારા હકીકતની દૃષ્ટિએ ખોટા અને/અથવા નોંધવહીઓના વિરુદ્ધ નિવેદનો કરવાની જાણે આદત બનાવી લીધી હોય તેમ જણાય છે. અરજદારે ૨૩મી જુલાઈ, ૨૦૧૩ના રોજ ડીજીએફટી સમક્ષ દાખલ કરેલ વધારાની રજૂઆતોમાં, અરજદારે હાલની અરજિ દાખલ કરાયેલી હોવાનો સ્પષ્ટ ઉદ્દેશ કર્યો હતો. તેથી, ખોટા નિવેદનો કરીને તથા તે દ્વારા અદાલતને દિશાભ્રમિત કરનાર પક્ષ સામાવાળા જ છે.

૭.૧૯ સોગંદનામાના ફક્ત ૨[બી][૬] માં કરવામાં આવેલા આક્ષેપોનો જોરદાર ઇનકાર કરવામાં આવે છે, કારણ કે તે અત્યંત ભૂલભર્યા છે અને જીએસઈસીએલ તથા અરજદારના કેસમાં વિવાદને સંબંધિત પ્રાસંગિક હકીકતો અને પરિસ્થિતિઓની મૂલવણી કર્યા વગર સ્વરૂપે આડકતરી આક્ષેપાત્મક ગણાવાની છાપ ધરાવે છે, જેના કારણે નીચે વધુ સંપૂર્ણ રીતે વર્ણવેલ છે:

૭.૧૯.૧ અરજદારની શ્રેષ્ઠ જાણ મુજબ, જીએસઈસીએલ દ્વારા કરાયેલ ડચૂટી ડ્રોબેકનો દાવો [જે સામાવાળા ક્રમાંક ૨ દ્વારા નકારવામાં આવ્યો હતો અને તેથી નાગરિક અરજી ક્રમાંક ૧૫૭૦૬/૨૦૧૧ નો વિષયવસ્તુ છે] તેઓ દ્વારા

ખરીદવામાં આવી અને આયાત કરવામાં આવેલી સાધનસામગ્રીને સંબંધિત છે. અલ્સ્ટોમ ઇન્ડિયા લિમિટેડ, અર્થાત્ અરજદારને, આવી આયાતોના સંદર્ભમાં જીએસઈસીએલના ડ્યુટી ડ્રોબેકના દાવામાં કોઈ ભૂમિકા કે હિત નથી.

૭.૧૯.૨ પરિણામે, આ આક્ષેપ કે – અલ્સ્ટોમ ઇન્ડિયા લિમિટેડ, અર્થાત્ વર્તમાન અરજદાર, તે કાર્યવાહીમાં નોંધપાત્ર અને જીવન્ટ હિત ધરાવે છે, કારણ કે, જો વડી અદાલત દ્વારા જીએસઈસીએલને ડ્યુટી ડ્રોબેક મંજૂર કરવાનો આદેશ કરવામાં આવે, તો અલ્સ્ટોમ ઇન્ડિયા લિમિટેડ જીએસઈસીએલ પાસેથી તેવી રકમની પરતફેરનો દાવો કરશે, તે શપથપત્રકર્તાની તરફથી તથ્યો અને કાયદા અંગેના જ્ઞાનના અભાવને દર્શાવે છે. તથ્યોની ચકાસણી કર્યા વિના સોગંદનામા દાખલ કરવાની શપથપત્રકર્તાની વર્તણૂક નિંદનીય છે.

૭.૧૯.૩ તેની વિરુદ્ધ, અલ્સ્ટોમ ઇન્ડિયા લિમિટેડ એક ભારતીય કંપની છે, જે હાઇડેલ અને થર્મલ વીજ પ્રકલ્પો માટે આવશ્યક સાધનોના ઉત્પાદનના વ્યવસાયમાં સંકળાયેલી છે અને વીજ પ્રકલ્પોના માલિકોને સ્થાનિક/સ્વદેશી પુરવઠો કરે છે, જે માત્ર જીએસઈસીએલ સુધી મર્યાદિત નથી, પરંતુ અન્ય જાહેર અને ખાનગી ક્ષેત્રની કંપનીઓ તેમજ વિદેશસ્થિત કંપનીઓ/પ્રકલ્પોને પણ સાધનો પુરા પાડે છે.

૭.૧૯.૪ સારરૂપે, અરજદાર તમામ આક્ષેપોનો પ્રબળતાપૂર્વક ઇનકાર કરે છે અને રજૂ કરે છે કે અરજદાર દ્વારા સિવિલ એપિલકેશન નં. ૧૫૭૦૬/૨૦૧૧ના મામલામાં ચાલતી કાર્યવાહી અંગેની સુનાવણીને પાટા પરથી ઉતારી દેવાનો કોઈ પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો નથી. ન તો ક્યારેય અરજદારનો એવો આશય રહ્યો હતો, અને ન તો તેવું તે ઇચ્છે છે કે હાલની અરજીને સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલકેશન નં. ૧૫૭૦૬/૨૦૧૧ સાથે એકત્રિત કરવામાં આવે; અને સોગંદનામામાં અનુમાન અને અનુધારણાઓના આધાર પર કરવામાં આવેલા આવા નિર્વસ્ત્ર આક્ષેપોને આ અદાલત દ્વારા તિરસ્કારની દષ્ટિએ જોવામાં આવે અને શપથપૂર્વકના સોગંદનામા મારફતે આવો ખોટો આક્ષેપ કરવા બદલ આ ખંડપીઠ દ્વારા નિવેદક વિરુદ્ધ યોગ્ય કડક ટિપ્પણીઓ કરવામાં આવે, કારણ કે આવી હરકતો ખોટી સાક્ષી આપવા સમકક્ષથી કંઈ ઓછી નથી.

૭.૨૦ અરજીઓમાં કે મૌખિક રજૂઆતોમાં ક્યાંય પણ અરજદાર અથવા તેના વકીલ દ્વારા વર્તમાન અરજીને વિશેષ નાગરિક અરજી ક્રમાંક ૧૫૭૦૬/૨૦૧૧ની સુનાવણી કરતી અદાલતમાં હસ્તાંતરિત કરવા અથવા ઉક્ત રિટ અરજીને આ અદાલતમાં હસ્તાંતરિત કરવા માટે કોઈ વિનંતી કરવામાં આવી નથી. અરજદારને ઉપલબ્ધ માહિતી મુજબ, વિશેષ નાગરિક અરજી ક્રમાંક ૧૫૭૦૬/૨૦૧૧માંના અરજદારએ કે ઉક્ત અરજદારના વકીલે, વર્તમાન અરજી દાખલ થયેલ હોવાના દષ્ટિકોણથી તે અરજીની સુનાવણી મુલતવી રાખવા અથવા તે અરજીને વર્તમાન

અરજી સાથે સંયુક્ત કરવા બાબતે, ઉક્ત અરજીની સુનાવણી કરતી અદાલત સમક્ષ કોઈ વિનંતી કરી નથી. સોગંદનામામાં કરાયેલા આક્ષેપો કલ્પિત છે અને સરકારી સેવકને શોભે તેવા નથી.

૭.૨૧ સામાવાળા નં.૨ નો એવો દાવો કે કાયદાની કોઈ જોગવાઈની કાનૂની માન્યતાને પડકારવા માટે કોઈ કાર્યવાહીના કારણનું ઉદભવ થયું નથી, તે કાનૂન અંગેની અજ્ઞાનતાનો પરિચય કરાવે છે. ભારતના બંધારણની જોગવાઈઓના વિરુદ્ધ હોય તેવું કોઈ વિધાન ઘડવામાં આવે, તો તે જ બાબત પોતે જ કોઈપણ પક્ષકારને, જો તેવા વિધાનથી તેને પ્રત્યક્ષ અથવા પરોક્ષ રીતે અસર થવાની સંભાવના હોય, તો તે વિધાનને પડકારવા માટે કાર્યવાહીના કારણરૂપ બને છે. સામાવાળા નં.૨ નો એવો દાવો કે એવી ખામીયુક્ત વિધાન હેઠળ સત્તાના ઉપયોગથી પોતાને અસર થાય ત્યાં સુધી કોઈ વ્યક્તિએ તે વિધાનની કાનૂની માન્યતાને પડકારવા રાહ જોવી પડે, તે ઓછામાં ઓછું કહીએ તો હાસ્યાસ્પદ છે અને તેને નકારી કાઢવા યોગ્ય છે. સામાવાળા નં.૨ નો એવો દાવો કે "અરજદારને વિદેશી વેપાર નીતિને પડકારવા માટેનું કાર્યવાહીના કારણ ત્યારે જ અને માત્ર ત્યારે જ ઊભું થશે, જ્યારે વિદેશી વેપારના મહાનિર્દેશક દ્વારા, વિશેષ દીવાની અરજી નં. ૨૫૬૯/૧૩ માં તા. ૨૬મી જૂન, ૨૦૧૩ ના રોજ કરાયેલા આદેશમાં સમાવાયેલ દિશાનિર્દેશોના પાલનમાં, અરજદારના પ્રતિકૂળ એવો કોઈ નિર્ણય કરવામાં આવશે" તે કાનૂન અંગેના પ્રાથમિક જ્ઞાનના માત્ર અસ્તિત્વને જ

દર્શાવે છે અને સોગંદનામું કરનારના પક્ષે મનનો સંપૂર્ણ ઉપયોગ ન થવાનો પણ ઉલ્લેખ કરે છે.

૭.૨૧.૧ હાલની અરજી સ્વીકારવામાં આ અદાલતને પ્રાદેશિક અધિકારક્ષેત્રનો અભાવ છે એવી અરજદાર દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલ દલીલ કોઈપણ પ્રકારના ગુણ વિહોણી હોવાથી નામંજૂર કરવામાં આવે છે. અરજદાર કંપનીનું નોંધાયેલ કાર્યાલય મહારાષ્ટ્ર રાજ્યમાં હોવા છતાં, અરજદાર કંપનીએ ગુજરાત રાજ્યમાં સંપૂર્ણ સજ્જ ઉત્પાદન એકમ સ્વરૂપે નોંધપાત્ર મૂડીરોકાણ કર્યું છે. ઉક્ત એકમમાંથી જ અરજદાર વિવિધ વીજ પ્રકલ્પોને ઉપકરણોની સપ્લાય કરે છે. આવી સપ્લાયોના સંદર્ભમાં, અરજદાર વડોદરામાં આવેલી ડી.જી.એફ.ટી.ની કચેરી સમક્ષ શુલ્ક પરતફેર માટે દાવાઓ રજૂ કરે છે. ઉપરોક્ત હકીકત સ્પષ્ટપણે દર્શાવે છે કે અરજદારનો ગુજરાત રાજ્ય સાથે પ્રાદેશિક સંબંધ છે.

૭.૨૧.૨ જો સત્તાધિકારી એવી સત્તાઓનો ઉપયોગ કરે કે જેને અપીલકર્તા ભારતના બંધારણના ઉદ્દેશનરૂપ હોવાનું પ્રતિપાદિત કરે છે, તો અરજદાર કંપની આ અદાલતના અધિકારક્ષેત્રની પ્રાદેશિક મર્યાદાઓની અંદર સીધી અસરગ્રસ્ત થશે. જો વડોદરા ખાતેના જે.ટી. ડી.જી.એફ.ટી. હાલની અરજિયક્ષિ અરજદાર દ્વારા પડકારવામાં આવેલી જોગવાઈઓ હેઠળની સત્તાઓનો ઉપયોગ કરતાં કોઈ આદેશ પસાર કરે, તો દાવાનો કારણ સંપૂર્ણપણે આ અદાલતના પ્રાદેશિક

અધિકારક્ષેત્રની અંદર ઉદ્ભવશે. સામાવાળાની આ દલીલ કે સામાવાળાનું મુખ્ય મથક ન્યૂ દિલ્હી ખાતે હોવાથી આ અદાલતને હાલની અરજિ સ્વીકારવા અને તેનો નિકાલ કરવા માટે અધિકારક્ષેત્રની સક્ષમતા નથી, ભ્રાંતિપૂર્ણ અને કાયદેસર રીતે અસ્થિર છે, કારણ કે તે ડોમિનસ લિટિસના સિદ્ધાંત અને ફોરમ કન્વીનિયન્સના તત્વને અવગણે છે. હાલની અરજિય સામેલ પ્રશ્નોને ગુણદોષના આધારે સાંભળવા અને નિર્ણય કરવા માટે આ અદાલતને અધિકારક્ષેત્ર છે.

૭.૨૨ સોગંદનામાના પેરા ૨[બી] [૮] માં કરવામાં આવેલા આક્ષેપો નકારવામાં આવે છે અને અરજદાર પુનરોચ્ચાર કરે છે કે હાલની અરજી સદ્ભાવપૂર્વક દાખલ કરવામાં આવી છે.

૭.૨૩ સોગંદનામાના પરિચ્છેદ ૨[બી] [૧૦] માં કરવામાં આવેલા આક્ષેપો નકારવામાં આવે છે અને અરજીકર્તા સામાવાળા ક્રમાંક ૨ દ્વારા કરવામાં આવેલા આવા સંકેતસભર, દ્વેષપૂર્ણ, ભૂલભર્યા, તર્કવિરુદ્ધ અને ભ્રામક કથનો સામે કડક વાંધો લે છે, જેમાં એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો છે કે હાલની અરજીનો અનુક્રમણિકા વિશેષ નાગરિક અરજી ક્રમાંક ૨૫૬૮/૨૦૧૩ સાથે એકસરખો છે અને તેમાંથી કપીને ચોંટાડવામાં આવ્યો છે, જે અંગેના કારણો નીચે જણાવ્યા મુજબ છે:

૭.૨૩.૧ હાલની અરજીએનો સૂચિ પાનું ૧ પાનાનું બને છે, જ્યારે વિશેષ નાગરિક અરજી નં. ૨૫૬૯ ઓફ ૨૦૧૩ માં સૂચિ પાનું ૨ પાનાં સુધી વિસ્તરે છે.

૭.૨૩.૨ હાલની અરજીમાં ૪ ક્રમાંક સંખ્યાઓનો અનુક્રમણિકા સંદર્ભ છે, જ્યારે વિશેષ નાગરિક અરજી નં. ૨૫૬૯/૨૦૧૩ માં ૧૩ ક્રમાંક સંખ્યાઓ હતી.

૭.૨૪.૩ હાલની અરજીએ માત્ર ૨ અનુસૂચિઓનો, અર્થાત્ અનુસૂચિ પી૧ અને પી૨નો, ઉલ્લેખ કર્યો છે, જ્યારે વર્ષ ૨૦૧૩ ની વિશેષ નાગરિક અરજી ક્રમાંક ૨૫૬૯ માં ૧૧ અનુસૂચિઓ, અર્થાત્ પી૧ થી પી૧૧, હતી.

૭.૨૪.૪ વર્તમાન અરજાની સૂચિમાં જે ૨ પરિશિષ્ટોનો ઉલ્લેખ મળે છે, તેમાંથી એકપણ પરિશિષ્ટ વિશેષ સિવિલ અરજી નં. ૨૫૬૯/૨૦૧૩માં પરિશિષ્ટ [પી૧ થી પી૧૧] પૈકી કોઈ તરીકે સામેલ કરવામાં આવ્યું નહોતું.

૭.૨૫ સામાવાળા ક્રમાંક ૨ દ્વારા કરવામાં આવેલા નિવેદનોની સતત ભ્રામક શ્રેણીમાંથી, જેમાં વર્તમાન નિવેદન પણ સમાવેશ પામે છે, અને જે સર્વથા આધારવિહોળાં, અનુમાનાધીન તથા હકીકતોનું સ્પષ્ટ ખોટું પ્રતિનિધિત્વ કરીને

આ ખંડપીઠને ગુપ્ત રીતે પૂર્વગ્રહગ્રસ્ત બનાવવાના હેતુથી કરવામાં આવ્યા છે, તે સામાવાળા ક્રમાંક રમાં નિષ્પક્ષતા અને ન્યાયસંગત વર્તનની ઈચ્છાનો પૂર્ણ અભાવ દર્શાવે છે અને તેના બદલે, શાસકીય સંસ્થાઓ કયા મૂલ્યો માટે ઉભી રહેવી જોઈએ તે બાબતે અત્યંત અપ્રિય પ્રતિબિંબ પાડે છે. જો કોઈ હોય, તો ખોટા આક્ષેપો વારંવાર કરવાને કારણે અને અરજદારના હિતને જાણતાંબૂઝતાં હાનિ પહોંચાડવા તથા આ અદાલતનો આશ્રય લઈ રાહત માગવાનો તેનો કાયદેસર હક, જે અદાલતના વિવેકાધીન અધિકારને આધીન છે, તેને નિષ્ફળ બનાવવાના હેતુથી આ ખંડપીઠને ભ્રમિત કરવાનો પ્રયાસ કરવા બદલ, સોગંદનામાના શપથકર્તા સામે દષ્ટાંતરૂપ ખર્ચ અને કડક ટીકા લાદવામાં આવવી યોગ્ય છે.

૭.૨૬ સોગંદનામાના પેરા રસીની વિગતોનો ઇનકાર કરવામાં આવે છે. સામાવાળા દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા પ્રાથમિક વાંધાઓ તુરંછ છે અને તેમાં કોઈ જ સાર નથી. હાલની અરજિયક્ષિ પડકારવામાં આવેલી જોગવાઈઓની કાયદેસરતાના ન્યાયનિર્ણય પર અસર પાડે એવી કોઈ મહત્વની હકીકત દબાવવામાં આવી નથી.

૭.૨૭. સોગંદનામાના પરિચ્છેદ ૩ના આક્ષેપો, જેમાં એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે અરજદારે આ વડી અદાલતની વિભાગીય પીઠ દ્વારા વિશેષ નાગરિક અરજી નં.

૨૫૬૯/૨૦૧૩ માં આપવામાં આવેલા આદેશ વિરુદ્ધ આ પીઠ સમક્ષ ગુપ્ત રીતે અપીલ દાખલ કરવાનો પ્રયત્ન કર્યો છે, તે નીચે દર્શાવેલા આધારો પર નકારવામાં આવે છે:

૭.૨૭.૧ અગાઉના આદેશ સામે કોઈ અરજીને અપીલ તરીકે ત્યારે જ વિચારણા હેઠળ લઈ શકાય જ્યારે એવી અન્ય આદેશને સંબંધિત અરજીમાં પડકારવામાં આવ્યો હોય. વર્તમાન અરજીમાં અત્યંત સ્પષ્ટ રીતે નોંધાઈ શકે છે કે કોઈપણ અદાલત અથવા સત્તાધિકારીના કોઈ આદેશને પડકારવામાં આવ્યો નથી, તો આ અદાલતની સમક્ષ પીઠના આદેશને તો દૂરની વાત છે.

૭.૨૭.૨ અપીલરૂપે અરજિ માત્ર તેવા પ્રસંગે જ દાખલ કરવામાં આવે છે, જ્યારે અગાઉના કોઈ આદેશના વિષયવસ્તુ સંબંધિત તારણોને ઉચ્ચ સત્તાધિકારી સમક્ષ પડકારવામાં આવતા હોય. વર્તમાન કેસમાં, હાલની અરજિના અવલોકનથી સ્પષ્ટપણે નિશ્ચિત કરી શકાય છે કે અગાઉના આદેશમાં પ્રશ્નાસ્પદ બનાવાયેલા ન તો તારણો અને ન તો આદેશો તથા દિશા-નિર્દેશો આ પીઠ સમક્ષ વિવાદરૂપે ઉઠાવવામાં આવ્યા છે; તેના બદલે, હાલની અરજિનો મૂળ તત્ત્વ અને આધાર માત્ર એફ.ટી.પી. અથવા એચ.ઓ.પી.ની કેટલીક જોગવાઈઓની વૈધતા પડકારવા પૂરતો જ મર્યાદિત છે.

૭.૨૭.૩ કાયદાની આ મૂળભૂત અને પ્રાથમિક સમજ છે કે અપીલ માત્ર ત્યારે જ દાખલ કરી શકાય જ્યારે કાયદાની જોગવાઈ તે માટે મંજૂરી આપે અને તે ક્યારેય અન્ય સમકક્ષ ખંડપીઠ સમક્ષ ચાલી શકતી નથી. આવો આક્ષેપ કરવો પણ કાયદાના મૂળભૂત સિદ્ધાંતો અંગે મનન-વિચારના સંપૂર્ણ અભાવનું દર્શન કરે છે.

૭.૨૮ પ્રત્યુત્તરના પરિચ્છેદ ૪ ની મુદ્દાસર બાબતો સ્વીકારવામાં આવતી નથી અને તે બાબતે સામાવાળાને તેનું કડક પ્રમાણ રજૂ કરવા મુકવામાં આવે છે. ડીજી એફ ટી દ્વારા સોગંદનામું દાખલ ન કરવા માટે સોગંદનામું આપનાર દ્વારા રજૂ કરાયેલું સમર્થન સંપૂર્ણપણે અસ્વીકાર્ય અને કાયદેસર રીતે અસ્થિર છે. વર્તમાન અરજામાં પડકારવામાં આવેલી જોગવાઈઓની બંધારણીય માન્યતા અંગે અરજદાર દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલી કાનૂની દલીલોનું પક્ષકાર સામાવાળા દ્વારા ખંડન ન કરવું, સરકાર તરફથી સ્વીકાર તરીકે જોવામાં આવી શકે છે અને તે અનુસાર અદાલત અરજામાં ઉઠાવવામાં આવેલા પ્રશ્નોનું નિરાકરણ કરી શકે છે. ઉપરોક્ત મુજબ, પ્રત્યુત્તરમાં કરાયેલા સોગંદનામામાંના નિવેદનોમાંથી નોંધ પર એવું કંઈ જ પ્રકાશમાં આવતું નથી કે જણાવેલ સોગંદનામું આપનારને સામાવાળા ક્રમાંક ૨ તરફથી, સામાવાળા ક્રમાંક ૨ ની તરફથી અને તેના માટે મુદ્દાસર પર જવાબ આપવા સત્તાધિકૃત કરવામાં આવ્યો છે. આ, સામાવાળા ક્રમાંક ૨ ની સત્તાને પ્રશ્નાર્થ કરતી અરજના પ્રતિસાદરૂપે સોગંદનામું દાખલ કરવા માટે સામાવાળા ક્રમાંક ૨ દ્વારા કોઈ અધિનસ્ત અધિકારીને સત્તાધિકૃત કરી શકાય કે

નહીં તે અંગેના વાંધાને અક્ષુણ્ણ રાખીને કહેવાયું છે. તેથી, સોગંદનામું આપનાર અદાલતને વિનંતી કરે છે કે કાર્યવાહીનો અજાણ્યો વ્યક્તિ તથા અન્યથા કાયદા મુજબ સામાવાળા ક્રમાંક ૨ નો કેસ રજૂ કરવા અયોગ્ય વ્યક્તિ દ્વારા સામાવાળા ક્રમાંક ૨ ની તરફથી દાખલ કરાયેલ પ્રત્યુત્તરના સોગંદનામાને અવગણીને અરજાની સુનાવણી કરવામાં આવે.

૭.૨૯ પરા ૫ માં સમાવિષ્ટ બાબતો નકારવામાં આવે છે અને પરા ૬ અંગે કોઈ ટિપ્પણી આવશ્યક નથી.

૭.૩૦ સામાવાળા ક્રમાંક ૨ તરફથી જે.ટી. ડી.જી.એફ.ટી. દ્વારા સોગંદનામાના પેરા ૬[૧] માં કરવામાં આવેલું તે નિવેદન, જેટલી હદ સુધી તેમાં એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે એચ.ઓ.પી. ખંડ ૧ એ એફ.ટી.પી.ના અમલ અને અમલીકરણ માટે આવશ્યક પદ્ધતિશાસ્ત્રનું એક સંકલિત સંકલન છે, તેમજ તે નિવેદન કે સામાવાળા ક્રમાંક ૨ એક કાર્યપાલક સંસ્થા હોવાને કારણે એફ.ટી.પી.નો અમલ કરવા માટે સોંપાયેલ છે અને આ હેતુ માટે માર્ગદર્શિકા અથવા પ્રક્રિયાઓ ઘડી શકે છે, તે સ્વીકારવામાં આવે છે. જોકે, તેમાં અનુસરે તે રીતે કરવામાં આવેલા વધુ નિવેદનો, જે એચ.ઓ.પી. ખંડ ૧ ના પેરા ૮.૩.૬ માં સમાવાયેલ જોગવાઈઓના સ્વભાવ અને લક્ષણોને લગતી વિશિષ્ટ ટિપ્પણીઓ સંબંધે છે, અને જેના સંબંધમાં સોગંદનામામાં એવું જણાવાયું છે કે

ડી.જી.એફ.ટી.એ માત્ર પ્રક્રિયાત્મક માર્ગદર્શિકા તરીકે જ આ પ્રદાન કરી છે, કારણ કે આ ડ્યુટી ડ્રોબેક નિયમો ડી.જી.એફ.ટી.ના અભિપ્રેત હેતુ સાથે પૂરતા પ્રમાણમાં સુસંગત છે, તે નીચે વધુ વિગતે દર્શાવેલ કારણોસર નકારવામાં આવે છે:

૭.૩૦.૧ ડ્યુટી ડ્રોબેકના નિયમો કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા કસ્ટમ્સ અધિનિયમની કલમ ૭૫, કેન્દ્રિય આબકારી અધિનિયમની કલમ ૩૭, નાણાં અધિનિયમની કલમ ૯૩એ સાથે કલમ ૯૪નું વાચન કરતાં, તેમના અનુસંધાને પ્રત્યાયોજિત વિધાનના સ્વરૂપે ઘડવામાં આવ્યા છે અને તેથી તે માત્ર વહીવટી માર્ગદર્શિકા નથી, પરંતુ કાયદા/વિધાનનું સ્વરૂપ ધારણ કરે છે.

૭.૩૦.૨ કસ્ટમ્સ અધિનિયમની કલમ ૭૫[૨]માં જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે કેન્દ્ર સરકાર કલમ ૭૫ની જોગવાઈઓને અમલમાં મુકવાના હેતુસર નિયમો બનાવી શકે છે અને વિશેષરૂપે તેવા નિયમો પણ બનાવી શકે છે, જે માત્ર પ્રક્રિયાત્મક પાસાઓ માટે જ નહીં [અર્થાત્ કલમ ૭૫[૨][બી], [સી] અને [ડી]] પરંતુ મૂળભૂત પાસાઓ માટે પણ જોગવાઈ કરે, જેમ કે,

[૧] ઉત્પાદનમાં વપરાયેલ આયાતિત સામગ્રી પર વાસ્તવમાં ચૂકવવામાં આવેલ શુલ્કની રકમ જેટલો ડ્રોબેક ચૂકવવા અંગેના નિયમો [૭૫(૨) (એ))],

[૨] જે માલસામાન બાબતે ડ્રોબેક મંજૂર કરવામાં આવશે નહીં તે નિર્દિષ્ટ કરવા અંગેના નિયમો [૭૫(૨)(એએ)]

[૩] ડ્રોબેકના સમાયોજન વગેરે અંગેના નિયમો [૭૫ (૨)(એબી)] અને

[૪] અમુક કિસ્સાઓમાં પૂર્વલક્ષી અસરથી ડ્રોબેક આપવા સત્તા પ્રદાન કરવા અંગેના નિયમો [૭૫(૩)].

૭.૩૦.૩ ઉક્ત નિયમ બનાવવાની સત્તાના અનુસંધાનમાં, કેન્દ્ર સરકારે જકાત પરતફેરના નિયમો ઘડ્યા છે, જે નીચેના પાસાઓને આવરી લે છે:

ક્રમ	નિયમ નં.	નિયમનો વિગતવાર ઉલ્લેખ	નિયમનું સ્વરૂપ
૧	૩	તેમાં જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે અન્ય નિયમોને આધિન રહી, માલના નિકાસ પર કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા નક્કી કરવામાં આવે તેવી રકમ અને તેવી દરે ડ્રોબેક મંજૂર કરવામાં આવી શકે.	વસ્તુનિષ્ઠ

		વધુમાં, તે એવા માલની યાદી પણ પ્રદાન કરે છે જેના પર ડ્રોબેક મંજૂર કરવામાં આવશે નહીં અને ડ્રોબેકની રકમ અથવા દર નક્કી કરતી વખતે ધ્યાનમાં લેવાય તેવા સાત મુખ્ય પાસાઓ પણ દર્શાવે છે.	
૨	૪	તેમાં ડ્રોબેકના દરોના પુનર્વિચાર માટે જોગવાઈ કરવામાં આવે છે	મૂળભૂત
૩.	૫	તેમાં તે તારીખ નક્કી કરવાની જોગવાઈ કરવામાં આવે છે, જ્યારેથી ડ્રોબેકની રકમ અથવા દર અમલમાં આવશે વગેરે.	મુખ્ય
૪.	૬	તે એવા કેસો સાથે સંબંધિત છે જેમાં ડ્રોબેકની રકમ અથવા દર નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યો નથી	મૂળભૂત
૫.	૭	તે એવા કેસો સાથે સંબંધિત છે જેમાં નિર્ધારિત થયેલી ડ્રોબેકની રકમ અથવા દર નીચો હોય છે.	વસ્તુનિષ્ઠ
૬.	૮	તે એવા કેસો સાથે સંબંધિત છે જેમાં ડ્રોબેકની કોઈ રકમ અથવા દર નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યો નથી.	મૂળભૂત
૭.	૮અ	તે રકમ અથવા દરની ઉપરની મર્યાદા નક્કી કરવાની જોગવાઈ કરે છે	મહત્વપૂર્ણ
૮.	૯	તે રજૂઆત અથવા માહિતી અથવા દસ્તાવેજોની રજૂઆત કરવાની માંગ કરવાની સત્તા માટે જોગવાઈ કરે છે.	મૂળભૂત
૯.	૧૦	તે ઉત્પાદનસ્થળમાં પ્રવેશની જોગવાઈ કરે છે	મુદ્દાસર
૧૦.	૧૧	તે ટપાલ દ્વારા નિકાસ કરાયેલ માલ પર ડ્યુટી પરતફેરનો દાવો કરવાની પ્રક્રિયા માટે જોગવાઈ	પ્રક્રિયાત્મક

		કરે છે.	
૧૧.	૧૨	તેમાં ટપાલ સિવાયના અન્ય માધ્યમથી નિકાસ સમયે નિવેદન જાહેરખબર કરવાની જોગવાઈ કરવામાં આવી છે	પ્રક્રિયાત્મક
૧૨.	૧૩	તે ટપાલ દ્વારા સિવાયના કિસ્સાઓમાં ડ્રોબેકનો દાવો કરવાની રીત અને સમય અંગે જોગવાઈ કરે છે	પ્રક્રિયાત્મક
૧૩.	૧૪	તે વ્યાજસહિત ડ્રોબેકના ભરણા માટે જોગવાઈ કરે છે	પ્રક્રિયાત્મક
૧૪.	૧૫	તે પૂરક દાવા માટે જોગવાઈ કરે છે	પ્રક્રિયાત્મક
૧૫.	૧૬	તે દ્વારા ભૂલથી થયેલ અથવા વધુ થયેલ ડ્રોબેકની ચુકવણીની પરતફેર માટે જોગવાઈ કરવામાં આવે છે	મૂલભૂત
૧૬.	૧૬એ	જે કિસ્સામાં નિકાસ કરાયેલ માલની આવક પ્રાપ્ત ન થાય ત્યાં ડ્યૂટી પરતફેરની વસૂલાત માટે જોગવાઈ કરે છે	વસ્તુનિષ્ઠ
૧૭.	૧૭	તે નિયમોને શિથિલ કરવાની સત્તા માટે જોગવાઈ કરે છે	મુખ્ય વિષયવસ્તુ
૧૮.	૧૮	તે રદબાતલ અને બચાવ માટે જોગવાઈ કરે છે	વસ્તુનિષ્ઠ

૭.૩૦.૪ ડ્યૂટી ડ્રોબેક નિયમોની યોજનાનું માત્ર સરસરી અવલોકન કરતાં જ સ્પષ્ટપણે ધ્યાનમાં આવે છે કે તે મુખ્યત્વે મૂળભૂત પાસાઓ સાથે સંબંધિત છે

[અર્થાત્ ૧૩ નિયમો] અને માત્ર થોડી જ જોગવાઈઓ પ્રક્રિયાત્મક બાબતો સાથે સંબંધિત છે [અર્થાત્ ૫ નિયમો].

૭.૩૦.૫ આ પરિસ્થિતિઓ હેઠળ, જ્યારે કાર્યપાલિકા શુલ્ક પરતફેરના નિયમોને સંદર્ભ દ્વારા સમાવી લે છે, ત્યારે એચ.ઓ.પી.ના પેરા ૮.૩.૬ માં જેમ સંદર્ભ દ્વારા આવું સમાવેશન કરવામાં આવ્યું છે તે સ્પષ્ટપણે માત્ર પ્રક્રિયાત્મક માર્ગદર્શિકાના આડમાં મૂળભૂત કાનૂનને સમાવવા માટે અપનાવવામાં આવેલું એક છદ્મ ઉપાય છે.

૭.૩૦.૬ કાર્યપાલિકા દ્વારા કરવામાં આવેલ આવી કાર્યવાહી, જે કાયદાનિર્માણ સિવાય બીજું કશું જ નથી, તે કાર્યપાલિકા અને વિધાનમંડળ વચ્ચેની સત્તાઓના વિભાજનના મૂળભૂત સિદ્ધાંતના સર્વથા વિરુદ્ધ જાય છે, ખાસ કરીને જ્યાં કાર્યપાલિકા [અર્થાત્ ડી.જી.એફ.ટી.] ને મૂળ અધિનિયમ દ્વારા કાયદાનિર્માણ કરવાની કોઈ સત્તા પ્રત્યાયોજિત કરવામાં આવી નથી.

૭.૩૧ સામાવાળા ક્રમાંક ૨ દ્વારા સોગંદનામાના પેરા ૬[૧] માં કરાયેલ આક્ષેપ, જેટલા હદ સુધી તેમાં એવું જણાવવામાં આવ્યું છે કે એ.એન.એફ.-૮ દસ્તાવેજીકરણના હેતુસર રચવામાં આવેલ છે, જેનો ઉપયોગ નિકાસકારો દ્વારા ડ્યૂટી ડ્રોબેકના દાવાઓ દાખલ કરવા માટે થાય છે, તે સ્વીકારવામાં આવે છે.

પરંતુ, એ.એન.એફ.-૮ ના પેરા ૭ માં ઘોષણા સંબંધિત ત્યારબાદ કરવામાં આવેલા આક્ષેપો, નીચે વધુ સંપૂર્ણ રીતે વર્ણવાયેલા કારણોસર, નકારવામાં આવે છે:

૭.૩૧.૧ કોઈપણ સરકારી એજન્સીઓ દ્વારા કરવામાં આવેલી ભૂલભરેલી/વધારાની ચુકવણીની વસૂલાત કરવાની સત્તા એક સારભૂત સત્તા છે, જે કાનૂની માળખામાં જ પ્રદાન થવી જોઈએ અને જે રીતે કરવામાં આવ્યું છે તે પ્રમાણે માત્ર વહીવટી માર્ગદર્શિકાઓ દ્વારા તેની જોગવાઈ કરી શકાતી નથી. પરતફેરની વધારાની ચુકવણીની વસૂલાત કરવાની સમાન સત્તા સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ અધિનિયમની કલમ ૧૧એ, કસ્ટમ્સ અધિનિયમની કલમ ૨૮ અને ફાઈનાન્સ અધિનિયમની કલમ ૭૩ હેઠળ તેમજ ડ્યૂટી ટ્રોબેક નિયમોના નિયમ ૧૬ અને ૧૬એ હેઠળ સમાવિષ્ટ કરવામાં આવી છે, અને આ બધું માત્ર વહીવટી માર્ગદર્શિકાઓના વિપરીત, વિધાન અથવા પ્રત્યાયોજિત વિધાન છે.

૭.૩૨ સામાવાળા નં.૨ દ્વારા સોગંદનામાના પરા ૬[૧] માં કરવામાં આવેલ તે હદ સુધીના નિવેદન, કે એફ.ટી.પી. ડી.જી.એફ.ટી. ને અર્થઘટન કરવાની સત્તા પ્રદાન કરે છે, સ્વીકારવામાં આવે છે.

૭.૩૩ સોગંદનામાના પરિચ્છેદ ૬[૨] અંગે કોઈ ટિપ્પણી આવશ્યક નથી.

૭.૩૪ સોગંદનામાના પરિચ્છેદ ૬[૩&૪] માં કરાયેલા નિવેદનોમાં અને હકીકતમાં સામાવાળા નં.૨ એ ઉપરોક્ત પરિચ્છેદ દ્વારા પોતે જ અરજદાર દ્વારા રજૂ કરાયેલા આ વાદને સમર્થન આપ્યું છે કે ડીજીએફટીની જે અર્થઘટનાનો ઉપયોગ અધિનસ્ત સત્તાધિકારીઓ તેમના વિવિધ અર્ધ-ન્યાયિક કાર્યોના નિર્વહમાં કરે છે તે સ્વીકારાયેલ છે. આવી યોજના તે મૂળભૂત સિદ્ધાંતના વિરુદ્ધ જાય છે, જે મુજબ નિર્ણયકારી તથા અર્ધ-ન્યાયિક સંસ્થા ઉપરના અધિકારીના વહીવટી નિર્દેશથી પ્રભાવિત થઈ શકતી નથી. આ બાબતમાં કેન્દ્રીય અબકારી અધિનિયમ, કસ્ટમ્સ અધિનિયમ, નાણાં અધિનિયમ અને આવકવેરા અધિનિયમ હેઠળ જે સુરક્ષાત્મક જોગવાઈઓ કરવામાં આવી છે, તેવી જોગવાઈઓ એફટીપી હેઠળ પણ અપનાવવામાં આવવી જોઈતી હતી.

૭.૩૫ પરા ૬[૫] માં સામાવાળા ક્રમાંક ૨ દ્વારા કરાયેલું આ નિવેદન કે પરા ૨.૩ હેઠળ સામાવાળા ક્રમાંક ૨ પાસે પ્રચુર પ્રમાણમાં સંપૂર્ણ સત્તા છે, જે મુદ્દો અરજદારની અરજીઓના મૂળ આધારરૂપ છે, તે સ્વીકારવામાં આવે છે. યોગ્ય મર્યાદાઓ વિના રહેલી ઉક્ત સંપૂર્ણ સત્તાઓને વર્તમાન અરજીમાં પડકારવામાં આવી રહી છે.

૭.૩૬ સોગંદનામાના પરિષ્કેદ ૬ [કથીટ] અંગે કોઈ ટિપ્પણી કરવાની આવશ્યકતા નથી.

૭.૩૭ સોગંદનામાના પરિષ્કેદ ૬[૮] માંની બાબતો તથા રિટ અરજિના પરિષ્કેદ ૧ પર આધાર રાખવાની બાબતનો ઇનકાર કરવામાં આવે છે.

૭.૩૮ પેરા ૧૦ની સામગ્રીનો ઇનકાર કરવામાં આવે છે.

૭.૩૯ ઉપરોક્ત રજૂઆતોના પ્રકાશમાં પેરા ૬ [એ ટુ ડી] માં કરાયેલા કથનોનો ઇનકાર કરવામાં આવે છે.

૭.૪૦ સોગંદનામાના પેરા ૬ [ઈ એન્ડ એફ] ની વિષયવસ્તુનો, રિટ અરજીના પેરા ૬ માં કરાયેલ રજૂઆત પર આધાર રાખીને, ઇનકાર કરવામાં આવે છે.

૭.૪૦ સોગંદનામાના પરિષ્કેદ ૬[૧૧] અંગે, અરજદાર આ અદાલતને અરજદાર દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલ રિટ અરજી મંજૂર કરવા વિનંતી કરે છે.

૭.૪૧ ફકરા ૬[૧૨] ની સામગ્રી અંગે કોઈ ટિપ્પણીની આવશ્યકતા નથી.

૭.૪૨ સોગંદનામાના પરિછેદ ૬[૧૩] અંગે, અરજદાર આ અદાલતને અરજદાર દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી રિટ અરજી મંજૂર કરવા વિનંતી કરે છે.

૮. ભારત સંઘ તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી હરિન રાવલે પ્રારંભે જ, મહત્વપૂર્ણ તથ્યો દબાવી રાખવાના આધાર પર, વર્તમાન વિશેષ દીવાની અરજીની ગ્રાહ્યતા અંગે પ્રાથમિક આક્ષેપ ઉઠાવ્યો છે. શ્રી રાવલના જણાવ્યા મુજબ, અરજદારે દુરાશયપૂર્ણ નિવેદનો તથા સચ્ચા અને યોગ્ય તથ્યોના દબાવ દ્વારા આ અદાલતને ભ્રમિત કરવાનો પ્રયાસ કર્યો છે. શ્રી રાવલના જણાવ્યા મુજબ, અરજદાર અગાઉ અરજદારે જ દાખલ કરેલી વિશેષ દીવાની અરજી ક્રમાંક: ૨૫૬૯/૨૦૧૩ માં આ અદાલતે ૨૬મી જૂન, ૨૦૧૩ના આદેશથી, આ અદાલતની વિભાગીય ખંડપીઠ દ્વારા (કોરમ : એમ. આર. શાહ અને સુશ્રી સોનિયા ગોકાણી, ન્યાયાધીશો) આપેલો આદેશ જાહેર ન કરવા બદલ દોષિત છે. શ્રી રાવલ વધુમાં રજૂ કરે છે કે અરજદાર એ હકીકત દબાવી રાખવા બદલ પણ દોષિત છે કે આ અદાલતે ઉપરોક્ત આપેલા આદેશના અનુસંધાને, હાલની અરજામાં ઉઠાવવા માંગવામાં આવેલા મુદ્દાઓ વિદેશી વેપારના મહાનિદેશક દ્વારા વિચારણા માટે નિર્દેશિત કરવામાં આવ્યા છે, અને તેથી વર્તમાન અરજી કાયદાની પ્રક્રિયાનો સંપૂર્ણ દુરુપયોગ છે, જેના પરિણામે અરજદાર આ અદાલતના અધિકારક્ષેત્રના આવાહનથી વંચિત થયો છે.

૮.૧ શ્રી રાવલ સૂચવે છે કે હાલની અરજિલો, અરજદાર હેન્ડ બુક ઑફ પ્રોસીડ્યુર્સ, ૨૦૦૯-૧૪ ના પરા ૮.૩.૬ ની જોગવાઈને તથા ફોરેન ટ્રેડ પોલિસી, ૨૦૦૯-૧૪ ના પરા ૨.૪ ને તથા એ.એન.એફ. ફોર્મની જાહેરાતના પરા ૭ ને પડકારે છે અને સાથે સાથે રિટ-અરજીના પરિષેદ ૨ માં એ હકીકત દર્શાવીને કે અરજદારે ફોરેન ટ્રેડ પોલિસી હેઠળ ડીમ્ડ એક્સપોર્ટ લાભનો દાવો કર્યો હતો, ફોરેન ટ્રેડ પોલિસીના પરા ૨.૩ ની જોગવાઈઓની કાયદેસરતા અને વૈધતાને પણ પડકારવાનો ભાવ વ્યક્ત કરે છે. શ્રી રાવલ વધુમાં રજૂ કરે છે કે ત્યારબાદ અરજદારે પરિષેદ ૫ માં એવું દર્શાવ્યું હતું કે અરજદાર ડીમ્ડ એક્સપોર્ટ લાભોનો દાવો કરતો આવ્યો છે અને તેથી સામાવાળા નં.૨, એટલે કે ડિરેક્ટર જનરલ ઑફ ફોરેન ટ્રેડ, તથા તેના અધીનસ્ત અધિકારીઓ, જે ડીમ્ડ એક્સપોર્ટ લાભ મંજૂર કરવાની અરજીઓની પ્રક્રિયા કરે છે, તેઓ દ્વારા પ્રયોગમાં લેવામાં આવેલી વિવિધ સત્તાઓની કાયદેસરતા અને વૈધતામાં તેને હિત છે; અને આવું કહીને અરજદારે અગાઉની વિભાગીય ખંડપીઠ દ્વારા આપવામાં આવેલા નિર્દેશના અનુસંધાને સામાવાળાઓ દ્વારા પ્રસ્તાવિત કાર્યવાહી ની અનુમાનિત કથિત યોગ્યતા અને સત્વના આધારે ફોરેન ટ્રેડ પોલિસીના પરા ૮.૩.૬ અને પરા ૨.૩ ની બંધારણીય વૈધતા પડકારતી હાલની અરજી દાખલ કરવાનો આધાર સમજાવ્યો છે. શ્રી રાવલ વધુમાં રજૂ કરે છે કે અરજદારે પરિષેદ ૧૧ માં વધુમાં એવું પણ દર્શાવ્યું છે કે આ અદાલતની પ્રાદેશિક હદોમાં સામાવાળા નં.૨ અને તેના અધીનસ્તો દ્વારા અધિકારક્ષેત્ર સ્વીકારવાથી તે પ્રભાવિત થવાની શક્યતા

છે. શ્રી રાવલના મત મુજબ, ઉપરોક્ત તમામ કથનો સંપૂર્ણપણે દુરાશયપૂર્ણ હોવા ઉપરાંત મહત્વના તથ્યોના દબાવથી પણ દૂષિત છે, કારણ કે અરજદારે વિશેષ નાગરિક અરજી નં.૨૫૬૯/૨૦૧૩ દાખલ કરી હતી, જેમાં અન્ય બાબતો સાથે નીચે મુજબની રાહત માગવામાં આવી હતી:—

“(એ) સામાવાળા ક્રમાંક ૩ દ્વારા તા. માર્ચ ૨૧, ૨૦૧૧ના રોજ પસાર કરાયેલા આક્ષેપિત આદેશને, તેમજ અપીલમાં સામાવાળા ક્રમાંક ૪ દ્વારા તા. એપ્રિલ ૧૩, ૨૦૧૨ના રોજ પસાર કરાયેલા આદેશને, અને પી.આઈ.સી.ની તા. માર્ચ ૧૫, ૨૦૧૧ તથા સપ્ટેમ્બર ૦૯, ૨૦૧૧ની મિનિટ્સમાં સમાવાયેલ સૂચનાઓને ગેરકાયદેસર, મનસ્વી, એફ.ટી.ડી.આર. અધિનિયમના વિરુદ્ધ તથા બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪, ૧૯(૧)(જી) અને ૩૦૦-એના ભંગરૂપ હોવાનું જાહેર કરીને રદ કરવા માટે લેખિત આદેશ / દિશાનિર્દેશ જારી કરવો;

(બી) વ્યાજ સહિત શુલ્ક પરતફેર તરફે અરજદાર દ્વારા દાવો કરાયેલ રકમનું વિતરણ કરવા સામાવાળા સત્તાધિકારીને નિર્દેશ આપતો આદેશ પસાર કરવો.”

૮.૨ શ્રી રાવલના જણાવ્યા મુજબ, ઉક્ત અરજીફાળવણી કરવામાં આવી હોવાની હકીકત, તે અરજીનો તા. ૨૬મી જૂન, ૨૦૧૩ના આદેશથી નિકાલ કરવામાં આવ્યો હોવાની હકીકત અને વધુમાં, જોઈન્ટ ડિરેક્ટર જનરલ ઓફ ફોરેન ટ્રેડ દ્વારા તા. ૨૧મી માર્ચ, ૨૦૧૧ના રોજ અનુમાનિત નિકાસ લાભની

મંજૂરી માટેના દાવાને નામંજૂર કરતો આદેશ કરવામાં આવ્યો હતો, જેના પરિણામે અગાઉની અરજી એટલે કે વર્ષ ૨૦૧૩ની વિશેષ નાગરિક અરજી ક્રમાંક ૨૫૬૯ દાખલ કરવામાં આવી હતી અને વિભાગીય અપીલ પણ દાખલ કરવામાં આવી હતી, અને તે જ તા. ૧૩મી એપ્રિલ, ૨૦૧૨ના આદેશથી ફગાવી દેવામાં આવી હતી, આ બધી બાબતો આ અદાલત સમક્ષ દબાવી રાખવામાં આવી છે. શ્રી રાવલના જણાવ્યા મુજબ, ઉપરોક્ત મહત્વપૂર્ણ તથ્યોનું દબાવી રાખવું માત્ર એટલા આધારે હાલની રિટ-અરજી ફગાવી દેવા માટે પૂરતું છે.

૮.૩ શ્રી રાવલે વધુમાં દલીલ કરી છે કે અરજદારે આ અદાલત સમક્ષ એ પણ જાહેર કર્યું નથી કે વર્ષ ૨૦૧૩ ની સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલિકેશન નં. ૨૫૬૯ માં તા. ૨૬મી જૂન, ૨૦૧૩ ના પસાર કરાયેલા આદેશને અનુસરીને, અરજદારને જોઈન્ટ ડિરેક્ટર જનરલ ઓફ ફોરેન ટ્રેડના તા. ૨૧મી માર્ચ, ૨૦૧૧ ના નિર્ણયના પુનર્વિચાર માટે તેમજ સંબંધિત એક્સપોર્ટ ઇમ્પોર્ટ પોલિસી/ફોરેન ટ્રેડ પોલિસી હેઠળ પ્રશ્નાસ્પદ માલ સંબંધે તેઓ ડ્યૂટી ડ્રોબેંક મેળવવા પાત્ર છે તેવા તેમના કેસના સમર્થનમાં અને તેને ઉપલબ્ધ હોઈ શકે તેવા બાકીના અન્ય આધાર સહિત, ઉક્ત અરજી નામંજૂર થયાની તારીખથી ૧૫ દિવસની અંદર નવી સવિસ્તર રજૂઆત રજૂ કરવા નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો. શ્રી રાવલના જણાવ્યા મુજબ, અરજદારે એ બાબત દબાવી રાખી છે કે ડિવિઝન બેન્ચના ઉક્ત આદેશ દ્વારા સામાવાળા નં. ૨, એટલે કે ડિરેક્ટર જનરલ ઓફ ફોરેન

ટ્રેડને, અરજદારને વ્યક્તિગત સુનાવણીની તારીખ અંગે જાણ કરવા અને તે અંગે નિર્ણય લેવા, તેમજ વ્યક્તિગત સુનાવણી યોજવા માટે નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો, જે તા. ૨૬મી જૂન, ૨૦૧૩ ના ઉક્ત આદેશની તારીખથી ચાર અઠવાડિયાની અંદર હોવી આવશ્યક હતી. શ્રી રાવલ વધુમાં રજૂ કરે છે કે અરજદારે આ હકીકત પણ દબાવી રાખી છે કે ડિરેક્ટર જનરલ ઓફ ફોરેન ટ્રેડને આવી રજૂઆત પર કાયદા અનુસાર અને ગુણદોષના આધારે, ખુદ્દા મનથી અને પૂર્વ આદેશથી કોઈપણ રીતે પ્રભાવિત થયા વિના, નવો આદેશ પસાર કરવા તથા ત્યારબાદ વ્યક્તિગત સુનાવણીની વાસ્તવિક તારીખથી બે અઠવાડિયાની અંદર કારણદર્શક આદેશ પસાર કરી તેવો નિર્ણય સંદેશિત કરવા માટે નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો. શ્રી રાવલ વધુમાં નિર્દેશ કરે છે કે અગાઉના પ્રસંગે ડિવિઝન બેન્ચે ફકરો ૬.૦ (જ) માં અવલોકન કર્યું હતું કે સંબંધિત પક્ષકારોને, ખાસ કરીને અરજદારને, ઉપલબ્ધ થઈ શકે તેવી બધી દલીલો અને બચાવ, ડિરેક્ટર જનરલ ઓફ ફોરેન ટ્રેડ દ્વારા કાયદા અનુસાર અને ગુણદોષના આધારે વિચારણા તથા નિરાકરણ માટે ખુદ્દા રાખવામાં આવ્યા હતા, જેના સંબંધે અદાલતે કોઈપણ પક્ષના પક્ષમાં કશું જ વ્યક્ત કર્યું નહોતું. શ્રી રાવલ વધુમાં રજૂ કરે છે કે ડિવિઝન બેન્ચે ફકરો ૬.૦(પ) માં પણ અવલોકન કર્યું હતું કે કોઈ પ્રતિકૂળ નિર્ણયના કિસ્સામાં અરજદારને તે જ બાબતને યોગ્ય અદાલત / મંચ સમક્ષ પડકારવા માટે ખુદ્દું રહેશે, જેનો કાયદા અનુસાર અને ગુણદોષના આધારે વિચાર કરવામાં આવશે.

૮.૪ શ્રી રાવલ વધુમાં રજૂ કરે છે કે ઉપરોક્ત વિશેષ દીવાની અરજી ક્રમાંક ૨૦૧૩ ની રપકલ નો નિકાલ કરતી વખતે, વિભાગીય ખંડપીઠે નિર્ણયના પરિચ્છેદ ૨ માં નોંધ્યું છે કે સંબંધિત પક્ષકારોની તરફેથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ દ્વારા, શુલ્ક પરતફેર મંજૂર કરવાના અગાઉના નિર્ણયની સમીક્ષા કરવા અને/અથવા તેને પરત બોલાવવા અંગે સંયુક્ત મહાનિદેશક, વિદેશ વેપારની સત્તા સંબંધે, તેમજ સંબંધિત નિકાસ અને આયાત નીતિ / વિદેશ વેપાર નીતિ હેઠળ અરજદારને શુલ્ક પરતફેર મેળવવાની પાત્રતા અંગે, અનેક રજૂઆતો કરવામાં આવી હતી. શ્રી રાવલ વધુમાં દર્શાવે છે કે વિભાગીય ખંડપીઠે પરિચ્છેદ ૪ માં આ ૪ અરજદાર તરફેથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલની રજૂઆતો નોંધતાં વધુમાં એવું પણ અવલોકન કર્યું છે કે તેઓ, પ્રશ્નાસ્પદ માલ બાબતે સંબંધિત નિકાસ અને આયાત નીતિ / વિદેશ વેપાર નીતિ હેઠળ તેઓ શુલ્ક પરતફેર મેળવવા હકદાર અને પાત્ર છે એવા પોતાના દાવાના સમર્થનમાં, વિદેશ વેપારના મહાનિદેશક સમક્ષ નવી વિગતવાર રજૂઆત કરશે; અને સાથે સાથે યોગ્ય અવલોકન કરવાની વિનંતી પણ નોંધેલી છે કે અરજદાર દ્વારા સંયુક્ત મહાનિદેશક, વિદેશ વેપારના તા. ૨૧ માર્ચ, ૨૦૧૧ ના નિર્ણય વિરુદ્ધ કરવામાં આવનાર આવી રજૂઆત પર, તેમજ પ્રશ્નાસ્પદ માલ બાબતે અરજદારની શુલ્ક પરતફેરની પાત્રતા અંગે, વિદેશ વેપારના મહાનિદેશક સ્વતંત્ર રીતે, ખુલા મનથી અને તેમના અગાઉના નિર્ણયોથી, જેમાં નીતિ અર્થઘટન સમિતિ (પી.આઈ.સી.) ના નિર્ણયનો પણ સમાવેશ થાય છે, કોઈપણ રીતે પ્રભાવિત થયા વિના, નવો નિર્ણય લઈ શકે.

૮.૫ ઉપરોક્ત તમામ ઉલ્લેખિત હકીકતો, શ્રી રાવલના જણાવ્યા મુજબ, અરજદારે દુર્ભાવનાપૂર્ણ ઇરાદા અને ગૂઢ હેતુસર દબાવી રાખી છે જેથી ફોરેન ટ્રેડના ડિરેક્ટર જનરલ સમક્ષની કાર્યવાહી મોડું પડે, જેને આ અદાલતે તેના તા. ૨૬મી જૂન, ૨૦૧૩ ના આદેશમાં સમાવાયેલ નિર્દેશ મુજબ પૂર્ણ કરવાનો નિર્દેશ આપેલો છે. શ્રી રાવલ આગળ રજૂ કરે છે કે ઉક્ત નિર્દેશના અનુસંધાને, તા. ૨૬મી જૂન, ૨૦૧૩ થી એક અઠવાડિયાની અંદર, એટલે કે તા. ૮મી જુલાઈ, ૨૦૧૩ ના રોજ, તા. ૨૩મી જુલાઈ, ૨૦૧૩ ના રોજ સુનાવણી નક્કી કરતી નોટિસ જારી કરવામાં આવી હતી. તા. ૨૩મી જુલાઈ, ૨૦૧૩ ના રોજ મામલાની સુનાવણી થઈ હતી અને અરજદારે વધારાના દસ્તાવેજો રજૂ કર્યા હતા અને આગામી સુનાવણીની તારીખ તા. ૩૦મી જુલાઈ, ૨૦૧૩ નક્કી કરવામાં આવી છે. તેથી, શ્રી રાવલના જણાવ્યા મુજબ, એક તરફ અરજદાર હાલની અરજી દાખલ કરી છે તે હકીકત જાહેર કર્યા વિના તે કાર્યવાહીમાં ભાગ લઈ રહ્યો છે, અને બીજી તરફ, અરજદારે આ સંબંધિત અને મહત્વપૂર્ણ તમામ હકીકતો દબાવી રાખીને આ અદાલતના ન્યાયસંગત, અસાધારણ અને ઉચ્ચ પ્રાધિકારાધિક લેખિત અધિકારક્ષેત્રને અવલંબ્યું છે.

૮.૬ શ્રી રાવલે વધુમાં અમારું ધ્યાન આ હકીકત તરફ દોર્યું છે કે અરજદારની નિમણૂક ગુજરાત સ્ટેટ ઇલેક્ટ્રિસિટી કોર્પોરેશન લિમિટેડ (જીએસઈસીએલ) ના

નોન-મેગા પાવર પ્રોજેક્ટના સ્થાપન અને કમિશનિંગ સંદર્ભે સ્વતંત્ર કોન્ટ્રાક્ટર તરીકે કરવામાં આવી હતી. જીએસઈસીએલ, જે પોતે જ આયાતકાર છે, તેણે પોતે જ અનેક માલસામાનની આયાત કરી અને શુલ્કના રાહતદર પર કસ્ટમ ડ્યૂટી ચુકવી હોવા અંગેની પાત્રતાનો વિવાદ, ઉક્ત વ્યવહારોના સંદર્ભે માન્ય નિકાસ લાભનો દાવો કરવાની પાત્રતા બાબતે, આ અદાલત સમક્ષ લંબિત છે. ઉક્ત રકમનો દાવો ડ્યૂટી ડ્રોબેક તરીકે આ આધાર પર કરવામાં આવી રહ્યો છે કે ઉક્ત જીએસઈસીએલ દ્વારા થયેલી એવી માલસામાનની આયાત, અરજદારને આંતરરાષ્ટ્રીય સ્પર્ધાત્મક ટેન્ડરિંગ (૧સિબી) દ્વારા કરાર આપવામાં આવ્યો હોવાને ધ્યાનમાં લેતા, વર્તમાન વિદેશ વેપાર નીતિના અધ્યાય ૮ હેઠળ માન્ય નિકાસ લાભના વિચાર અને મંજૂરી માટે પાત્ર બને છે. ભારત સંઘ અને વિદેશ વેપારના મહાનિદેશક, જેઓએ એવો દાવો નકારતો આદેશ કર્યો છે, તેઓ જીએસઈસીએલની એવી પ્રાર્થનાનો વિરોધ કરી રહ્યા છે. શ્રી રાવલના જણાવ્યા મુજબ, એવો મુદ્દો વિશેષ નાગરિક અરજી ક્રમાંક ૧૫૭૦૬/૨૦૧૧ નામની રિટ અરજીનો વિષય છે, જે આ અદાલતની વિભાગીય પીઠ સમક્ષ લંબિત છે. શ્રી રાવલના જણાવ્યા મુજબ, વર્તમાન અરજદારને તે કાર્યવાહીઓમાં મૂળભૂત અને જીવંત હિત છે, કારણ કે જો આવી આયાતો પર તેણે ચૂકવેલ આયાત શુલ્કની રકમ તરીકે એવી રકમ જીએસઈસીએલને પરત કરવાની આજ્ઞા કરવામાં આવે, તો જીએસઈસીએલ અને અરજદાર વચ્ચે થયેલ કરારની શરતો અને નિયમોને ધ્યાનમાં લેતા, તે જીએસઈસીએલ પાસેથી આવી રકમની પરતફેરનો દાવો કરશે એવી ચુકિતસંગત અને સદ્ભાવનાપૂર્ણ માન્યતા છે. શ્રી રાવલ વધુમાં રજૂ કરે છે

કે ભારત સંઘ અને વિદેશ વેપારના મહાનિદેશકની ઉક્ત કાર્યવાહી વિવિધ આધારોએ પડકારવામાં આવી છે, જેમાં વિદેશ વેપાર નીતિની લાગુ પડતાપણું તેમજ તે જોગવાઈઓ, એટલે કે પરિછેદ ૮.૩.૬ અને પરિછેદ ૨.૩, નો પણ સમાવેશ થાય છે. શ્રી રાવલના જણાવ્યા મુજબ, ઉપરોક્ત હકીકતો દબાવી રાખવા ઉપરાંત, વર્તમાન અરજી, જેમાં સદ્ભાવનાનો અભાવ છે, તે દુર્ભાવનાપૂર્ણ આશયથી એવી રીતે દાખલ કરવામાં આવી છે કે જેથી લંબિત અને વર્તમાન રોસ્ટર મુજબ તે મુદ્દાને હલ કરવાની આવશ્યક નિર્ધારિતતા ધરાવતી અન્ય પીઠ સમક્ષ ચાલતી ઉક્ત અરજીની સુગમ સુનાવણી અને નિર્ણયમાં અવરોધ ઊભો થાય. શ્રી રાવલ વધુમાં રજૂ કરે છે કે ઉક્ત મામલો વર્તમાન અરજદારની હાજરીમાં ૩૦મી જુલાઈ, ૨૦૧૩ના રોજ નિશ્ચિત કરવામાં આવ્યો હતો. શ્રી રાવલના જણાવ્યા મુજબ, વર્તમાન અરજી સહઅધિકારક્ષેત્ર ધરાવતી બીજી વિભાગીય પીઠ સમક્ષ ઉક્ત અરજીની સુનાવણીને પાટા પરથી ઉતારવા અને વિલંબિત કરવા તેમજ વિશેષ નાગરિક અરજી ક્રમાંક ૧૫૭૦૬/૨૦૧૧ અને વર્તમાન અરજી એમ બન્ને અરજીઓ સાથે સાંભળવામાં આવે એવી પ્રાર્થના કરાવવા માટે દાખલ કરવામાં આવી છે.

૮.૭ શ્રી રાવલના જણાવ્યા મુજબ, હાલની સ્થિતિએ અરજદારને વર્તમાન અરજી દાખલ કરવા માટે કોઈ કારણ-એ-દાવો ઊભો થયો નથી અને અગાઉની અરજી, એટલે કે સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલિકેશન નં. ૨૫૬૯/૧૩ દાખલ કરેલ

હોવાની બાબત તેમજ આ અદાલતનો તા. ૨૬મી જૂન, ૨૦૧૩નો આદેશ સહિતના સંબંધિત તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓ દબાવી રાખીને વર્તમાન અરજી દાખલ કરવામાં આવેલ હોવું, અરજદારના આશય અને સદ્ભાવના ના અભાવને સ્પષ્ટપણે પ્રતિબિંબિત કરે છે. શ્રી રાવલ વધુમાં દર્શાવે છે કે, વિદેશ વેપાર નીતિને પડકારવા માટે અરજદારને કારણ-એ-દાવો માત્ર ત્યારે જ ઊભો થશે જ્યારે સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૨૦૧૩ની ૨૫૬૯ માં તા. ૨૬મી જૂન, ૨૦૧૩ના આદેશમાં સમાવાયેલ નિર્દેશોના પાલનરૂપે, જો વિદેશ વેપારના મહાનિર્દેશક દ્વારા એવો કોઈ નિર્ણય લેવામાં આવે કે જે અરજદારના વિરુદ્ધ હોય.

૮.૮ શ્રી રાવલે આ પણ રજૂ કરીને પ્રાદેશિક અધિકારક્ષેત્રના અભાવનો મુદ્દો જોરપૂર્વક ઉઠાવ્યો કે પરિચ્છેદ ૧૧માં અરજદારે માત્ર એટલું જ જણાવ્યું છે કે સામાવાળા ક્રમાંક ૨ તથા તેના અધિનસ્ત સત્તાધિકારીઓ દ્વારા એફ.ટી.પી.ની જોગવાઈઓનું સ્પષ્ટપણે ગેરકાયદેસર રીતે વાંચન કરીને આ અદાલતની પ્રાદેશિક સીમાઓની અંદર અધિકારક્ષેત્ર ગ્રહણ કરવામાં આવશે તેનાથી અરજદારને અસર થવાની શક્યતા છે. શ્રી રાવલના કહેવા મુજબ, અરજદારે કોઈ વિશિષ્ટ કાર્યવાહીનું કારણ રજૂ કર્યું નથી અને હાલની સ્થિતિએ આ અદાલતના અધિકારક્ષેત્રની અંદર કોઈ કાર્યવાહીનું કારણ ઊભું થયું નથી. શ્રી રાવલના કહેવા મુજબ, હાલની આ અરજીના કારણ-શીર્ષક પરથી પણ સ્પષ્ટ થાય છે કે અરજદારનું નોંધાયેલ કાર્યાલય બોમ્બે ખાતે આવેલ છે, જે આ અદાલતના

પ્રાદેશિક અધિકારક્ષેત્રની બહાર આવે છે, અને તેથી, કારણ-શીર્ષકનું અવલોકન કરવામાં આવે તો બંને સામાવાળાઓ આ અદાલતના પ્રાદેશિક અધિકારક્ષેત્રની અંદર સ્થિત નથી. શ્રી રાવલના કહેવા મુજબ, કારણ-શીર્ષકમાં માત્ર વડોદરા જિલ્લાનો ઉલ્લેખ કરીને અરજદારે હાલની આ અરજી દાખલ કરી છે.

૯. અરજદાર તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી ઘોષે, બીજી તરફ, શ્રી રાવલ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલ ઉપરોક્ત પ્રાથમિક આક્ષેપનો જોરદાર વિરોધ કર્યો છે. શ્રી ઘોષનો દાવો છે કે તેમના મુવક્કિલે એસ.સી.એ. નં. ૨૫૬૯/૨૦૧૩ દાખલ કરી હતી, જેનો અન્ય વિભાગીય ખંડપીઠ દ્વારા તા. ૨૬મી જૂન ૨૦૧૩ ના આદેશથી નિકાલ કરવામાં આવ્યો હતો, અને ઉપરોક્ત રિટ-અરજીમાં મુદ્દો એ હતો કે વિદેશ વેપારના સંયુક્ત મહાનિદેશકને, એકવાર તેમની દ્વારા મંજૂર કરાયા બાદ, ડ્યુટી ડ્રોનેકના લાભને મંજૂરી આપતું પત્ર પાછું ખેંચવાની સત્તા હતી કે નહીં. શ્રી ઘોષનો દાવો છે કે અરજદારે ઉક્ત અરજિયક્ષિ, સામાવાળા નં. ૨ ના અધ્યક્ષસ્થાને ૨૦૧૨ પૂર્વે અસ્તિત્વમાં રહેલી નીતિ અર્થઘટન સમિતિના અસ્તિત્વને તથા તા. ૧૫મી માર્ચ, ૨૦૧૧ ની તેની મિનિટ્સને પણ પડકાર્યા હતા, જેના આધારે ડી.જી.એફ.ટી. દ્વારા અરજદારને આવા લાભોથી વંચિત રાખવામાં આવ્યો હતો. શ્રી ઘોષના જણાવ્યા મુજબ, ઉક્ત અરજીમાં માગવામાં આવેલી રાહત, વર્તમાન અરજિયિય જેમ માગવામાં અને રજૂ કરવામાં આવ્યું છે તે મુજબ, એફ.ટી.પી. અથવા એચ.ઓ.પી. ની જોગવાઈઓની બંધારણીય

માન્યતા વિષે નિર્ણય કરવા માટે વડી અદાલતના હસ્તક્ષેપની માંગ સાથે સંબંધિત નહોતી. શ્રી ઘોષનો દાવો છે કે ઉપરોક્ત અરજીનો વિષય માત્ર અમુક આદેશોની ચુક્તિયુક્તતા અને જે.ટી. ડી.જી.એફ.ટી. તથા સામાવાળા નં. ૨ દ્વારા ધારાસભ્ય જોગવાઈના માળખામાં, સત્તાના સ્ત્રોતની કાનૂની માન્યતાને ધ્યાને લેતાં, સત્તાનો સદભાવપૂર્વક સ્વીકાર કરીને કરાયેલ નટપટિઓના પડકાર સુધી મર્યાદિત હતો. શ્રી ઘોષનો દાવો છે કે અરજદારના હિતવિરોધી આદેશોને ઉક્ત અરજિયક્ષિ આપેલો પડકાર મૂળભૂત રીતે પ્રતિબંધના સિદ્ધાંતો અને કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોના ભંગ પર આધારિત હતો, અને જે મૂલ્યાંકનો અગાઉથી પૂર્ણ થઈ ચૂક્યા હતા તે ફરી ખોલવાની અધિકારીઓની કાર્યવાહી ને આ આધારે પડકારવામાં આવી હતી કે એફ.ટી.ડી.આર. અધિનિયમને એફ.ટી.પી. સાથે વાંચતાં આવી પુનઃખોલણી માટે તેમની પાસે કોઈ સત્તા નથી. શ્રી ઘોષના જણાવ્યા મુજબ, અરજદારે વિભાગીય ખંડપીઠ સમક્ષ ખાસ ભારપૂર્વક રજૂ કરેલા મુખ્ય મુદ્દાઓમાંનો એક એવો હતો કે, એકવાર મૂલ્યાંકન પૂર્ણ થઈ જાય પછી, આવા મૂલ્યાંકનને ફરી ખોલી શકાતું નથી અને તેના બદલે યોગ્ય પ્રક્રિયા એવી છે કે આવા મૂલ્યાંકન આદેશ સામે અપીલ કરવામાં આવે; અને જે સત્તાધિકારીએ આદેશ પસાર કર્યો હોય તે ત્યારબાદ કાર્યસંપન્ન બની જાય છે અને પોતાના આદેશને પાછો બોલાવી શકતો નથી. શ્રી ઘોષ વધુમાં દાવો કરે છે કે તેના વૈકલ્પિક દલીલોમાંના એક ભાગરૂપે સામાવાળા નં. ૨ ની એફ.ટી.પી. નું અર્થઘટન કરવાની સત્તાની વૈધતા ઉઠાવવામાં આવી હતી, તેમ છતાં ઉક્ત જોગવાઈની બંધારણીય માન્યતાને પડકારવા બાબતે અરજદાર દ્વારા કોઈપણ

પ્રકારની રાહત માગવામાં આવી નહોતી; જ્યારે વર્તમાન અરજિયાતિ એફ.ટી.પી. ના પેરા ૨.૩ ની બંધારણીય માન્યતાને પડકારવા ઉપરાંત, એચ.ઓ.પી. ના પેરા ૮.૩.૬ ની માન્યતા અને એ.એન.એફ.-૮ ની ઘોષણાના પેરા ૭ ને પણ પડકારવામાં આવ્યા છે. શ્રી ઘોષનો દાવો છે કે આ પેરાઓની વૈધતા માટે ઉપરોક્ત વિશેષ નાગરિક અરજી નં. ૨૫૬૯/૨૦૧૩ માં ન તો કોઈ પ્રાર્થના કરવામાં આવી હતી અને ન તો કોઈ દલીલ કરવામાં આવી હતી.

૯.૧ શ્રી ઘોષ વધુમાં દલીલ કરે છે કે વર્તમાન અરજિના પરિષેદ ૧૨ માં, અરજદારે આ રીતે જાહેર કર્યું છે કે "અરજદારે આ માનનીય અદાલત અથવા કોઈ અન્ય વડી અદાલત અથવા ભારતની સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષ અહીં નીચે માગવામાં આવેલી નિશ્ચિત રાહત માટે પ્રાર્થના કરતી કોઈ અન્ય અરજી દાખલ કરી નથી." શ્રી ઘોષના મત મુજબ, ઉપરોક્ત રિટ અરજિમાં માગવામાં આવેલી રાહતોને ધ્યાનમાં લેતા, આ નિવેદન સત્ય અને પ્રામાણિક જાહેરનામું છે, અને વર્તમાન અરજિમાં માનનીય અદાલત સમક્ષ માગવામાં આવેલી અંતિમ રાહત સંબંધિત કોઈ મહત્વપૂર્ણ હકીકત અરજદારે દબાવી રાખી હોવાનું કહી શકાય નહીં.

૯.૨ શ્રી ઘોષ વધુમાં દલીલ કરે છે કે જી.એસ.ઈ.સી.એલ.નો ડ્યૂટી ડ્રોબેક સંબંધિત દાવો સામાવાળા નં.૨ દ્વારા નામંજૂર કરવામાં આવ્યો હતો અને

સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલિકેશન નં. ૧૫૭૦૬/૨૦૧૧નો વિષયવસ્તુ તેઓએ ખરીદેલા અને આયાત કરેલા ઉપકરણોને સંબંધિત છે. શ્રી ઘોષના જણાવ્યા મુજબ, આવી આયાતો અંગે જી.એસ.ઈ.સી.એલ.ના ડ્યૂટી ડ્રોબેકના દાવામાં અરજદારની કોઈ ભૂમિકા કે હિત નથી અને પરિણામે, હાલનો અરજદાર તે કાર્યવાહીમાં નોંધપાત્ર અને મહત્વપૂર્ણ રીતે રસ ધરાવે છે એવો આક્ષેપ, કારણ કે જો વડી અદાલત દ્વારા જી.એસ.ઈ.સી.એલ.ને ડ્યૂટી ડ્રોબેક મંજૂર કરવાનો આદેશ કરવામાં આવે, તો હાલનો અરજદાર તે રકમની પરતફેર માટે જી.એસ.ઈ.સી.એલ. સામે દાવો કરશે, એવો આક્ષેપ હકીકતો અને કાનૂન અંગે સોગંદનામું કરનારના અજ્ઞાનને દર્શાવે છે. શ્રી ઘોષ વધુમાં દલીલ કરે છે કે ન તો લેખિત રજૂઆતોમાં અને ન તો મૌખિક દલીલોમાં અરજદાર અથવા તેના વકીલ દ્વારા હાલની અરજીને સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલિકેશન નં. ૧૫૭૦૬/૨૦૧૧ની સુનાવણી કરતી અદાલતમાં મોકલવા માટે કોઈ વિનંતી કરવામાં આવી છે, તેમજ ઉક્ત રિટ અરજી પણ આ અદાલતમાં મોકલવામાં આવી નથી.

૯.૩ શ્રી ઘોષ વધુમાં દલીલ કરે છે કે સામાવાળા નં. ૨ ની આ દલીલ કે અરજદારને વિદેશી વેપાર નીતિને પડકારવા માટેનું કાર્યવાહીના કારણ ત્યારે જ ઊભું થશે જ્યારે ડાયરેક્ટર જનરલ ઓફ ફોરેન ટ્રેડ દ્વારા, સ્પેશિયલ સિવિલ એપિલિકેશન નં. ૨૫૬૯/૧૩ માં તા. ૨૬મી જૂન, ૨૦૧૩ ના આદેશમાં સમાવાયેલ નિર્દેશોના પાલનમાં, એવો કોઈ નિર્ણય લેવાયો હોય જે અરજદારના

પ્રતિકૂળ હોય, તે કાયદાના પ્રાથમિક જ્ઞાનનો પણ અભાવ દર્શાવે છે અને સામાવાળા નં. ૨ તરફથી મગજનો સંપૂર્ણપણે ઉપયોગ ન કરવામાં આવ્યો હોવાનું ઉજાગર કરે છે.

૯.૪ શ્રી ઘોષ અંતે એવો દાવો કરે છે કે આ અદાલતના પ્રાદેશિક અધિકારક્ષેત્ર અંગે ઉઠાવવામાં આવેલ વિવાદ પણ સમાન રીતે કોઈપણ ગુણવત્તાથી રહિત છે. શ્રી ઘોષ દાવો કરે છે કે ભલે અરજદાર કંપનીનું નોંધાયેલ કાર્યાલય મહારાષ્ટ્ર રાજ્યમાં હોય, છતાં અરજદાર કંપનીએ ગુજરાત રાજ્યમાં સંપૂર્ણ સજ્જ ઉત્પાદન એકમના સ્વરૂપે નોંધપાત્ર મૂડીરોકાણ કર્યું છે. ઉક્ત એકમમાંથી જ અરજદાર વિવિધ વીજ પ્રકલ્પોને સાધનસામગ્રી પુરો પાડે છે. આવા પુરવઠા બાબતે અરજદાર વડોદરામાં આવેલી ડી.જી.એફ.ટી.ની કચેરી સમક્ષ શુલ્ક પરતફેર માટેના દાવા દાખલ કરે છે. ઉપરોક્ત હકીકત સ્પષ્ટ રીતે દર્શાવે છે કે અરજદારનો ગુજરાત રાજ્ય સાથે પ્રાદેશિક સંબંધ છે.

૯.૫ તેથી, શ્રી ઘોષ ઉપરોક્ત પ્રાથમિક વાંધો નામંજૂર કરવાની પ્રાર્થના કરે છે.

૧૦. ઉપરોક્ત પ્રાથમિક આક્ષેપો અંગે પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલોને સાંભળ્યા બાદ, અમારો એવો અભિપ્રાય છે કે કોઈ રિટ અરજીને મહત્વપૂર્ણ તથ્યના દબાવવાના આધાર પર નામંજૂર કરવા માટે, રિટ અદાલતે આ બાબતે સ્પષ્ટ

નિષ્કર્ષે આવવું આવશ્યક છે કે તથ્યોનું દબાવવું એવા અર્થમાં મહત્વપૂર્ણ છે કે જો આવા તથ્યોની અરજમાં રજૂઆત કરવામાં આવી હોત અને અદાલતના ધ્યાન પર લાવવામાં આવ્યા હોત, તો અદાલત એવી રિટ અરજીને નિલકુલ સ્વીકારી ન હોત, કારણ કે એવી પરિસ્થિતિ અસ્તિત્વમાં હતી કે જેના લીધે અરજદાર માંગેલ રાહત મેળવવા માટે અયોગ્ય ઠરતો અને પરિણામે રિટ અરજી નામંજૂર થવાની હતી. તેથી, અમારી સમક્ષનો પ્રશ્ન એ છે કે જો અરજદારે અગાઉની રિટ અરજી દાખલ કર્યાનું તથ્ય તથા ડી.જી.એફ.ટી.ને પ્રતિનિધિત્વનો ફરીથી નિકાલ કરવા વિભાગીય ખંડપીઠે આપેલા નિર્દેશોની રજૂઆત કરી હોત, તો શું અમે હાલની રિટ અરજી સ્વીકારી હોત?

૧૧. હવે આ સુસ્થાપિત કાનૂન છે કે કોઈ નાગરિક, કાયદેસરની જોગવાઈનો ગેરઅર્થઘટન થવાને કારણે અથવા અસંવિધાનિક જોગવાઈ હેઠળ અથવા કાનૂની ભૂલ હેઠળ, માંગ મુજબ કરની ચુકવણી કર્યા પછી પણ, તે જણાવેલ રાજ્ય સત્તાધિકારી પાસે કરની માંગણી કરવાની મૂળભૂત અધિકારિતાની અછતને અનુસ્યાત પડકારી શકે છે, અને જો એવો નાગરિક સફળ થાય, તો યોગ્ય પ્રકરણમાં અદાલત, અધિકારિતા વિનાના રાજ્ય સત્તાધિકારીએ વસૂલ કરેલી રકમ પરત કરવાની દિશા આપી શકે છે. એવા દાખલા છે કે જ્યાં કરદાતાએ કરની ચુકવણી કર્યા પછી, તેની અરજી પર, કર લાદવાની જોગવાઈઓને ભારતના સંવિધાનના અતિરેકી અને તેથી અમાન્ય ગણવામાં આવી છે અને એવા

પ્રકરણમાં જે કાર્યવાહી હેઠળ કર વસૂલ કરવામાં આવ્યો હતો તે કાર્યવાહી રદ કરાવવા માટેની અનુસંગી કાર્યવાહી માત્ર અરજદારે કરની ચુકવણી કરી દીધી હતી એ એકમાત્ર આધાર પર ફગાવી શકાતી નથી, કારણ કે ફરજિયાત સ્વભાવ ધરાવતા સંવિધાનિક અધિકારો અથવા મૂળભૂત અધિકારોનો ત્યાગ થઈ શકતો નથી. આ સિદ્ધાંતનો એકમાત્ર અપવાદ ત્યાં છે જ્યાં કરદાતાએ કરનો ભાર તૃતીય પક્ષો એટલે કે ગ્રાહકો પર પસાર કર્યો હોય. (જુઓ મફતલાલ ઇન્ડસ્ટ્રીઝ લિ. અને અન્ય વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા અને અન્ય, અહેવાલિત (૧૯૯૭) ૫ એસસીસી ૫૩૬). આમ, જો સંવિધાન કોઈ સત્તાધિકારીને તેવી સત્તા પ્રદાન કરતો યોગ્ય કાયદો ઘડીને કર વસૂલ કરવાની મંજૂરી આપતું ન હોય, તો માત્ર એટલા માટે કે આવા સત્તાધિકારીએ અતિરેકી ન્યાયનિર્ધારણના બળે રકમ વસૂલ કરી લીધી છે, તે કરદાતાને તે જોગવાઈઓને અતિરેકી તરીકે પડકારવામાં અવરોધરૂપ બની શકતું નથી; જેમ કે નાગરિક વાદમાં હુકમનામું ભોગવ્યા પછી, અમલવારી કાર્યવાહીમાં હુકમનામાના દેવાદાર દ્વારા, મૂળ હુકમનામા વિરુદ્ધ કોઈ અપીલ કર્યા વિના પણ, જે હુકમનામાની અમલવારી માંગી રહી છે તે મૂળભૂત અધિકારિતાના અભાવે રદબાતલ છે એવી ઘોષણા માટે પ્રાર્થના કરી શકાય છે (જુઓ ચિરંજીલાલ શ્રીલાલ ગોએંકા વિ. જસજીત સિંહ, અહેવાલિત (૧૯૯૩) ૨ એસસીસી ૫૦૭).

૧૨. વધુમાં, અમને અરજદાર તરફથી હાજર રહેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી ઘોષે ઉઠાવેલ દલીલમાં સાર જણાય છે કે અગાઉ ડિવિઝન બેન્ચ સમક્ષ થયેલ કાર્યવાહીમાં, ડિવિઝન બેન્ચ દ્વારા અપાયેલ સૂચનાઓના અનુસંધાને, આ રિટ-અરજીમાં સામેલ પ્રશ્ન અંગે ન તો કોઈ નિર્ણય કરવામાં આવ્યો હતો અને ન તો આ રિટ-અરજીમાં પડકારાયેલ જોગવાઈઓની માન્યતાનો પ્રશ્ન નક્કી કરવા માટે સામાવાળા નં.૨ ને કોઈ દિશાનિર્દેશ આપવાનો અવકાશ હતો. તેથી, અગાઉ અરજદારે, કોઈ જોગવાઈ માન્ય છે એવો અનુમાન ધરીને, કોઈ આદેશના ગુણદોષના પ્રશ્ન પર બીજી વિશેષ નાગરિક અરજી દાખલ કરી હતી તે હકીકત, વર્તમાન રિટ-અરજી ટકાવી રાખવામાં અરજદારના માર્ગમાં અડચણરૂપ બની શકતી નથી, કારણ કે જ્યારે કોઈ કાયદેસર સત્તાધિકારી તેને રચનાર અધિનિયમ હેઠળ પોતાની સત્તા અથવા અધિકારક્ષેત્રની મર્યાદા વટાવીને કાર્ય કરે છે, ત્યારે તેના તે કાર્યને પ્રતિબંધ અથવા મૌનસંમતિના સિદ્ધાંતના આધારે સમર્થન આપી શકાય નહીં. આ તબક્કે, કાયદેસર સત્તાના અતિરેકના કેસ અંગે, એ.આઈ.આર. ૧૯૭૪ એસ.સી. ૨૧૭૭ માં અહેવાલિત રામદાસ શેનોય વિ. ચીફ ઓફિસર્સ, ટાઉન મ્યુનિસિપલ કાઉન્સિલ, ઉડિપી કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતના નીચેના અવલોકનોનો ઉલ્લેખ કરવો યોગ્ય રહેશે:

“કાયદેસર સત્તાનો અતિરેક મૌનસંમતિથી અથવા પ્રતિબંધના અમલથી માન્ય બનાવી શકાય નહીં. જેઓ સ્પષ્ટ કાયદેસર જોગવાઈ સામે રાહત મેળવવા અદાલતની મદદ માગે છે એવા વ્યક્તિઓને સહાય કરવા માટે

અદાલત હસ્તક્ષેપ કરવાથી ઈનકાર કરે છે. લોર્ડ સેલબોર્ને મેડિસન વિ. એલ્ડરસન, (૧૮૮૩) ૮ એપ કેસ ૪૬૭ માં કહ્યું હતું કે સમતાધિકારની અદાલતો કાયદાને છેતરપિંડીનું સાધન બનવા દેતી નથી. મ્યુનિસિપાલિટીનો પડકારાયેલ ઠરાવ કાયદેસર પાયો ધરાવતો નથી. માત્ર એટલા અનુમાન પર કે કદાચ રકમ ખર્ચાઈ ગઈ હશે, વડી અદાલતે ઠરાવ રદ ન કરીને ભૂલ કરી હતી. ગેરકાયદેસરતા અસાધ્ય છે.”

૧૩. હવે અમે આ પ્રશ્ન અંગે શ્રી રાવલ દ્વારા ઉદ્દેખિત બે નિર્ણયો પર વિચાર કરવાનો પ્રસ્તાવ રાખીએ છીએ, એટલે કે, ૨૦૧૩ એ.આઈ.આર. એસ.સી.ડબલ્યુ. ૩૪ માં અહેવાલિત ભાસ્કર લક્ષ્મણ જાદવ અને અન્યો વિ. કર્મવીર કાકાસાહેબ વાઘ એજ્યુકેશન સોસાયટી અને અન્યો, ના કેસમાં તથા પી.જી.એફ. લિ. વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા, જે ૨૦૧૩ (૦) જી.એલ.એચ.ઈ.એલ.-એસ.સી. ૫૩૯૨૫ માં અહેવાલિત છે.

૧૩.૧ ભાસ્કર લક્ષ્મણ જાદવ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં આપેલા નિર્ણય, ખાસ કરીને પરિચ્છેદ ૪૬, પર આધાર રાખીને, શ્રી રાવલે જોરશોરથી દલીલ કરી હતી કે કયા તથ્યનો કેસના નિરાકરણ માટે મહત્વ છે અને કયા તથ્યનો મહત્વ નથી તે નક્કી કરવાનો અધિકાર વાદકારને નથી અને કેસના તમામ તથ્યોનો ખુલાસો કરવો તથા નિર્ણય લેવાનું અદાલત પર છોડવું એ વાદકારની ફરજ છે. શ્રી રાવલના જણાવ્યા મુજબ, આ કેસમાં અરજદાર એવો વિવાદ ઉઠાવી શકતો નથી કે તેને એવું લાગ્યું હતું કે અગાઉની વાદપ્રક્રિયાનું અસ્તિત્વ અને તેમાં સમાવિષ્ટ

દિશાનિર્દેશો મહત્વના નથી અને તે કારણસર તેને આવા તથ્યનો ઉલ્લેખ ન કરવાનો અધિકાર હતો. શ્રી રાવલ દલીલ કરે છે કે અગાઉની વાદપ્રક્રિયાની વિગતો આપવી અરજદારની ફરજ હતી અને ત્યારબાદ આવા તથ્યને આ અદાલત વિચારણામાં લેશે કે નહીં તે નક્કી કરવાનું કામ અદાલતનું છે.

૧૩.૨ ઉપરોક્ત સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષના મામલામાં પ્રશ્ન એવો હતો કે ટ્રસ્ટીઓ દ્વારા સમયવધારાની અગાઉની અરજીમાં તા. ૨ મે ૨૦૦૩ ના અગાઉના આદેશનો ઉલ્લેખ ન કરવો અને તેને સંલગ્ન થયેલી અંતિમતા, શું એવો સંબંધિત તથ્ય હતો જેને અરજદારે સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષ સ્પષ્ટ રીતે જાહેર કર્યો નહોતો અને, સામાવાળા અનુસાર, આ દબાવાને ધ્યાનમાં લેતાં અરજદારને અપીલ કરવા માટે વિશેષ અનુમતિ આપવી ન જોઈએ. સર્વોચ્ચ અદાલતે ચુકાદાના પરિચ્છેદ ૪૫ માં સ્પષ્ટ નિષ્કર્ષ નોંધ્યો કે તા. ૨ મે ૨૦૦૩ નો આદેશ અત્યંત જ મહત્વપૂર્ણ હતો અને તે સંદર્ભમાં પરિચ્છેદ ૪૬ માં નીચે મુજબના અવલોકનો કર્યા:—

૪૬. કયા તથ્યનો કેસના નિર્ધારણ માટે મહત્વ છે અને કયું તથ્ય મહત્વનું નથી તે નક્કી કરવાનું કામ વાદકારનું નથી. કેસના તમામ તથ્યો જાહેર કરવું અને નિર્ણય લેવાનું અદાલત પર છોડી દેવું તે વાદકારની ફરજ છે. ખરું છે કે જે.સી.સી. દ્વારા પસાર કરાયેલા તા. ૨ મે, ૨૦૦૩ ના આદેશનો ઉલ્લેખ તા. ૨૪ જુલાઈ, ૨૦૦૬ ના આદેશમાં કરવામાં આવ્યો

છે, પરંતુ તે પૂરતું પ્રકટીકરણ ગણાય નહીં. અરજદારોએ તા. ૨ મે, ૨૦૦૩ નો આદેશ કયા તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓમાં પસાર થયો હતો અથવા તે અંતિમતા પામી ગયો છે તે બાબત સ્પષ્ટ રીતે જાહેર કરી નથી.

૧૩.૩ અમારી સમક્ષ આવેલા આ મામલામાં, અમે ઠરાવ્યું છે કે અગાઉની કાર્યવાહીનું અસ્તિત્વ અને તેમાં પસાર કરવામાં આવેલ આદેશ, આ અરજિયક્ષિ અમારી સમક્ષ ઉઠાવવામાં આવેલા પ્રશ્નોના નિકાલ માટે મહત્વપૂર્ણ નથી અને તેથી, ઉક્ત હકીકત મહત્વપૂર્ણ હકીકત બની શકતી નથી. અમારી દૃષ્ટિએ, ભાસ્કર લક્ષ્મણ જાધવ (ઉપરોક્ત) ના મામલામાં સર્વોચ્ચ અદાલતનો ઉપરોક્ત નિર્ણય એવો અર્થઘટિત ન કરવો જોઈએ કે જાણે સર્વોચ્ચ અદાલતે કાનૂની પ્રસ્તાવના નિર્ધારિત કરી હોય કે અરજદારને એવી હકીકત પણ રજૂ કરવી ફરજિયાત છે, જે મહત્વપૂર્ણ નથી, અને ત્યારબાદ આ અદાલતે નક્કી કરવું જોઈએ કે એવી હકીકત મહત્વપૂર્ણ છે કે નહીં. ઉપરોક્ત અવલોકન તે પરિપ્રેક્ષ્યમાં કરવામાં આવ્યું હતું જ્યાં અદાલત દ્વારા મહત્વપૂર્ણ હકીકત દબાવવામાં આવી હોવાનો નિષ્કર્ષ નોંધાયો હતો, પરંતુ એવો સિદ્ધાંત તેવા મામલામાં કોઈ રીતે લાગુ પડી શકતો નથી, જ્યાં અદાલત પોતે જ એવો નિષ્કર્ષ આપે છે કે જે હકીકત દબાવવામાં આવી હોવાનું આક્ષેપિત છે તે મહત્વપૂર્ણ નથી. તેથી, અમે એવું માનીએ છીએ કે ઉપરોક્ત નિર્ણય તેવા મામલામાં લાગુ પડતો નથી, જ્યાં અદાલત પોતે જ એવું માને છે કે જે હકીકતના દબાવાનો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો છે તે મહત્વપૂર્ણ હકીકત નથી.

૧૩.૪ તેવી જ રીતે, પીજીએફ લિમિટેડ (ઉપરોક્ત) ના કેસમાં, સર્વોચ્ચ અદાલત ભારતના બંધારણના પરિપ્રેક્ષ્યમાં સેબી અધિનિયમની કલમ ૧૧એએ રદબાતલ છે કે નહીં તે મુદ્દા પર વિચારણા કરી રહી હતી અને અંતે તે નિષ્કર્ષે આવી હતી કે ઉક્ત જોગવાઈ માન્ય છે. ઉપરોક્ત સંદર્ભમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે પરિચ્છેદ ૩૧ અને ૩૨ માં નીચે મુજબના અવલોકનો કર્યા હતા, જેના પર શ્રી રાવલે દૃઢ આધાર મૂક્યો છે :—

“૩૧. સેબી અધિનિયમની કલમ ૧૧એએ ની બંધારણીય માન્યતાને પડકારવા માટે ઉઠાવવામાં આવેલી વિવિધ દલીલો પર વિચાર કરતા પહેલાં, અમને એવું લાગે છે કે જ્યારે પણ કાયદાની કોઈ જોગવાઈની બંધારણીય માન્યતા સામે રિટ-અરજી દ્વારા અદાલત સમક્ષ પડકાર ઉઠાવવામાં આવે ત્યારે કંઈક સાવધાનીઓનું નિવેદન કરવું અને તેની નોંધ લેવી યોગ્ય રહેશે. તે સંદર્ભે કેટલીક માર્ગદર્શિકાઓ નિર્ધારિત કરવી યોગ્ય રહેશે, કારણ કે અમારે ધ્યાનમાં આવ્યું છે કે અનેક પ્રસંગોએ કાયદાની કોઈ જોગવાઈની બંધારણીયતા અંગેનો પડકાર, તે જોગવાઈઓની લાગુ પડતી અસર અને કડકાઈને નિષ્ફળ બનાવવાના હેતુથી તથા તે જોગવાઈઓના અમલમાંથી બચી નીકળવાના માર્ગરૂપે ઉઠાવવામાં આવે છે અને તેથી તેવા સંબંધિત સત્તાધિકારીઓ અને સંસ્થાઓ માટે અવરોધ ઊભો કરવામાં આવે છે, જેઓ અદાલતની પ્રક્રિયાનો દુરુપયોગ કરીને આવા પડકારો ઉઠાવનારાઓ પર નજર રાખવાના હોય છે. આવા તુરંત પડકારો હંમેશા વિવાદપ્રક્રિયાને લંબાવે છે, જેના કારણે અન્ય લોકોના નાણાં પર નિર્ભર રહી જીવતા એવા

અનૈતિક તત્વોને તેમના દ્વારા દાખલ કરાયેલ આવા વિવાદોની લંબિતતા નો લાભ લેવા મળે છે અને પરિણામે એક બાજુ તેઓ નાણાકીય દષ્ટિએ ગેરકાયદેસર લાભ મેળવે છે, અને બીજી બાજુ નિર્દોષ પીડિતોને નુકસાન પહોંચે છે, તથા અંતે અન્યને છેતરીને મેળવેલા આવા ગેરહકના નાણાં દ્વારા ગેરકાયદેસર સંપત્તિ પ્રાપ્ત કરે છે. હકીકતમાં, રિટ અદાલતોની અસાધારણ અધિકારક્ષેત્રનો આશરો લઈને કરવામાં આવેલા આવા અનેક પ્રયત્નો મોટા ભાગે આવા પડકારોના અસ્વીકારમાં જ સમાપ્ત થાય છે. તેમ છતાં, એ જ સમયે, લંબિત કાર્યવાહીમાં લાગતા લાંબા સમયગાળાનો લાભ લેતાં એવા અનૈતિક વિવાદકારો, જોગવાઈઓની બંધારણીય માન્યતા અંગેનો તેમનો અભિગમ અંતે નામંજૂર થવા છતાં, હંમેશા એવી દલીલ કરીને પોતાની જવાબદારીઓમાંથી બચવાનો પ્રયત્ન કરે છે કે સમયના વિલંબને કારણે એવી પરિસ્થિતિ સર્જાઈ ગઈ છે કે જેમને મોટા પ્રમાણમાં નાણાં આપવાની લાલચ અપાઈ હતી તેવા લોકો હવે પોતાનાં નાણાં પરત લેવા માટે ઉપલબ્ધ નથી, અથવા આવા અનૈતિક અરજદારો પોતે જ ગ્રાહકો અથવા રોકાણકારો પાસેથી વસૂલ કરેલ જે કોઈ નાણાં હોય તે પરત આપવા સક્ષમ નથી. તેથી, ‘પરદો ઉઠાવવાનો’ સિદ્ધાંત લાગુ કરીને પ્રારંભિક જ તબક્કે એ તપાસવું અનિવાર્ય અને યોગ્ય છે કે આવા પડકારો ખરેખર સદ્ભાવનાપૂર્વક કરવામાં આવ્યા છે કે નહીં અને શું તે રિટ અદાલતો દ્વારા વિચારણા લાયક છે કે નહીં, તથા શું આવી વિવાદપ્રક્રિયા ચાલુ રાખવામાં કોઈ છૂપો એજન્ડો રહેલો છે કે નહીં. આ દષ્ટિએ, જ્યારે પણ કાયદાની કોઈ જોગવાઈ સામે અદાલત સમક્ષ પડકાર કરવામાં આવે ત્યારે ધ્યાનમાં રાખવાના કેટલાક માપદંડો અમે નિર્ધારિત કરીએ છીએ.

૩૨. અદાલત પ્રથમ દ્રષ્ટિએ, રિટ અરજીમાં ઉઠાવવામાં આવેલી જોગવાઈઓની વિધિમાન્યતા તપાસવા માટે, પ્રાથમિક દષ્ટિએ મજબૂત આધાર ઉભો થાય છે કે કેમ તે તપાસી શકે છે. અદાલત એ પણ નોંધ લઈ

શકે છે કે એવો પડકાર સૌથી પ્રારંભિક તબક્કે, એટલે કે જ્યારે અધિનિયમ અમલમાં આવ્યો હતો અથવા કોઈ જોગવાઈને અધિનિયમપુસ્તકમાં સામેલ કરવામાં આવી હતી ત્યારે જ કરવામાં આવ્યો હતો કે નહીં, અથવા અધિનિયમનિર્માણની તારીખ અને પડકાર કરવામાં આવેલી તારીખ વચ્ચે લાંબો સમયગાળો વિતી ગયો છે કે નહીં. એ બાબત પણ નોંધવા જેવી છે કે રજૂ કરાયેલા તથ્યો અને જોગવાઈના પરિણામોને આધારે ઉઠાવવામાં આવેલા પડકારના આધારોએ, કરાયેલા પડકારના કારણો ઉપરાંત, વાસ્તવમાં કોઈ સંબંધ ધરાવે છે કે નહીં. આવી સંબંધિત જોગવાઈઓના સંદર્ભમાં, અદાલતએ એ સ્થિતિ અંગે સજાગ રહેવું જોઈએ કે જોગવાઈ અમલમાં રહે ત્યારે સામેલ જાહેર હિતનું પ્રમાણ કેટલું છે અને તેના અમલને અટકાવવામાં આવે તો તેની સામે શું સ્થિતિ ઊભી થાય છે. અદાલતએ એ પણ તપાસવું જોઈએ કે જોગવાઈના અમલના પરિણામે રાજ્ય પર થતી આર્થિક અસર કેટલી છે અને જોગવાઈની કથિત અવેધતા, ખાસ કરીને ઉઠાવવામાં આવેલી વિધિમાન્યતાની દલીલના સંદર્ભમાં, પડકાર કરનાર વ્યક્તિએ ભોગવવાનો કથિત કષ્ટ કેટલો છે. જો રિટ અદાલતના મત મુજબ ઉઠાવવામાં આવેલ પડકાર વિચારણા લાયક હોય, તો પણ, એવા પડકારને વિચારણા માટે સ્વીકારતી વેળાએ, વધુ વિશાળ જાહેર હિતમાં જોગવાઈના અમલને અટકાવવાની જરૂર પડે છે કે કેમ તે ફરીથી તપાસવું પડશે. અમે માત્ર કેટલીક મૂળભૂત બાબતો દર્શાવવાનો પ્રયાસ કર્યો છે, જે રિટ અદાલતે ધ્યાનમાં રાખવી જોઈએ, અને આ યાદી સંપૂર્ણ નથી. અન્ય શબ્દોમાં, તેના સમક્ષ લાવવામાં આવેલા અધિનિયમ અથવા કાનૂની જોગવાઈની વિધિમાન્યતાના આધારે કરવામાં આવેલા પડકારની વિચારણા કરતી વખતે, તેને સ્વીકારવા તથા એવી રિટ અરજીઓ બાકી રહેતી અવધિ દરમિયાન કોઈ આંતરિમ રાહત આપવા માટે, રિટ અદાલતે ઉપરોક્ત ધોરણો મુજબ અન્ય સંબંધિત આધારોએ પણ વિચારણા કરવી જોઈએ. ઉપર જણાવેલા કારણોસર, એ પણ

અનિવાર્ય છે કે જ્યારે આવી રિટ અરજીઓ સ્વીકારવામાં આવે, ત્યારે તેમનો શક્ય તેટલો ત્વરિત અને સમયમર્યાદાબદ્ધ આધાર પર નિકાલ કરવામાં આવે, જેથી કાનૂની સ્થિતિ એક રીતે કે બીજા રીતે નિશ્ચિત થઈ જાય.”

૧૩.૫ ઉપરોક્ત ૩૧ અને ૩૨મા પરિચ્છેદોમાં કરવામાં આવેલી ટિપ્પણીઓનો અભ્યાસ કર્યા પછી, અમને જાણવા મળે છે કે સર્વોચ્ચ અદાલત એવા એક મામલા સાથે સંકળાયેલી હતી જેમાં કાર્યવાહી મોડેથી પૂરી થાય અથવા ન્યાયિક કાર્યવાહી અવરોધાય તે હેતુસર જોગવાઈઓના વૈધત્વ અંગે તુરંત દલીલો ઉઠાવવામાં આવી હતી અને તે સંદર્ભમાં ઉપરોક્ત ટિપ્પણીઓ કરવામાં આવી હતી. ઉક્ત ટિપ્પણીઓનો એવો કોઈ મામલો સાથે કોઈ લાગુ પડતો પ્રભાવ થઈ શકે નહીં જેમાં અદાલત, નોંધપોથી પર આવેલી સામગ્રીના વિચારણા બાદ, એવું ઠરાવે કે કોઈ નિશ્ચિત જોગવાઈ વાસ્તવમાં બંધારણની જોગવાઈ અથવા અધિનિયમની જોગવાઈથી પર છે. અમે અગાઉ જ દર્શાવી ચૂક્યા છીએ કે કાયદેસર સત્તાધિકારીની સત્તાના મૂળ સુધી જતી બંધારણીય જોગવાઈ અંગે કોઈ પરિત્યાગ લાગુ પડતો નથી. અમારી દૃષ્ટિએ, કાયદેસર જોગવાઈના વૈધત્વને પડકારતી રિટ અરજી સ્વીકારતી વખતે તેમજ અંતરિમ આદેશ આપવાના હેતુસર ઉપરોક્ત ટિપ્પણીઓ ધ્યાનમાં રાખવી જોઈએ. પરંતુ તે ટિપ્પણીઓનો આશરો લઈને રાજ્ય કાયદેસર રીતે એવો વાદ કરી શકતું નથી કે, ભલે પડકારવામાં આવેલી કાયદેસર જોગવાઈ બંધારણની જોગવાઈઓ તથા અધિનિયમની

જોગવાઈઓનું ઉલ્લંઘન કરતી હોય અને તેના પરિણામે કાયદેસર સત્તાધિકારી દ્વારા સત્તાનો દુરુપયોગ થતો હોય, તો પણ માત્ર વિલંબ અથવા પરિત્યાગના આધારે તેને ફગાવી દેવી જોઈએ. તેથી, અમે માનીએ છીએ કે ઉપરોક્ત બે નિર્ણયો ભારત સંઘને કોઈ કામના નથી.

૧૩.૬ આથી, અમે એવો નિષ્કર્ષ કરીએ છીએ કે ઉપરોક્ત તથ્યોનો ઉલ્લેખ ન કરવામાં આવ્યો હોવો, આ વિશેષ નાગરિક અરજીમાં અરજદારને જોગવાઈઓને અતિઅધિકારક્ષેત્ર તરીકે પડકારવામાં અવરોધરૂપ બની શકતો નથી.

૧૪. (૨૦૦૮) ૨ એસ.સી.સી. ૩૨૬ માં અહેવાલિત સુનીલ પોદ્દાર વિ. યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા ના કેસમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે ૧૯૯૩ના બેંકો અને નાણાકીય સંસ્થાઓને બાકી દેવાંની વસૂલી અધિનિયમની કલમ ૨૨(૨)(જી) ની જોગવાઈઓ પર વિચાર કરતાં ઠરાવ્યું હતું કે જબલપુર ડી.આર.ટી. સમક્ષ અપીલકર્તા દ્વારા દાખલ કરાયેલ અરજીમાં, અરજદારો નાગરિક અદાલતમાં દાખલ કરાયેલા દાવામાં સામાવાળાઓ હતા, તેમને સમન્સની બજવણી કરવામાં આવી હતી અને તેઓ વકીલ મારફતે હાજર રહ્યા હતા તેમજ ચોક્કસ મુદ્દાઓને પ્રાથમિક મુદ્દાઓ તરીકે અજમાવવા અદાલતને વિનંતી કરતી લેખિત રજૂઆત અને અન્ય અરજીઓ પણ દાખલ કરી હતી, તે બાબતનો લેશમાત્ર પણ ઉલ્લેખ નહોતો. સર્વોચ્ચ અદાલતે વધુમાં ઠરાવ્યું હતું કે અપીલકર્તાઓ પાસેથી આ બધી

હકીકતો જાહેર કરવાની અપેક્ષા હતી અને અદાલત સમક્ષ સામાવાળાઓને સમજાસની બજવણી તથા તેમની હાજરી અંગેની હકીકતો દબાવી રાખવા ઉપરાંત, તેમની વિરુદ્ધ પસાર કરાયેલ એકપક્ષીય આદેશ રદ કરવાની વિનંતી કરાયેલી અરજીમાં પણ તે હકીકતો પ્રગટ કરવામાં આવી ન હતી. સર્વોચ્ચ અદાલતના મતાનુસાર, અપીલકર્તાઓએ ઇરાદાપૂર્વક અને જાણીજોઈને તે હકીકતો છુપાવી રાખી હતી. આ પરિસ્થિતિઓમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે અપીલકર્તાઓ શુદ્ધ હાથે આગળ આવ્યા નહોતાં અને આદેશ રદ કરવાની તેમની અરજીમાં પણ તેઓએ કાર્યવાહી અંગે જાણકારી હતી અને તેઓ વકીલ દ્વારા પ્રતિનિધિત્વ પામ્યા હતા, તેવી બધી હકીકતો નિખાલસપણે જાહેર કરી નહોતી. આવા ગેરજાહેરાતને ધ્યાનમાં રાખીને, સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે ડી.આર.ટી. એ અરજી યોગ્ય રીતે ફગાવી હતી અને વડી અદાલતે પણ ડી.આર.ટી. ના આદેશમાં હસ્તક્ષેપ કરવાનો યોગ્ય ઇનકાર કર્યો હતો, અને કારણ કે સામાવાળાઓ સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષ શુદ્ધ હાથે આવ્યા નહોતાં, તેથી અનુચ્છેદ ૧૩૬ હેઠળની ન્યાયસંગત અધિકારિતાનો ઉપયોગ કરીને હસ્તક્ષેપ કરવો અનુચિત હતો. અમારી સમક્ષના કેસમાં, અમે પહેલેથી જ નિષ્કર્ષ કર્યો છે કે કોઈ પણ મહત્વપૂર્ણ હકીકત દબાવવામાં આવી નથી અને તેથી ઉપરોક્ત નિર્ણયનો હાલના કેસની હકીકતો પર કોઈ ઉપયોગ થઈ શકતો નથી.

૧૫. કે.ડી. શર્મા વિ. સ્ટીલ ઓથોરિટી ઓફ ઇન્ડિયા લિમિટેડ એન્ડ અધર્સ, જે (૨૦૦૮) ૧૨ એસ.સી.સી. ૪૮૧ માં અહેવાલિત છે, તે કેસમાં, જ્યાં અરજદારે ખોટું નિવેદન કર્યું હતું અને મહત્વપૂર્ણ તથ્યો છુપાવ્યા હતા તથા અદાલતને ગેરમાર્ગે દોરી હતી, ત્યાં સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે આવા કેસમાં અદાલત દાવાની ગુણદોષની ચર્ચા કર્યા વિના જ પ્રારંભિક તબક્કામાં અરજી ફગાવી શકે છે. ઉક્ત કેસમાં એવો ભાસ ઊભો કરવાનો પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો હતો કે જાણે અપીલકર્તાઓને કદી કોઈ નોટિસ આપવામાં આવી ન હતી અને ન તો વડી અદાલતે પુનર્વિચારમાં આપેલા તથા સર્વોચ્ચ અદાલતે સમર્થિત કરેલા આદેશના અનુસંધાને પાત્ર અને લાયક બોલીદારોના કેસોના વિચાર અંગે તેને જાણ કરવામાં આવી હતી. જો કે, સચ્ચા તથ્યો અદાલત સમક્ષ જે રજૂ કરવાનો પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યો હતો તેના સર્વથા વિરુદ્ધ હતા. એસ.એ.આઈ.એલ. દ્વારા અપીલકર્તાને નોટિસ જારી કરવામાં આવી હતી, તેણે નોટિસ પ્રાપ્ત કરી હતી, અને તેણે લેખિતમાં એસ.એ.આઈ.એલ.ને જાણ કરી હતી કે તેણે પોતાની તરફથી હાજર રહેવા માટે આર. ને સત્તાધિકૃત કર્યો હતો, અને આર. બોલીઓના વિચાર સમયે નિયમિત રીતે હાજર રહ્યો હતો. સામાવાળા નં. ૨ ની બોલી ઓછી હોવાનું જણાયું હતું અને તે સ્વીકારવામાં આવી હતી અને કરાર તેને આપવામાં આવ્યો હતો. ઉપરોક્ત તથ્યોમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે અવલોકન કર્યું હતું કે અપીલકર્તાએ અદાલત સમક્ષ તમામ તથ્યો સ્પષ્ટપણે, નિષ્કપટપણે અને ખુલ્લેઆમ રજૂ કર્યા નહોતા અને તમામ તથ્યો સાથે આગળ આવ્યો નહોતો.

૧૬. તેથી, સુનીલ પોદ્ધાર [પૂર્વોક્ત] અને કે.ડી. શર્મા [પૂર્વોક્ત] ના કેસોમાં થયેલા નિર્ણયોના અનુપાતનો વર્તમાન કેસમાં કોઈ ઉપયોગ લાગુ પડતો નથી, જેમાં અરજદારે ભારતના બંધારણ અને અધિનિયમથી પરે હોવાના આધાર પર કોઈ જોગવાઈની કાયદેસરતા અંગેનો શુદ્ધ કાનૂની પ્રશ્ન ઉઠાવ્યો છે અને સાથે સાથે કોઈ મહત્વપૂર્ણ તથ્ય દબાવ્યું નથી. તેથી, ઉક્ત નિર્ણયોમાં પ્રતિપાદિત સિદ્ધાંતનો વર્તમાન કેસના તથ્યો પર કોઈ ઉપયોગ થઈ શકતો નથી.

૧૭. રામજસ ફાઉન્ડેશન અને અન્ય વિ. યુનિયન ઓફ ઈન્ડિયા અને અન્ય, જે (૨૦૧૦) ૧૪ એસ.સી.સી. ૩૮ માં અહેવાલિત છે, તે મામલે, એક ‘આર’ એ પોતાના પિતાની સ્મૃતિમાં ૧૯૧૨ થી ૧૯૧૬ દરમિયાન ત્રણ શાળાઓ શરૂ કરી હતી. તેણે તે હેતુસર ૧૮૦૦ બીઘા જમીન પોતાની સ્વનિધિમાંથી અને અન્ય પરોપકારી વ્યક્તિઓ પાસેથી દાન સ્વરૂપે નાણાં એકત્ર કરીને ખરીદી હતી. ૨૫મી ડિસેમ્બર ૧૯૧૬ના રોજ રાજમસ સ્કૂલમાં યોજાયેલ જાહેર સમારંભમાં, એવો આક્ષેપ કરવામાં આવ્યો હતો કે ‘આર’ એ જાહેરાત કરી હતી કે તેણે એક વકફ રચ્યો છે અને પોતાની તમામ જંગમ તથા અચળ સંપત્તિઓ ઉક્ત શાળાને પરોપકારી હેતુઓ માટે, એટલે કે જનતા અને ગરીબ વિદ્યાર્થીઓના શિક્ષણના વિકાસ અને પ્રોત્સાહન માટે, સમર્પિત અને દાનમાં આપી દીધી છે. ૧૯૧૭માં, ‘આર’ એ રામજસ કોલેજ સોસાયટીની રચના કરી. ૨૫મી જૂન ૧૯૩૬ના રોજ, તેણે મુકિતનામું અમલમાં મૂકી સમગ્ર જમીન સોસાયટીને હસ્તાંતરિત કરી.

૧૯૬૭માં, સોસાયટીનું નામ રામજસ કોલેજ સોસાયટીમાંથી બદલીને રામજસ ફાઉન્ડેશન રાખવામાં આવ્યું અને તે જ રીતે તેનું નોંધણીકરણ કરવામાં આવ્યું. જમીન સંપાદન અધિનિયમ, ૧૮૯૪ ની કલમ ૪ હેઠળ જારી કરાયેલી ૧૩મી નવેમ્બર ૧૯૫૯ની અધિસૂચના દ્વારા, અપીલકર્તા ફાઉન્ડેશનની જમીન સહિત ૩૪,૦૭૦ એકર જમીન દિલ્હીનો આયોજનબદ્ધ વિકાસ કરવા માટે સંપાદિત કરવાની દરખાસ્ત કરવામાં આવી હતી, જેમાં જમીનની કેટલીક વર્ગોને બાકાત રાખવામાં આવી હતી. ઉક્ત અધિસૂચનાની કલમ (ડી) હેઠળ કબ્રસ્તાનો, કબરો, દેવસ્થાનો અને ધાર્મિક સંસ્થાઓ સાથે જોડાયેલી જમીન તથા વકફ મિલકતને બાકાત રાખવામાં આવી હતી. સક્ષમ સત્તાધિકારી સમક્ષ અપીલકર્તા દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલા વાંધાઓ નામંજૂર કરવામાં આવ્યા અને ત્યારબાદ અપીલકર્તાએ વડી અદાલત અને સર્વોચ્ચ અદાલતમાં અનેક કેસો દાખલ કર્યા. સર્વોચ્ચ અદાલત સમક્ષની કાર્યવાહીમાં, અપીલકર્તા સંપાદનને પડકારતાં તેના દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલા વિશાળ સંખ્યામાં કેસો, તે પડકાર કયા આધારો પર સ્થાપિત હતો અને વડી અદાલત તથા સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા આદેશો અંગે ઉલ્લેખ કરવામાં નિષ્ફળ ગયો. અપીલકર્તાએ આ હકીકત પણ દબાવી રાખી હતી કે વિભાગીય ખંડપીઠ દ્વારા પ્રથમ અપીલ નામંજૂર થયા પછી, ૧૩મી જુલાઈ ૨૦૦૧ના રોજ જમીનનો કબજો જમીન સંપાદન કલેક્ટરે લઈ લીધો હતો અને તે વિકાસ સત્તામંડળને હસ્તાંતરિત કરવામાં આવ્યો હતો. આવી પરિસ્થિતિઓમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે જે વ્યક્તિ સ્વચ્છ હાથે અદાલત સમક્ષ આવતી નથી તેને પોતાની ફરિયાદોના

ગુણદોષના આધારે સાંભળવાની પાત્રતા રહેતી નથી અને તેને કોઈપણ રાહત મળવાની હકદારતા રહેતી નથી.

૧૮. આથી, અમે નિષ્કર્ષે આવીએ છીએ કે ઉપરોક્ત નિર્ણયમાં દર્શાવેલ તથ્યોનું દબાવી રાખવું અત્યંત મહત્વપૂર્ણ હતું અને ઉપરોક્ત પરિપ્રેક્ષ્યમાં સર્વોચ્ચ અદાલતે ઉપરોક્ત અવલોકનો કર્યા હતા, જે અમારી સમક્ષના આ મામલામાં સ્થિતિ નથી.

૧૯. પ્રેસ્ટિજ એન્જિનિયરિંગ (ઇન્ડિયા) લિ. વિ. કલેક્ટર ઓફ સેન્ટ્રલ એક્સાઇઝ, મેરઠ અને અન્ય, જેનો ઉલ્લેખ (૧૯૯૪) ૬ એસ.સી.સી. ૪૬૫ માં નોંધાયેલ છે, તે કેસમાં પ્રશ્ન સેન્ટ્રલ ગવર્નમેન્ટ દ્વારા સેન્ટ્રલ એક્સાઇઝ રૂલ્સ, ૧૯૯૪ ના નિયમ ૮(૧) હેઠળ ૩૦મી એપ્રિલ ૧૯૭૫ના રોજ બહાર પાડવામાં આવેલી અધિસૂચના ક્રમાંક ૧૧૯/૭૫-સી.ઇ.ના અર્થઘટન સંબંધે હતો. ઉક્ત અધિસૂચનાએ “જોબ વર્ક” તરીકે કારખાનામાં ઉત્પાદિત અને વિગત નં. ૬૮ હેઠળ આવતી માલવસ્તુઓને આંશિક મુક્તિ આપી હતી અને સ્પષ્ટીકરણ હેઠળ “જોબ વર્કર” દ્વારા ઉત્પાદન પ્રક્રિયા પછી પરત કરવામાં આવેલા લેખોને પણ તેમાં સામેલ કર્યા હતા. આવી પરિસ્થિતિમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે “મેન્યુફેક્ચર” શબ્દના સ્પષ્ટીકરણનો સામાન્ય/પ્રચલિત અર્થ નહીં પરંતુ વૈધાનિક અર્થ લાગુ કરતાં અને “જોબ વર્ક” અભિવ્યક્તિના શબ્દકોશીય અર્થનો ઉલ્લેખ કરતાં ઠરાવ્યું

હતું કે અધિસૂચનામાં વિચારવામાં આવેલ “મેન્યુફેક્ચર” અભિવ્યક્તિ માત્ર તેવા જ પ્રક્રિયાઓ સુધી મર્યાદિત નહોતી, જેઓ “ઉત્પાદિત પદાર્થની પૂર્ણતાને અનુસંગિક અથવા સહાયક” હોય, પરંતુ તેવા કામ સુધી વિસ્તરતી હતી જેમાં “જોબ વર્કરો” ગ્રાહક દ્વારા પૂરું પાડવામાં આવેલા લેખમાં પોતાનું માલમસાલું ઉમેરવાના બદલે મુખ્યત્વે પોતાની મહેનત અને કુશળતાનું યોગદાન આપે. વધુમાં એવું પણ ઠરાવવામાં આવ્યું હતું કે જોબ વર્કરો દ્વારા નાના-મોટા ઘટકોનો ઉમેરો અથવા તેનો ઉપયોગ તેમના કામના સ્વરૂપ અને લક્ષણને બદલતો નથી. સર્વોચ્ચ અદાલતે ઠરાવ્યું હતું કે અર્થઘટનના હેતુસર અધિસૂચનાના આશયને ધ્યાનમાં લેવો જોઈએ.

૧૯.૧ અમને આ મૂલવવામાં અસમર્થતા છે કે વર્તમાન કેસમાં જણાવેલ નિર્ણય શ્રી રાવલના અસીલને કેવી રીતે કોઈ મદદરૂપ થઈ શકે.

૨૦. અમે નિષ્કર્ષે આવીએ છીએ કે શ્રી રાવલ દ્વારા ઉલ્લેખિત કોઈપણ નિર્ણયમાં, વિષયવસ્તુ એવી નહોતી કે જેમાં સત્તાધિકારની સ્થાપના કરનાર કાયદાના ઉદ્દેશ્ય કરીને અથવા ભારતના બંધારણની જોગવાઈઓના ભંગ સાથે સત્તાનો ઉપયોગ કરવાની બાબતમાં સત્તાધિકારી પાસે મૂળભૂત અધિકારક્ષેત્રનો અભાવ હોય, અને તેથી, તે નિર્ણયો જે પરિપ્રેક્ષ્યમાં સિદ્ધાંત નિર્ધારિત કરે છે, તેનો હાલના કેસના તથ્યો પર કોઈ લાગુ પડતો પ્રભાવ નથી.

૨૧. આથી, મહત્વપૂર્ણ તથ્યોના દબાવવાના પ્રશ્ન અંગે શ્રી રાવલ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલ પ્રથમ વાંધાને અમે નામંજૂર કરીએ છીએ.

૨૨. તેવી જ રીતે, સામાવાળા ક્રમાંક ૨ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલ પ્રાદેશિક અધિકારક્ષેત્રના અભાવનો પ્રશ્ન પણ સમાન રીતે કોઈપણ ગુણવત્તાવિહીન છે. એ બાબતે કોઈ વિવાદ નથી કે આ રિટ અરજીનો આધાર એ છે કે સામાવાળા ક્રમાંક ૨ એ આ અરજીમાં પડકારવામાં આવેલી જોગવાઈઓને અરજદારના વડોદરા કાર્યાલયમાંથી ઉદ્ભવેલા વ્યવહારો સંબંધે અમલમાં મૂકી કાર્યવાહી કરી છે, અને તેથી, વાદકારણ નિશ્ચિતપણે ગુજરાત રાજ્યની અંદર ઊભું થયું છે અને તે આધાર પર અરજદાર, સામાવાળા ક્રમાંક ૨ તરફથી કહેવાતા અધિકારક્ષેત્રનો ઉપયોગ કરવામાં સત્તાના અભાવને પડકારી શકે છે. અગાઉ આ વડી અદાલત સમક્ષ થયેલી રિટ અરજીમાં પણ, જ્યારે અરજદારે ગુણદોષના આધારે આદેશને પડકાર્યો હતો, ત્યારે તે આદેશ રદ કરવામાં આવ્યો હતો અને મામલો સામાવાળા ક્રમાંક ૨ પાસે પરત મોકલવામાં આવ્યો હતો. તેથી, અગાઉની કાર્યવાહી દરમિયાન પ્રાદેશિક અધિકારક્ષેત્રના અભાવનો મુદ્દો સામાવાળાઓ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવ્યો નહોતો અને ન તો તેમણે તે વિભાગીય ખંડપીઠ દ્વારા વિવાદિત આદેશને રદ કરતાં કરવામાં આવેલા આદેશને પડકાર્યો છે. તેથી,

પ્રાદેશિક અધિકારક્ષેત્રના અભાવ બાબતે શ્રી રાવલ દ્વારા ઉઠાવવામાં આવેલ બીજી આક્ષેપને પણ અમે નામંજૂર કરીએ છીએ.

૨૩. હવે અમે આ પ્રશ્નમાં પ્રવેશ કરવાનો પ્રસ્તાવ રાખીએ છીએ કે એફ.ટી.પી. નો પેરા ૨.૩ અસંવિધાનિક છે કે નહીં અને એફ.ટી.ડી.આર. અધિનિયમની સીમાથી બહાર છે કે નહીં, અને એ પછી કે એચ.ઓ.પી. નો પેરા ૮.૩.૬ એફ.ટી.ડી.આર. અધિનિયમ તેમજ એફ.ટી.પી. ની સીમાથી બહાર છે કે નહીં, અને આગળ એ પછી કે એ.એન.એફ.-૮ ફોર્મ સાથે જોડાયેલી ઘોષણાના પેરા ૭ ને, એચ.ઓ.પી. ની જોગવાઈઓ સાથે વાંચતા, જે સામાવાળા નં. ૨ અથવા તેના અધીનસ્થોને દાવેદારને આવા લાભો આપવામાં આવ્યા પછી ડ્યૂટી ડ્રોબેક લાભોની પુનઃચકાસણી કરવા અથવા પુનઃનિર્ધારણ કરવાની સત્તા આપે છે, તે એફ.ટી.ડી.આર. અધિનિયમની સીમાથી બહાર છે કે નહીં.

૨૪. ઉપરોક્ત પ્રશ્નોની મૂળવણી કરવા માટે, નીચે ઉદ્ઘૃત કરવામાં આવેલ એફટીડીઆર અધિનિયમની કલમો ૩, ૫, ૬, ૧૫, ૧૬ અને ૧૮ નો ઉલ્લેખ કરવો યોગ્ય રહેશે:

“કલમ ૩. આયાતો અને નિકાસો સંબંધિત જોગવાઈઓ કરવાની સત્તાઓ

—

(૧) કેન્દ્ર સરકાર, રાજપત્રમાં પ્રકાશિત આદેશ દ્વારા, આયાતોને સુગમ બનાવી અને નિકાસોમાં વધારો કરીને વિદેશી વેપારના વિકાસ અને નિયમન માટે જોગવાઈ કરી શકે છે.

(૨) કેન્દ્ર સરકાર સત્તાવાર ગેઝેટમાં પ્રકાશિત આદેશ દ્વારા, તમામ કિસ્સાઓમાં અથવા નિર્ધારિત વર્ગના કિસ્સાઓમાં તથા તેવા અપવાદોને આધીન રહીને, જો કોઈ હોય અને જે આદેશ દ્વારા અથવા આદેશ હેઠળ કરવામાં આવ્યા હોય, માલસામાન અથવા સેવાઓ અથવા પ્રૌદ્યોગિકીનું આયાત અથવા નિકાસ પ્રતિબંધિત કરવા, મર્યાદિત કરવા અથવા અન્ય રીતે નિયમિત કરવા માટે જોગવાઈ કરી શકશે.

પરંતુ, આ ઉપકલમની જોગવાઈઓ, સેવાઓ અથવા પ્રૌદ્યોગિકીના આયાત અથવા નિકાસના કિસ્સામાં, માત્ર ત્યારે જ લાગુ પડશે જ્યારે સેવા અથવા પ્રૌદ્યોગિકી પ્રદાતા વિદેશી વેપાર નીતિ હેઠળ લાભો મેળવી રહ્યો હોય અથવા નિર્ધારિત સેવાઓ અથવા નિર્ધારિત પ્રૌદ્યોગિકીઓ સાથે વ્યવહાર કરી રહ્યો હોય.

(૩) ઉપકલમ (૨) હેઠળ જે કોઈ આદેશ લાગુ પડે છે તેવી તમામ માલસામાનને કસ્ટમ્સ અધિનિયમ, ૧૯૬૨ (૧૯૬૨નું ૫૨) ની કલમ ૧૧ હેઠળ જેનો આયાત અથવા નિકાસ પ્રતિબંધિત કરવામાં આવ્યો છે તેવો માલસામાન માનવામાં આવશે અને તે અધિનિયમની તમામ જોગવાઈઓ તે મુજબ અમલમાં આવશે.

(જ) અન્ય કોઈપણ કાયદા, નિયમ, વિનિયમ, અધિસૂચના અથવા આદેશમાં સમાવિષ્ટ કોઈપણ બાબતને અપ્રભાવિત રાખીને, આ અધિનિયમ હેઠળ અથવા તેના આધારે બનાવાયેલા નિયમો અથવા આદેશો હેઠળ જે જરૂરી હોય તે સિવાય, કોઈપણ માલના આયાત અથવા નિકાસ માટે કોઈ પરમિટ અથવા અનુજ્ઞાપત્ર જરૂરી રહેશે નહીં, તેમજ કોઈપણ માલના આયાત અથવા નિકાસ પર પ્રતિબંધ મૂકવામાં આવશે નહીં.

કલમ ૫. વિદેશ વેપાર નીતિ. – કેન્દ્ર સરકાર સમયાંતરે રાજપત્રમાં અધિસૂચના દ્વારા વિદેશ વેપાર નીતિ ઘડી અને જાહેર કરી શકશે અને તે જ રીતે તે નીતિમાં સુધારો પણ કરી શકશે :

પરંતુ શરતે કે કેન્દ્ર સરકાર નિર્દેશ આપી શકશે કે વિશેષ આર્થિક ક્ષેત્રોના સંદર્ભમાં, વિદેશ વેપાર નીતિ માલ, સેવાઓ અને પ્રૌદ્યોગિકી પર એવી અપવાદો, ફેરફારો અને અનુકૂળનો સાથે લાગુ પડશે, જે તે રાજપત્રમાં અધિસૂચના દ્વારા નિર્દિષ્ટ કરે.

કલમ ૬. મહાનિર્દેશકની નિમણૂક અને તેના કાર્ય. –

(૧) કેન્દ્ર સરકાર આ અધિનિયમના હેતુઓ માટે કોઈપણ વ્યક્તિને વિદેશ વેપારના મહાનિર્દેશક તરીકે નિમણૂક કરી શકશે.

(૨) મહાનિર્દેશક વિદેશ વેપાર નીતિના ઘડતરમાં કેન્દ્ર સરકારને સલાહ આપશે અને તે નીતિનો અમલ કરવા માટે જવાબદાર રહેશે.

(૩) કેન્દ્ર સરકાર, સત્તાવાર રાજપત્રમાં પ્રસિદ્ધ કરાયેલા આદેશ દ્વારા, નિર્દેશ આપી શકશે કે આ અધિનિયમ હેઠળ તેની દ્વારા ઉપયોગમાં

લઈ શકાય તેવી કોઈપણ સત્તા (કલમ ૩, ૫, ૧૫, ૧૬ અને ૧૯ હેઠળની સત્તાઓ સિવાય) આવી પરિસ્થિતિઓમાં અને આવી શરતોને આધીન રહીને, જેમ આદેશમાં નિર્ધારિત કરવામાં આવે, ડિરેક્ટર જનરલ અથવા ડિરેક્ટર જનરલના અધિકિનસ્ત એવા અન્ય અધિકારી દ્વારા પણ ઉપયોગમાં લઈ શકાશે.

કલમ ૧૫. અપીલ – (૧) આ અધિનિયમ હેઠળ ન્યાયનિર્ધારક સત્તાધિકારી દ્વારા કરવામાં આવેલા કોઈપણ નિર્ણય અથવા આદેશથી અસંતોષિત કોઈપણ વ્યક્તિ અપીલ કરી શકશે, –

(એ) જ્યાં નિર્ણય અથવા આદેશ ડિરેક્ટર જનરલ દ્વારા કરવામાં આવ્યો હોય, ત્યાં કેન્દ્ર સરકાર સમક્ષ;

(બી) જ્યાં નિર્ણય અથવા આદેશ ડિરેક્ટર જનરલના અધિકિનસ્ત અધિકારી દ્વારા કરવામાં આવ્યો હોય, ત્યાં ડિરેક્ટર જનરલ સમક્ષ અથવા અપીલ સાંભળવા માટે ડિરેક્ટર જનરલ દ્વારા અધિકૃત કરવામાં આવેલા ન્યાયનિર્ધારક સત્તાધિકારીથી ઉચ્ચ કોઈ અધિકારી સમક્ષ,

તે તારીખથી પાંતાલીસ દિવસની અવધિમાં, જેના દિવસે એવો નિર્ણય અથવા આદેશ એવી વ્યક્તિને તામેલ કરવામાં આવ્યો હોય :

પરંતું, જો અપીલીય સત્તાધિકારીને એવો સંતોષ થાય કે અપીલકર્તા ઉપરોક્ત અવધિમાં પૂરતા કારણસર અપીલ કરવામાં અસમર્થ રહ્યો હતો, તો તે આવી અપીલને વધુ ત્રીસ દિવસની અવધિમાં દાખલ કરવાની મંજૂરી આપી શકશે :

વધુમાં એ પણ પરંતું કે દંડ અથવા મુક્તિ શુલ્ક લાદતા કોઈ નિર્ણય અથવા આદેશ વિરુદ્ધની અપીલના કેસમાં, જ્યાં સુધી દંડ અથવા મુક્તિ શુલ્કની રકમ અપીલકર્તા દ્વારા જમા કરવામાં આવી ન હોય ત્યાં સુધી આવી અપીલ સ્વીકારવામાં આવશે નહીં :

આ ઉપરાંત એ પણ પરંતું કે જ્યાં અપીલીય સત્તાધિકારીનું એવું મત હોય કે કરાવવાની જમા અપીલકર્તાને અતિશય કઠિનાઈ પહોંચાડશે, ત્યાં તે પોતાની વિવેકસત્તાથી, શરતવિના અથવા તે લાદે તેવી શરતોને આધીન રહીને, આવી જમા માફ કરી શકશે.

(૨) અપીલીય સત્તાધિકારી, અપીલકર્તાને, જો તે એવી ઈચ્છા વ્યક્ત કરે તો, સાંભળવાની ચુકિતસંગત તક આપ્યા પછી અને, જો કોઈ હોય તો, તે જરૂરી માને તેવી વધુ પૂછપરછ કર્યા પછી, અપીલ કરાયેલ નિર્ણય અથવા આદેશને યથાવત્ રાખતા, તેમાં ફેરફાર કરતા અથવા તેને ઉલટાવતા, પોતે યોગ્ય માને તેવા આદેશો કરી શકશે; અથવા જરૂરી હોય તો વધારાના પુરાવા લીધા પછી, મામલાની પરિસ્થિતિ મુજબ, નવી નિરાકરણ પ્રક્રિયા અથવા નિર્ણય માટે, પોતે યોગ્ય માને તેવી સૂચનાઓ સાથે, કેસ પાછો મોકલી શકશે:

પરંતુ શરત એવી કે દંડમાં વધારો કરતો અથવા દંડ, મુકિત-શુલ્ક અથવા વધુ મૂલ્યના માલ (જેમાં સેવાઓ અથવા ટેકનોલોજી સાથે સંબંધિત માલનો પણ સમાવેશ થાય છે) જપ્ત કરતો આદેશ, આ કલમ હેઠળ, ત્યારે સુધી કરવામાં આવશે નહીં જોતાં સુધી અપીલકર્તાને રજૂઆત કરવાની તક આપવામાં આવી ન હોય અને, જો તે એવી ઈચ્છા વ્યક્ત કરે, તો તેના બચાવમાં સાંભળવાની તક આપવામાં આવી ન હોય.

(૩) અપીલમાં અપીલીય સત્તાધિકારી દ્વારા કરવામાં આવેલ આદેશ અંતિમ રહેશે.

કલમ ૧૬. પુનર્વિલોકન. – કેન્દ્ર સરકાર, મહાનિદેશક દ્વારા કરવામાં આવેલ કોઈ પણ નિર્ણય અથવા આદેશના કિસ્સામાં, અથવા મહાનિદેશક, તેના અધીનસ્ત કોઈ અધિકારી દ્વારા કરવામાં આવેલ કોઈ

પણ નિર્ણય અથવા આદેશના કિસ્સામાં, પોતાનાં અથવા તેના સ્વપ્રેરિત પગલાથી અથવા અન્યથા, આવી કાર્યવાહીનો દસ્તાવેજ હવાલો મંગાવી અને તેની તપાસ કરી શકે છે, જેથી સંબંધિત સ્થિતિ મુજબ, આવા નિર્ણય અથવા આદેશની યોગ્યતા, કાયદેસરતા અથવા ઉપયુક્તતા અંગે પોતાને અથવા પોતાને સંતોષ થાય અને તે અંગે યોગ્ય ગણાય તેવા આદેશો કરી શકે છે:

પરંતુ શરત એવી કે, આ કલમ હેઠળ કોઈ પણ નિર્ણય અથવા આદેશમાં એવો ફેરફાર કરવામાં નહીં આવે કે જેથી કોઈ વ્યક્તિને પ્રતિકૂળ અસર થાય, જો સુધી આવી વ્યક્તિએ –

(એ) આવા નિર્ણય અથવા આદેશની તારીખથી બે વર્ષના ગાળામાં, એવો કારણ દર્શાવવાનો નોટિસ પ્રાપ્ત કર્યો ન હોય કે શા માટે આવા નિર્ણય અથવા આદેશમાં ફેરફાર ન કરવામાં આવે; અને

(બી) પ્રતિનિધિત્વ કરવાની તથા, જો તે ઈચ્છે, તો પોતાના બચાવમાં સાંભળાવાની વાજબી તક આપવામાં આવી ન હોય.

કલમ ૧૯. નિયમો બનાવવા અંગેની સત્તા. – (૧) કેન્દ્ર સરકાર, રાજપત્રમાં અધિસૂચના દ્વારા, આ અધિનિયમની જોગવાઈઓ અમલમાં મૂકવા માટે નિયમો બનાવી શકે છે.

(૨) વિશેષરૂપે, અને ઉપરોક્ત સત્તાની વ્યાપકતાને કોઈ હાનિ પહોંચાડ્યા વિના, આવા નિયમો નીચે જણાવેલ તમામ અથવા કોઈ પણ બાબતો અંગે જોગવાઈ કરી શકશે, અર્થાત્ :- જે રીતે અને જે શરતોને આધીન રહી

(એ) કલમ ૮ ની ઉપકલમ (૨) હેઠળ વિશેષ પરવાનો આપવામાં આવી શકે;

(બી) જે અપવાદોને આધીન રહી અને જે વ્યક્તિ અથવા વ્યક્તિઓના વર્ગ અંગે ફી વસૂલવામાં આવી શકે અને જે રીતે પરવાનો, પ્રમાણપત્ર, સ્કિપ અથવા નાણાકીય અથવા રાજસ્વ સંબંધિત લાભો પ્રદાન કરતું કોઈપણ લખત કલમ ૯ ની ઉપકલમ (૧) હેઠળ અપાઈ અથવા નવિકરણ કરવામાં આવી શકે;

(સી) માલનો એવો વર્ગ અથવા વર્ગો (જેમાં સેવા અથવા ટેકનોલોજી સાથે સંબંધિત માલનો સમાવેશ થાય છે) જેમના માટે કલમ ૯ ની ઉપકલમ (૨) હેઠળ પરવાનો, પ્રમાણપત્ર, સ્કિપ અથવા નાણાકીય અથવા રાજકોષીય લાભો પ્રદાન કરતું કોઈ પણ સાધન મંજૂર કરવામાં આવી શકે;

(ડી) તે સ્વરૂપ જેમાં અને તે મુદતો, શરતો અને પ્રતિબંધોને આધીન રહીને કલમ ૯ ની ઉપકલમ (૩) હેઠળ પરવાનો, પ્રમાણપત્ર, સ્કિપ અથવા નાણાકીય અથવા રાજકોષીય લાભો પ્રદાન કરતું કોઈ પણ સાધન મંજૂર કરવામાં આવી શકે;

(ઈ) તે શરતો જેઓને આધીન રહીને કલમ ૯ ની ઉપકલમ (૪) હેઠળ પરવાનો, પ્રમાણપત્ર, સ્કિપ અથવા નાણાકીય અથવા રાજકોષીય લાભો પ્રદાન કરતું કોઈ પણ સાધન સ્થગિત અથવા રદ કરવામાં આવી શકે;

(ઈએ) જે બાબતમાં તે માલ, જેના આયાત પર પરિમાણાત્મક પ્રતિબંધો લાગુ રહેશે, ઓળખી શકાય અને તે રીતે જેમાં આવા માલ સંબંધે ગંભીર ઈજાના કારણો અથવા ગંભીર ઈજાના ભયના કારણો કલમ ૯એ ની ઉપકલમ (૩) હેઠળ નિર્ધારિત કરી શકાય;

(એફ) તે પરિસર, માલ (જેમાં સેવા અથવા ટેકનોલોજી સાથે સંબંધિત માલનો સમાવેશ થાય છે), દસ્તાવેજો, વસ્તુઓ અને વાહનો, જેના સંદર્ભમાં અને જે આવશ્યકતાઓ અને શરતોને આધીન રહીને કલમ

૧૦ ની ઉપકલમ (૧) હેઠળ પ્રવેશ, શોધ, નિરીક્ષણ અને જમીની સત્તાનો ઉપયોગ કરી શકાય;

(જી) તે કેસોનો વર્ગ અથવા વર્ગો, જેના માટે અને તે રીતે જેમાં સમાધાનરૂપે કોઈ રકમ કલમ ૧૧ ની ઉપકલમ (૪) હેઠળ નિર્ધારિત કરી શકાય;

(એચ) તે આવશ્યકતાઓ અને શરતો જેઓને આધીન રહીને માલ (જેમાં સેવા અથવા ટેકનોલોજી સાથે સંબંધિત માલનો સમાવેશ થાય છે) અને વાહનો કલમ ૧૧ ની ઉપકલમ (૮) હેઠળ જમી માટે જવાબદાર બનશે;

(આઈ) તે રીતે જેમાં અને તે શરતોને આધીન રહીને માલ (જેમાં સેવા અથવા ટેકનોલોજી સાથે સંબંધિત માલનો સમાવેશ થાય છે) અને વાહનો કલમ ૧૧ ની ઉપકલમ (૯) હેઠળ મુક્તિ શુલ્કની ચુકવણી પર મુક્ત કરી શકાય;

(જે) કોઈ અન્ય બાબત જે નિયમો દ્વારા વિહિત કરવામાં આવવાની છે અથવા કરી શકાય છે, અથવા જેના સંબંધમાં નિયમો દ્વારા જોગવાઈ કરવામાં આવવાની છે અથવા કરી શકાય છે.

(૩) આ અધિનિયમ હેઠળ કેન્દ્રીય સરકાર દ્વારા બનાવવામાં આવેલ દરેક નિયમ અને દરેક આદેશ, તે બનાવવામાં આવ્યા બાદ શક્ય તેટલી વહેલી તકે, સંસદના દરેક ગૃહ સમક્ષ, જ્યારે તે સત્રમાં હોય ત્યારે, કુલ ત્રીસ દિવસની અવધિ માટે મૂકવામાં આવશે; આ અવધિ એક સત્રમાં અથવા અનુક્રમે આવેલા બે અથવા વધુ સત્રોમાં સમાઈ શકે છે; અને જો ઉપરોક્ત સત્ર અથવા અનુક્રમિત સત્રો પછી તરત આવતા સત્રની સમાપ્તિ પહેલાં, બંને ગૃહો નિયમ અથવા આદેશમાં કોઈ ફેરફાર કરવા અંગે સહમત થાય, અથવા બંને ગૃહો એ બાબતે સહમત થાય કે એવો નિયમ અથવા આદેશ બનાવવો જ ન જોઈએ, તો પરિસ્થિતિ મુજબ, તે નિયમ અથવા

આદેશ ત્યારબાદ માત્ર તેવા ફેરફારિત સ્વરૂપમાં જ અમલમાં રહેશે અથવા અમલશૂન્ય બનશે; જોકે, એવો કોઈપણ ફેરફાર અથવા રદકરણ તે નિયમ અથવા આદેશ હેઠળ અગાઉ કરવામાં આવેલી કોઈપણ બાબતની માન્યતાને અસર કરશે નહીં.

રપ. એફ.ટી.પી.ની પરિષદ ૨.૩ અને ૨.૪, એચ.ઓ.પી.ની પરિષદ ૮.૩.૬ તથા એ.એન.એફ.-૮ ફોર્મ સાથે સંલગ્ન ઘોષણાની પરિષદ ૭નો પણ ઉલ્લેખ કરવો લાભદાયક રહેશે, જે નીચે ઉદ્ધૃત કરવામાં આવે છે-

એફ.ટી.પી.ની પરિષદ ૨.૩:

૨.૩ [એ]. નીતિના અર્થઘટન, અથવા આઈટીસી (એચએસ) માં આયાત/નિકાસ નીતિ માટે એચબિપિ વિ. ૧, એચબિપિ વિ. ૨ ની જોગવાઈ, અથવા કોઈ પણ વસ્તુના વર્ગીકરણ સંબંધિત તમામ મુદ્દાઓમાં ડીજીએફટીનો નિર્ણય અંતિમ અને સર્વ માટે બંધનકારક રહેશે.

[બી]. ડીજીએફટીને સહાય અને સલાહ આપવા માટે પોલિસી ઇન્ટરપ્રિટેશન કમિટી (પીઆઈસી) ની રચના કરવામાં આવી શકે છે.

એફટીપીની પેરા ૨.૪ :

ડીજીએફટી, એફટી (ડી એન્ડ આર) અધિનિયમ, તેના હેઠળ બનાવાયેલા નિયમો અને આદેશો તથા એફટીપીની જોગવાઈઓના અમલીકરણના હેતુસર, કોઈ નિકાસકર્તા અથવા આયાતકર્તા દ્વારા અથવા કોઈ પણ લાયસન્સિંગ / પ્રાદેશિક સત્તાધિકારી દ્વારા અથવા

અન્ય કોઈ સત્તાધિકારી દ્વારા અનુસરવાની પ્રક્રિયા નિર્દિષ્ટ કરી શકે છે. તેવી પ્રક્રિયાઓ, અથવા જો કોઈ સુધારાઓ હોય તો, જાહેર સૂચના દ્વારા પ્રકાશિત કરવામાં આવશે.

એચ.ઓ.પી.નો પરા ૮.૩.૬

૮.૩.૬ એચ.બી.પી. માં નિર્ધારિત પ્રક્રિયાના આધિન, કસ્ટમ્સ અને કેન્દ્રીય ઉત્પાદન શુલ્ક ડ્યુટી ડ્રોબેક નિયમો, ૧૯૯૫, સમાન અનુરૂપ જરૂરી ફેરફારો સાથે માન્ય નિકાસ પર લાગુ પડશે.

એ.એન.એફ.-૮ ફોર્મ સાથે જોડાયેલ જાહેરનામાના પેરા ૭

૭. હું/અમે વધુમાં જાહેર કરું છું/કરીએ છીએ કે, અનુ-ચકાસણીના પરિણામે સરકાર દ્વારા જે કોઈ રકમ/દરનું પુનર્નિર્ધારણ કરવામાં આવે, તેના કરતાં અમને વધુ પ્રાપ્ત થયેલી ડ્રોબેકની રકમ હું/અમે તરત જ પરત કરી દઈશ/દઈશું.

૨૬. પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલોને સાંભળ્યા પછી અને ઉપર ઉલ્લેખિત જોગવાઈઓનું અવલોકન કર્યા બાદ, અમને એવું જણાય છે કે એફ્ટીડીઆર અધિનિયમની કલમ ૩ વિદેશી વેપારના વિકાસ અને નિયમન માટે યોગ્ય જોગવાઈઓ કરવાની સત્તા કેન્દ્ર સરકારને પ્રદાન કરે છે. તેવી જ રીતે, એફ્ટીડીઆર અધિનિયમની કલમ ૫ કેન્દ્ર સરકારને સત્તા આપે છે કે તે રાજપત્રમાં જાહેરનામા દ્વારા નિકાસ અને આયાત નીતિ ઘડી શકે અને તેની જાહેરાત કરી શકે, જેમાં સમયાંતરે સુધારા પણ કરી શકાય. એફ્ટીડીઆર

અધિનિયમની કલમ ૫ હેઠળ પ્રદાન કરાયેલ આવી સત્તાના અનુસંધાને, એક્સ્ટીપી કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા સામાન્ય રીતે પાંચ વર્ષ માટે બહાર પાડવામાં આવે છે અને તેમાં દર વર્ષે વાર્ષિક પરિશિષ્ટ દ્વારા પુનર્વિચાર અથવા સુધારો કરવામાં આવે છે. હાલ અમલમાં રહેલી નીતિ એક્સ્ટીપી ૨૦૦૯-૨૦૧૪ છે.

૨૬.૧ એક્સ્ટીડીઆર અધિનિયમની કલમ ૬ મુજબ, ડીજીએક્સ્ટી ને નિકાસ અને આયાત નીતિની રચના બાબતે કેન્દ્રીય સરકારને સલાહ આપવાનો અધિકાર સોંપવામાં આવ્યો છે અને ઉક્ત ડીજીએક્સ્ટી તે નીતિ અમલમાં મૂકવા માટે જવાબદાર રહેશે. કલમ ૬ (૩) મુજબ, કેન્દ્રીય સરકાર સત્તાવાર ગેઝેટમાં પ્રકાશિત આદેશ દ્વારા એ નિર્દેશ આપી શકે છે કે ઉક્ત અધિનિયમ હેઠળ તેને પ્રયોગમાં મૂકી શકાય તેવી કોઈપણ સત્તા (કલમ ૩, ૫, ૧૫, ૧૬ અને ૧૯ હેઠળની સત્તાઓ સિવાય) આદેશમાં નિર્દિષ્ટ કરવામાં આવે તેવા કેસોમાં અને તેવા શરતોને આધીન રહીને, ડીજીએક્સ્ટી અથવા ડીજીએક્સ્ટીના અધીનસ્ત અન્ય એવા અધિકારી દ્વારા પણ પ્રયોગમાં મૂકી શકાય.

૨૬.૨ એક્સ્ટીડીઆર અધિનિયમની કલમ ૬ હેઠળ એક્સ્ટીપીના પરા ૨.૩ અનુસાર પ્રદાન કરવામાં આવેલી ઉપરોક્ત સત્તાના અનુસંધાને, ડીજીએક્સ્ટી ને એક્સ્ટીપી નીતિનું અર્થઘટન કરવાની સત્તા અપાઈ છે. ઉપર જણાવેલ પરા ૨.૩ મુજબ, જો એક્સ્ટીપીની કોઈ જોગવાઈના અર્થઘટન અંગે અથવા આઈટીસી

[એચએસ] માં કે એચઓપીમાં કોઈ વસ્તુના વર્ગીકરણ સંબંધિત કોઈ શંકા અથવા પ્રશ્ન ઊભો થાય, તો ઉક્ત પ્રશ્ન અથવા શંકા ડીજીએફ્ટી સમક્ષ મોકલવો જોઈએ, અને તે અંગેનો તેનો નિર્ણય અંતિમ અને બંધનકારક રહેશે.

૨૬.૩ એવું પ્રતિત થાય છે કે કેન્દ્રીય સરકારે એફ.ટી.પી.ના પેરા ૨.૪ દ્વારા ડી.જી.એફ.ટી.ને એફ.ટી.ડી.આર. અધિનિયમ, નિયમો અને આદેશની જોગવાઈઓના અમલીકરણના હેતુસર અનુસરવાની પ્રક્રિયા નિર્દિષ્ટ કરવાની સત્તા આપી છે, અને આવી પ્રક્રિયાઓ અથવા તેમાં કરાયેલા સુધારાઓ, જો કોઈ હોય, તો જાહેર સૂચના દ્વારા પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવશે.

૨૬.૪ એફટીપીના પેરા ૨.૪ હેઠળ પ્રદાન કરવામાં આવેલી તેવી સત્તાનો ઉપયોગ કરતાં, ડીજીએફટી દ્વારા ૫મી જૂન, ૨૦૧૨ના રોજ જાહેર સૂચના ક્રમાંક ૧ [આરઈ-૨૦૧૨]/૨૦૦૯-૨૦૧૪ મારફતે એચઓપી નિર્ધારિત કરવામાં આવ્યું છે, જે એક વહીવટી માર્ગદર્શિકાના સ્વરૂપમાં છે.

૨૬.૫ એચ.ઓ.પી.ના પરા ૮.૩.૧ મુજબ, ડ્યુટી ડ્રોબેકના લાભો મેળવવા માટે દાવેદારે એ.એન.એફ.-૮ ફોર્મ ભરવું પડે છે અને એ.એન.એફ.-૮ ફોર્મની જાહેરખબરના પરા ૭ હેઠળ દાવેદાર પાસેથી એવો બાંહેધરીપત્ર માંગવામાં આવે છે કે પુનઃનિર્ધારણ અને પુનઃચકાસણની સ્થિતિમાં, વધુ ચૂકવવામાં આવેલી

રકમ દાવેદાર પરત કરશે. વધુમાં એવું જણાય છે કે એચ.ઓ.પી.ના પરા ૮.૩.૬માં જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે એચ.ઓ.પી.માં નિર્ધારિત પ્રક્રિયાઓને આધિન રહીને, કસ્ટમ્સ અને સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ ડ્યુટી ડ્રોબેક નિયમો, ૧૯૯૫, જરૂરી ફેરફારો સાથે, અનુમાનિત નિકાસો પર લાગુ પડશે.

૨૭. ઉપરોક્ત સંદર્ભમાં, અરજદાર તરફથી હાજર થયેલા વિદ્વાન વકીલ શ્રી ઘોષે જોરદાર રીતે દલીલ કરી હતી કે ઉપરોક્ત જોગવાઈઓ, એટલે કે, એફ.ટી.પી. ના પેરા ૨.૩, એચ.ઓ.પી. ના પેરા ૮.૩.૬ અને એ.એન.એફ.-૮ પ્રારૂપના પેરા ૭, ભારતના બંધારણના કલમ ૧૪ અને ૧૯[૧] [૭], જેનું કલમો ૨૪૬ અને ૨૬૫ સાથે વાંચન કરવાનું છે, તેમજ એફ.ટી.ડી.આર. અધિનિયમની જોગવાઈઓનું ઘોર ઉલ્લંઘન કરે છે.

૨૮. અમને જણાય છે કે સામાવાળા ક્રમાંક ૨, એટલે કે, ડીજીએફટી, એ એચઓપીના પરિચ્છેદ ૮.૩.૬ દ્વારા ડ્યુટી ડ્રોબેક નિયમોની જોગવાઈઓને સંદર્ભ દ્વારા એફટીપી અને એચઓપીમાં જરૂરી ફેરફારો સાથે સમાવવામાં લીધી છે. અમને શ્રી ઘોષની આ દલીલમાં સાર લાગે છે કે એફટીપીના પરિચ્છેદ ૨.૪ અને એફટીડીઆર અધિનિયમની કલમ ૬નું સંયુક્ત વાંચન કરતાં જે સ્પષ્ટ થાય છે તે મુજબ એચઓપી મૂળભૂત રીતે માત્ર એક વહીવટી માર્ગદર્શિકા છે. અમે અગાઉથી જ સૂચવ્યું છે કે એફટીડીઆર અધિનિયમની કલમ ૩ સામાવાળા

ક્રમાંક ૧ને આયાત અને નિકાસ સંબંધિત જોગવાઈઓ કરવાની સત્તા આપે છે અને એક્ઝીટીડીઆર અધિનિયમની કલમ ૫ હેઠળ સામાવાળા ક્રમાંક ૧ વિદેશ વેપાર નીતિ ઘડી અને જાહેર કરી શકે છે. વધુમાં, એક્ઝીટીડીઆર અધિનિયમની કલમ ૬(૩) પરથી પણ સ્પષ્ટ થાય છે કે એક્ઝીટીડીઆર અધિનિયમ હેઠળ સામાવાળા ક્રમાંક ૧ને અપાયેલી સત્તાઓમાંથી, કલમ ૩, ૫, ૧૫, ૧૬ અને ૧૮માં જેઓ માટે જોગવાઈ કરવામાં આવી છે તે સિવાયની બધી જ સત્તાઓ સત્તાવાર ગેઝેટમાં પ્રસિદ્ધ આદેશ દ્વારા સામાવાળા ક્રમાંક રને સોંપી શકાય છે. અમને જણાય છે કે સામાવાળા ક્રમાંક રએ એચઓપીના પરિચ્છેદ ૮.૩.૬ દ્વારા ડ્યુટી ડ્રોબેક નિયમોની જોગવાઈઓને જરૂરી ફેરફારો સાથે ગણિત નિકાસ પર લાગુ કરવાનો પ્રયાસ કર્યો છે, જે સ્વીકાર્ય નથી, કારણ કે એક્ઝીટીડીઆર અધિનિયમ હેઠળ ડીજીએક્ઝીટીને સીધી રીતે કે સંદર્ભ દ્વારા સમાવવામાં લેવાની પદ્ધતિથી કાયદો બનાવવાની કોઈ સત્તા આપવામાં આવી નથી. હવે આ સ્થાપિત કાનૂની સ્થિતિ છે કે વિધાનમંડળ અને કાર્યપાલિકા વચ્ચેની સત્તાવિભાજનની સંકલ્પના ભારતના સંવિધાનના મૂળભૂત માળખાનો ભાગ બને છે અને કાર્યપાલિકા દ્વારા કાયદા હેઠળ યોગ્ય સત્તા વિના કાયદેસર જોગવાઈ બનાવવાનો કોઈપણ પ્રયાસ ભારતના સંવિધાનના મૂળભૂત માળખાના ઉલ્લંઘન સમાન ગણાશે. કાયદો બનાવવાની સત્તા ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૪૬ હેઠળ નિહિત છે અને તેવી સત્તા સંસદ તથા રાજ્ય વિધાનમંડળને આપવામાં આવી છે. વધુમાં, એક્ઝીટીડીઆર અધિનિયમ હેઠળ ડ્યુટી ડ્રોબેક નિયમો ઘડવાની સત્તાનો ઉપયોગ કેન્દ્રીય સરકાર માત્ર કલમ ૧૮ હેઠળ અપાયેલી સત્તાનો

નિર્ધારિત રીત મુજબ ઉપયોગ કરીને જ કરી શકે છે અને ઉપરોક્ત અધિનિયમની કલમ ૬(૩) દ્વારા સ્પષ્ટ મનાઈ હોવાના કારણે તેવી સત્તા સામાવાળા ક્રમાંક રને સોંપી શકાતી નથી.

૨૯. આમ, અમે માનીએ છીએ કે કાર્યપાલિકા દ્વારા કાયદાની સત્તા વિના કાયદાકીય જોગવાઈ કરવાના કોઈપણ પ્રયત્નને રંગીન ઉપાય તરીકે ગણવો જોઈએ અને તેથી, તે ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૪૬નું ઉલ્લંઘન કરે છે. જો અમે શ્રી રાવલની આ દલીલ સ્વીકારીએ કે સામાવાળા ક્રમાંક રને સંદર્ભ દ્વારા ડ્યુટી ડ્રોબેક નિયમોનો સમાવેશ કરવાનો અધિકાર છે, તો તેનો અર્થ એવો થશે કે સામાવાળા ક્રમાંક રને એફ.ટી.ડી.આર. અધિનિયમ હેઠળ તેવા સમાન મુદ્દાઓનો વ્યવહાર કરવાનો અધિકાર છે, જે શુલ્ક અને કરની પરતફેર સાથે સંબંધિત છે અને જે કસ્ટમ્સ અધિનિયમની કલમ ૭૫, સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ અધિનિયમની કલમ ૩૭ તથા ફાઈનાન્સ અધિનિયમ, ૧૯૮૪ ની કલમ ૯૩એ સાથે વંચાતી કલમ ૯૪ હેઠળ જોગવાયેલ છે, છતાં એફ.ટી.ડી.આર. અધિનિયમ હેઠળ એવો અધિકાર આપેલ નથી. અમે અરજદાર પક્ષના વિદ્વાન વકીલ શ્રી ઘોષ સાથે સહમત છીએ કે સામાવાળા ક્રમાંક રને ડ્યુટી ડ્રોબેક નિયમો અપનાવવાની એવી સત્તા આપવી, જ્યારે કાયદાકીય જોગવાઈ કરવાની સત્તા સ્પષ્ટ રીતે કે અન્યથા અસ્તિત્વમાં નથી, તે ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૨૬૫ના

ઉદ્ધનરૂપે કાયદાની સત્તા વિના કરનો આદેશ અથવા વસૂલાત કરવાની મંજૂરી આપવા સમાન થશે.

૩૦. અમને એવું જણાય છે કે એફ.ટી.પી.ના પેરા ૨.૪ હેઠળ સામાવાળા નં.૨ને અપાયેલી સત્તા એ નિકાસકાર અથવા કોઈપણ લાયસન્સિંગ/પ્રાદેશિક સત્તાધિકારી અથવા અન્ય કોઈપણ સત્તાધિકારી દ્વારા એફ.ટી.ડી.આર. અધિનિયમ, નિયમો અને તે હેઠળ કરવામાં આવેલા આદેશો તથા એફ.ટી.પી.ની જોગવાઈઓના અમલીકરણના હેતુસર અનુસરવાની પ્રક્રિયા નિર્ધારિત કરવાની સત્તા છે અને તેથી, આવશ્યક અનુસંગ દ્વારા, તે એફ.ટી.ડી.આર. અધિનિયમની કલમ ૧૯ હેઠળ પ્રદાન કરાયેલી “નિયમ બનાવવાની સત્તા”ને બહાર રાખે છે, કારણ કે કલમ ૧૯ હેઠળ પ્રદાન કરાયેલી સત્તાઓનું પુનઃપ્રતિનિયોજન સામાવાળા નં.૨ને કરી શકાય તેમ નથી, કારણ કે અધિનિયમની કલમ ૬(૩) હેઠળ તે સ્પષ્ટપણે પ્રતિબંધિત છે.

૩૧. એફટીડીઆર અધિનિયમની જોગવાઈઓનું અવલોકન કરતાં અમને જણાય છે કે, કલમ ૧૬માં વિનિયોજિત સમીક્ષા દ્વારા સિવાય, જો અનુમાનિત નિકાસ લાભો એફટીડીઆર અધિનિયમની જોગવાઈઓ અનુસાર મંજૂર કરવામાં આવ્યા હોય અથવા પ્રદાન કરવામાં આવ્યા હોય, તો આવા લાભોનું પુનઃનિર્ધારણ અથવા પુનઃચકાસણી કરવા માટે સામાવાળા નં.૨ અથવા તેના અધીનસ્થોને

સત્તા આપવામાં આવેલ નથી. એક્ઝીક્યુટીવ અધિનિયમ હેઠળ કોઈ સત્તા ન હોવા પર, સામાવાળા નં.૨ અથવા તેના અધીનસ્થો વહીવટી માર્ગદર્શિકાઓ હેઠળ, અર્થાત એએનએફ-૮ ફોર્મના પેરા ૭ હેઠળ, દૃષ્ટાંતરૂપે પુનઃનિર્ધારણ અથવા પુનઃચકાસણી કરવાની અર્ધ-ન્યાયિક સત્તા સ્વયં સ્વીકારી શકતા નથી. તેથી, એએનએફ-૮ના પેરા ૭ના બળે, સામાવાળા નં.૨ એવી અર્ધ-ન્યાયિક સત્તાનો આધાર લઈ રહ્યો છે, જે એક્ઝીક્યુટીવ અધિનિયમની જોગવાઈઓની પરિધિથી બહાર છે. અમે અગાઉ જ સૂચવ્યું છે કે એક્ઝીક્યુટીવ અધિનિયમની કલમ ૬ મુજબ, સામાવાળા નં.૨ અથવા તેના અધીનસ્થ અધિકારી એક્ઝીક્યુટીવ અધિનિયમની કલમો ૩, ૫, ૧૫, ૧૬ અને ૧૮ હેઠળની સત્તા કબજે કરી શકતા નથી. કલમ ૩ મુજબ, તે કેન્દ્ર સરકાર માટે છે, જે સત્તાવાર રાજપત્રમાં પ્રકાશિત આદેશ દ્વારા, આયાતને સુગમ બનાવી અને નિકાસમાં વધારો કરીને વિદેશ વેપારના વિકાસ અને નિયંત્રણ માટે જોગવાઈ કરી શકે છે. કેન્દ્ર સરકાર સત્તાવાર રાજપત્રમાં પ્રકાશિત આદેશ દ્વારા, તમામ કિસ્સાઓમાં અથવા નિર્દિષ્ટ વર્ગના કિસ્સાઓમાં અને તેવા અપવાદો આધીન, જો કોઈ હોય, જે આ આદેશ દ્વારા અથવા તેના અધીન બની શકે, માલ, સેવાઓ અથવા પ્રૌદ્યોગિકીની આયાત અથવા નિકાસને પ્રતિબંધિત કરવા, મર્યાદિત કરવા અથવા અન્યથા નિયમિત કરવા માટે પણ જોગવાઈ કરી શકે છે. કલમ ૩ની ઉપકલમ (૩) મુજબ, ઉક્ત કલમની ઉપકલમ (૨) હેઠળના કોઈપણ આદેશ જે માલ પર લાગુ પડે છે તે તમામ માલ એવા ગણાશે કે જેના આયાત અથવા નિકાસ પર કસ્ટમ્સ અધિનિયમ, ૧૯૬૨ની કલમ ૧૧ હેઠળ પ્રતિબંધ મૂકવામાં આવ્યો છે, અને તે

અધિનિયમની તમામ જોગવાઈઓ તે મુજબ અમલમાં આવશે. કલમ ૫ મુજબ, તે કેન્દ્ર સરકાર માટે છે, જે સમયાંતરે, સત્તાવાર રાજપત્રમાં જાહેરનામા દ્વારા, વિદેશ વેપાર નીતિ ઘડી શકે અને જાહેર કરી શકે છે, તેમજ તે જ રીતે, તે નીતિમાં સુધારો પણ કરી શકે છે. ઉક્ત કલમની જોગવાઈમાં રહેલી શરત મુજબ, કેન્દ્ર સરકાર નિર્દેશ આપી શકે છે કે, વિશેષ આર્થિક ક્ષેત્રોને લગતા મામલામાં, વિદેશ વેપાર નીતિ માલ, સેવાઓ અને પ્રૌદ્યોગિકી પર એવા અપવાદો, ફેરફારો અને અનુકૂળનો સાથે લાગુ પડશે, જેમ તે સત્તાવાર રાજપત્રમાં જાહેરનામા દ્વારા નિર્દિષ્ટ કરે.

૩૨. એફટીડીઆર અધિનિયમની કલમ ૧૫ અપીલની જોગવાઈ કરે છે અને ઉક્ત કલમ મુજબ, અધિકરણ સત્તાધિકારી દ્વારા કરવામાં આવેલા કોઈપણ નિર્ણય અથવા આદેશથી પીડિત કોઈપણ વ્યક્તિ, જ્યાં નિર્ણય અથવા આદેશ ડિરેક્ટર જનરલ દ્વારા કરવામાં આવ્યો હોય ત્યાં કેન્દ્રીય સરકાર સમક્ષ; અથવા જ્યાં નિર્ણય અથવા આદેશ ડિરેક્ટર જનરલના અધિનસ્ત અધિકારી દ્વારા કરવામાં આવ્યો હોય ત્યાં ડિરેક્ટર જનરલ સમક્ષ અથવા અપીલ સાંભળવા માટે ડિરેક્ટર જનરલ દ્વારા સત્તાધિકૃત અધિકરણ સત્તાધિકારીથી ઉચ્ચ કોઈ અધિકારી સમક્ષ, તેમાં ઉલ્લેખિત નિર્ધારિત અવધિની અંદર અપીલ કરી શકે છે. જોકે, ઉક્ત કલમ અપીલ કરવામાં થયેલા વિલંબને પૂરતા કારણ દર્શાવવામાં આવે ત્યારે માફ

કરવાની સત્તા અપીલ સત્તાધિકારીને આપે છે. ઉક્ત કલમ અપીલ દાખલ કરવા અંગે કેટલીક અન્ય મર્યાદાઓ પણ મૂકે છે.

૩૨.૧ બીજી તરફ, કલમ ૧૬ કેન્દ્ર સરકારને, મહાનિદેશક દ્વારા કરવામાં આવેલા કોઈપણ નિર્ણય અથવા આદેશના મામલે, અથવા પોતાની અધિનસ્ત કોઈ અધિકારી દ્વારા કરવામાં આવેલા કોઈપણ નિર્ણય અથવા આદેશના મામલે મહાનિદેશકને, સ્વપ્રેરિત રીતે અથવા અન્યથા, એવી કોઈપણ કાર્યવાહીનો અભિલેખ મંગાવી અને તેની તપાસ કરીને, યથાપ્રસંગ પોતાને અથવા પોતાને, આવા નિર્ણય અથવા આદેશની સાચાશ, કાયદેસરતા અથવા યોગ્યતા અંગે સંતોષ થાય તે હેતુથી, અને તે અંગે યોગ્ય માનવામાં આવે તેવા આદેશો કરવાની સત્તા આપે છે. તેમ છતાં, પરંતુક જણાવે છે કે કલમ ૧૬ હેઠળ કોઈપણ નિર્ણય અથવા આદેશમાં એવો ફેરફાર કરવામાં આવશે નહીં કે જેનાથી કોઈ વ્યક્તિને હાનિકારક અસર થાય, સિવાય કે એવા વ્યક્તિને એવા નિર્ણય અથવા આદેશની તારીખથી બે વર્ષની અવધિમાં એ દર્શાવવા માટે નોટિસ પ્રાપ્ત થઈ હોય કે એવો નિર્ણય અથવા આદેશમાં ફેરફાર કેમ ન કરવામાં આવે અને તેને રજૂઆત કરવાની તથા, જો તે ઈચ્છે, તો પોતાના બચાવમાં સાંભળવામાં આવવાની ચુકિતસંગત તક આપવામાં આવી હોય.

૩૨.૨ અધિનિયમની કલમ ૧૯ અધિનિયમની જોગવાઈઓ અમલમાં મૂકવા માટે નિયમો બનાવવાની સત્તા કેન્દ્ર સરકારને આપે છે.

૩૩. તેથી, અમે એવું નિષ્કર્ષે પહોંચીએ છીએ કે, અધિનિયમની કલમ ૬ હેઠળ સ્પષ્ટપણે પ્રતિબંધિત હોવા છતાં, એક્ટીડીઆર અધિનિયમની કલમ ૬ ની ઉપકલમ ૩ ના સ્પષ્ટ ઉલ્લંઘનમાં, ડીજીએફટી ને કલમ ૩, ૫, ૧૫, ૧૬ અને ૧૯ ના કાર્યક્ષેત્રમાં આવતાં વિષય-પ્રકરણોમાં હસ્તક્ષેપ કરવાની સત્તા ગેરકાયદેસર રીતે સોંપવામાં આવી છે. અન્ય શબ્દોમાં કહીએ તો, એક્ટીડીઆર અધિનિયમ દ્વારા જે બાબત સ્પષ્ટપણે પ્રતિબંધિત છે, તે બાબતમાં, એચઓપી નો આશરો લઈને, ડીજીએફટી એ તેને સોંપવામાં આવેલી સત્તાના છદ્મ પ્રયોગ દ્વારા આવી સત્તા સ્વીકારી લીધી છે.

૩૪. આ સંદર્ભમાં, શ્રી ઘોષે અમારું ધ્યાન ત્રણ ભિન્ન અધિનિયમોમાં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓ તરફ પણ દોર્યું, વિઝ્ઃ આવકવેરા અધિનિયમ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૧૧૯, કેન્દ્રીય આબકારી અધિનિયમ, ૧૯૪૪ ની કલમ ૩૭બી અને કસ્ટમ્સ અધિનિયમ, ૧૯૬૨ ની કલમ ૧૫૧એ. સુવિધા ખાતર, તે કલમો નીચે ઉદ્ઘૃત કરવામાં આવે છે:

કેન્દ્રીય આબકારી અધિનિયમ, ૧૯૪૪ ની કલમ ૩૭બી.

કેન્દ્રીય એક્સાઇઝ અધિકારીઓને સૂચનાઓ.-- કેન્દ્રીય બોર્ડ્સ ઓફ રેવન્યુ અધિનિયમ, ૧૯૬૩ [૧૯૬૩ના ૫૪] હેઠળ રચાયેલ કેન્દ્રીય એક્સાઇઝ અને કસ્ટમ્સ બોર્ડ, જો તે એક્સાઇઝયોગ્ય માલના વર્ગીકરણમાં એકરૂપતા જાળવવાના હેતુસર અથવા આવા માલ પર એક્સાઇઝ શુલ્કની વસૂલાત સંબંધે એવું કરવું જરૂરી અથવા યોગ્ય માને, તો તે કેન્દ્રીય એક્સાઇઝ અધિકારીઓને યોગ્ય માને તેવા આદેશો, સૂચનાઓ અને નિર્દેશો જારી કરી શકે છે, અને આવા અધિકારીઓ તથા આ અધિનિયમના અમલમાં નિયોજિત અન્ય તમામ વ્યક્તિઓએ ઉક્ત બોર્ડના આવા આદેશો, સૂચનાઓ અને નિર્દેશોનું પાલન કરવાનું અને અનુસરણ કરવાનું રહેશે :

પરંતુ શરતે કે આવા કોઈ આદેશો, સૂચનાઓ અથવા નિર્દેશો જારી કરવામાં આવશે નહીં--

[એ] જેથી કોઈ કેન્દ્રીય એક્સાઇઝ અધિકારીને કોઈ નિશ્ચિત આકલન કરવા અથવા કોઈ નિશ્ચિત કેસનો કોઈ નિશ્ચિત રીતે નિકાલ કરવા માટે બાધ્ય કરવામાં આવે; અથવા

[બી] જેથી કેન્દ્રીય એક્સાઇઝ કમિશનર [અપીલો] તેમના અપીલીય કાર્યોના પાલનમાં વાપરાતી વિવેકસત્તામાં હસ્તક્ષેપ થાય.

Xxx xxx xxx

કસ્ટમ્સ અધિનિયમ, ૧૯૬૨ ની કલમ ૧૫૧એ.

કસ્ટમ્સના અધિકારીઓને સૂચનાઓ. - બોર્ડ માલના વર્ગીકરણમાં એકરૂપતા જાળવાય તે હેતુસર અથવા તેના પરના શુલ્કની વસૂલાત અંગે અથવા આ અધિનિયમની કે તે સમય માટે અમલમાં રહેલા કોઈ અન્ય કાનૂનની કોઈપણ અન્ય જોગવાઈના અમલીકરણ માટે, જ્યાં સુધી તે માલની આયાત અથવા નિકાસ સંબંધિત કોઈ પ્રતિબંધ, મર્યાદા અથવા

પ્રક્રિયા સાથે સંકળાય છે, જો તેને આવું કરવું જરૂરી અથવા યોગ્ય લાગે, તો તે કસ્ટમ્સના અધિકારીઓને તદનુસાર યોગ્ય ગણાય તેવા આદેશો, સૂચનાઓ અને દિશાનિર્દેશો જારી કરી શકે છે અને કસ્ટમ્સના આવા અધિકારીઓ તથા આ અધિનિયમના અમલમાં નિયોજિત અન્ય તમામ વ્યક્તિઓ બોર્ડના આવા આદેશો, સૂચનાઓ અને દિશાનિર્દેશોનું પાલન કરશે અને તેનું અનુસરણ કરશે :

પરંતુ શરતે કે આવા કોઈ આદેશો, સૂચનાઓ અથવા નિર્દેશો જારી કરવામાં આવશે નહીં—

[એ] એ રીતે કે જેના દ્વારા કસ્ટમ્સના આવા કોઈ અધિકારીને કોઈ નિર્ધારિત મૂલ્યાંકન કરવા અથવા કોઈ નિર્ધારિત કેસનો કોઈ નિર્ધારિત રીતે નિંકાલ કરવા ફરજ પાડવામાં આવે; અથવા

[બી] એ રીતે કે જેના દ્વારા કસ્ટમ્સ કમિશનર [અપીલ] ને તેમની અપીલીય ફરજોનું પાલન કરતાં તેમના વિવેકાધિકારમાં હસ્તક્ષેપ થાય.

XXX XXX XXX

આવકવેરા અધિનિયમ, ૧૯૬૧ ની કલમ ૧૧૯:

૧૧૯.[૧] બોર્ડ સમયાંતરે, આ અધિનિયમના યોગ્ય વહીવટ માટે, તેને યોગ્ય જણાય એવા આદેશો, સૂચનાઓ અને નિર્દેશો અન્ય આવકવેરા સત્તાધિકારીઓને જારી કરી શકશે, અને આવા સત્તાધિકારીઓ તથા આ અધિનિયમના અમલીકરણમાં નિયોજિત અન્ય તમામ વ્યક્તિઓ બોર્ડના આવા આદેશો, સૂચનાઓ અને નિર્દેશોનું પાલન કરશે અને તેનું અનુસરણ કરશે :

પરંતુ આ પ્રકારના કોઈ આદેશો, સૂચનો અથવા નિર્દેશો જારી કરવામાં નહીં આવે—

[એ] જેથી કોઈ પણ આવકવેરા સત્તાધિકારીને કોઈ નિશ્ચિત મૂલ્યાંકન કરવા અથવા કોઈ નિશ્ચિત કેસનો કોઈ નિશ્ચિત રીતે નિંકાલ કરવા ફરજ પાડવામા આવે; અથવા

[બી] જેથી કમિશનર [અપીલો] પોતાના અપીલીય કાર્યોના અમલમાં જે વિવેકાધિકાર ધરાવે છે તેમાં હસ્તક્ષેપ થાય.

[૨] ઉપરોક્ત સત્તાની સામાન્યતાને અશુભ રાખ્યા વગર, --

[એ] યોગ્ય અને કાર્યક્ષમ રીતે આકારણી અને આવકની વસૂલીના કાર્યના સંચાલનના હેતુસર, બોર્ડ, જો તે આવું કરવું જરૂરી અથવા યોગ્ય માને, તો સમયાંતરે [કલમો ૧૧૫પી, ૧૧૫એસ. ૧૧૫ડબ્લ્યુડી, ૧૧૫ડબ્લ્યુઈ, ૧૧૫ડબ્લ્યુએફ, ૧૧૫ડબ્લ્યુજી, ૧૧૫ડબ્લ્યુએચ, ૧૧૫ડબ્લ્યુજે, ૧૧૫ડબ્લ્યુકે, ૧૩૯, ૧૪૩, ૧૪૪, ૧૪૭, ૧૪૮, ૧૫૪ ની કોઈપણ જોગવાઈઓમાં શિથિલતા દ્વારા હોય કે નહિ, ૧૫૫, ૧૫૮બીએફએ, કલમ ૨૦૧ ની ઉપકલમ [૧એ], કલમો ૨૧૦, ૨૧૧, ૨૩૪એ, ૨૩૪બી, ૨૩૪સી, ૨૭૧ અને ૨૭૩ અથવા અન્યથા અંગે, કોઈપણ આવકના વર્ગ અથવા ફિંજ લાભોના વર્ગ અથવા કેસોના વર્ગ સંબંધે, સામાન્ય અથવા વિશેષ આદેશો દ્વારા, મૂલ્યાંકન અથવા આવક વસૂલાત સંબંધિત કાર્યમાં અથવા દંડ લાદવા માટેની કાર્યવાહી શરૂ કરવા બાબતે અન્ય આવકવેરા સત્તાધિકારીઓએ અનુસરવાની માર્ગદર્શિકાઓ, સિદ્ધાંતો અથવા પ્રક્રિયાઓ અંગે [કરદાતાઓને પ્રતિકૂળ ન હોય તેવી] દિશાઓ અથવા સૂચનાઓ નિર્ધારિત કરી શકશે અને એવો કોઈપણ આદેશ, જો બોર્ડનો એવો અભિપ્રાય હોય કે લોકહિતમાં તેમ કરવું આવશ્યક છે, તો સામાન્ય માહિતી માટે વિહિત રીત મુજબ પ્રકાશિત અને પરિપત્રિત કરી શકાશે;

[બી]. બોર્ડ, જો તે કોઈ કેસમાં અથવા કેસોના વર્ગમાં વાસ્તવિક મુશ્કેલી ટાળવા માટે તેમ કરવું ઇચ્છનીય અથવા યોગ્ય માને, તો સામાન્ય અથવા વિશેષ આદેશ દ્વારા, કોઈપણ આવકવેરા સત્તાધિકારીને, જે અપીલ કમિશનર ન હોય, આ અધિનિયમ હેઠળ કોઈપણ મુક્તિ, કપાત, પરતફેર અથવા અન્ય કોઈ રાહત માટેની અરજી અથવા દાવો સ્વીકારવા માટે, આવી અરજી અથવા દાવો કરવા માટે આ અધિનિયમ દ્વારા અથવા આ અધિનિયમ હેઠળ નિર્ધારિત અવધિ પૂર્ણ થયા પછી પણ, સત્તાધિકૃત કરી શકશે અને તે જ બાબતનો કાયદા અનુસાર ગુણદોષના આધારે નિવેડો કરી શકશે.

[સી]. બોર્ડ, જો તે કોઈ કિસ્સામાં અથવા કિસ્સાઓના વર્ગમાં યથાર્થ મુશ્કેલી ટાળવા માટે એવું કરવું ઇચ્છનીય અથવા અનુકૂળ છે એમ માને, તો તેમાં દર્શાવવાના કારણોસર સામાન્ય અથવા વિશેષ આદેશ દ્વારા, પ્રકરણ ૪ અથવા પ્રકરણ ૬-એ ની કોઈપણ જોગવાઈમાં રહેલી કોઈપણ આવશ્યકતામાં શિથિલતા આપી શકે છે, જ્યાં કરદાતાએ તેના હેઠળ કપાતનો દાવો કરવા માટે એવી જોગવાઈમાં નિર્દિષ્ટ કોઈ આવશ્યકતાનું પાલન કરવામાં નિષ્ફળતા દર્શાવી હોય, નીચેની શરતોને આધીન રહીને, અર્થાત્:- આવી આવશ્યકતાનું પાલન કરવામાં થયેલ ચૂક

(૧). કરદાતાના નિયંત્રણની બહારની પરિસ્થિતિઓને કારણે હતી; અને
(૨). જે અગાઉના વર્ષ સંબંધે આવી કપાતનો દાવો કરવામાં આવ્યો છે તે અંગેના આકલન પૂર્ણ થાય તે પહેલાં કરદાતાએ એવી આવશ્યકતાનું પાલન કર્યું હોય:

પરંતુ એ શરતે કે કેન્દ્રીય સરકાર આ ઉપખંડ હેઠળ જારી કરાયેલ દરેક આદેશ સંસદના દરેક ગૃહ સમક્ષ મૂકાવશે.

(અમારા દ્વારા ભાર મૂકવામાં આવ્યો છે).

૩૪.૧ શ્રી ઘોષ ઉપરોક્ત ત્રણેય અધિનિયમોમાં નિર્દેશ કરે છે કે, ઉપરોક્ત ત્રણેય અધિનિયમોના યોગ્ય વહીવટ માટે સંબંધિત બોર્ડને તેના અધિનસ્ત સત્તાધિકારીઓને આદેશો અથવા સૂચનાઓ અથવા નિર્દેશો જારી કરવાની સત્તા આપીને સમાન જોગવાઈ કરવામાં આવી છે, તથા તેની સાથે આ વધુ શરત પણ મુકવામાં આવી છે કે આવી સત્તાધિકારીઓએ અને તે અધિનિયમોના અમલમાં નિયુક્ત અન્ય તમામ વ્યક્તિઓએ બોર્ડના આવા આદેશો, સૂચનાઓ અથવા નિર્દેશોનું પાલન અને અનુસરણ કરવું જોઈએ. શ્રી ઘોષ આગળ નિર્દેશ કરે છે કે ઉપરોક્ત ત્રણેય અધિનિયમોમાં સ્પષ્ટ પ્રતિબંધ છે કે આવા આદેશો, સૂચનાઓ અથવા નિર્દેશો એવી રીતે જારી કરવામાં ન આવે કે જેથી તે અધિનિયમો હેઠળની કોઈ સત્તાધિકારીને કોઈ ચોક્કસ મૂલ્યાંકન કરવા અથવા કોઈ ચોક્કસ મામલાનો કોઈ ચોક્કસ રીતે નિકાલ કરવા ફરજ પાડે, અથવા તે અધિનિયમો હેઠળ વિનિર્દિષ્ટ અર્ધ-ન્યાયિક સત્તાધિકારીઓના વિવેકાધિકારમાં હસ્તક્ષેપ કરે. તેથી, શ્રી ઘોષ દલીલ કરે છે કે એફ.ટી.પી.ના પેરા ૨.૩ હેઠળ સામાવાળા ક્રમાંક ૨ ને એફ.ટી.પી.નું અર્થઘટન કરવાની સત્તા આપીને સોંપવામાં આવેલી સત્તા, અધિનિયમની જોગવાઈઓ હેઠળ અર્ધ-ન્યાયિક રીતે કાર્ય કરતા પદાધિકારીઓ પર લાગુ પડવી જોઈએ નહીં.

૩૫. એફટીપીના પરિચ્છેદ ૨.૩ માં સમાવેશિત જોગવાઈઓનું સાદા વાચન કરતાં, અમને જણાય છે કે એફટીપીની કોઈપણ જોગવાઈના અર્થઘટન અંગે

અથવા આઈટીસી [એચએસ] માં કે એચઓપીમાં કોઈપણ વસ્તુના વર્ગીકરણના મુદ્દે કરાયેલ અર્થઘટન, નિઃસંદેહ, એક્ઝીક્યુટીવ અધિનિયમની જોગવાઈઓના અમલ દરમિયાન તેના અધિન કાર્યરત સત્તાધિકારીઓને બંધનકારક હોવું જોઈએ; પરંતુ જો આવી માર્ગદર્શિકાઓ વડી અદાલતો અથવા સર્વોચ્ચ અદાલત જેવી ન્યાયિક સત્તાધિકારીઓ દ્વારા અપાયેલ દૃષ્ટિકોણ અથવા અર્થઘટન સાથે વિરોધાભાસમાં હોય, તો અમારી મતે, એક્ઝીક્યુટીવ અધિનિયમ હેઠળ અર્ધ-ન્યાયિક રીતે કાર્યરત સત્તાધિકારીઓ વડી અદાલતો અને સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા અપાયેલ અર્થઘટનથી બંધાયેલા હોવા જોઈએ. તેવી સ્થિતિમાં, જો સામાવાળા ક્રમાંક ૨ દ્વારા જારી કરવામાં આવેલ કોઈ વર્તમાન આદેશ અથવા અર્થઘટન વડી અદાલતો અથવા સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા પ્રતિપાદિત કાનૂન સાથે વિરોધાભાસમાં હોય, તો અમારી દૃષ્ટિએ, એક્ઝીક્યુટીવ અધિનિયમ હેઠળની સત્તાધિકારીઓએ, અર્ધ-ન્યાયિક રીતે કાર્ય કરતાં સમયે, સામાવાળા ક્રમાંક ૨ ના આવા અર્થઘટનોને અવગણીને વડી અદાલતો અથવા સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા જાહેર કરાયેલ અર્થઘટનનું અનુસરણ કરવું જોઈએ.

૩૬. અમારા મતાનુસાર, સામાવાળા ક્રમાંક ૨ દ્વારા અર્થઘટન જારી કરવાની વાસ્તવિક જરૂરિયાત ત્યારે ઊભી થાય છે જ્યારે અર્થઘટનના વિષય પર વડી અદાલતો અથવા સર્વોચ્ચ અદાલતનો કોઈ અધિકૃત ઉચ્ચાર ઉપલબ્ધ ન હોય. એકવાર કોઈ વિશિષ્ટ સંબંધિત મુદ્દો વડી અદાલતો અથવા સર્વોચ્ચ અદાલત

દ્વારા નક્કી થઈ જાય, ત્યારબાદ તે વિશિષ્ટ અર્થઘટનનો મૂળ આધાર જ રહેલો રહેતો નથી. વિવિધ વડી અદાલતો અને સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા પ્રતિપાદિત કાયદો તમામ સ્તરે થતા નિર્ણયોમાં એકરૂપતા સુનિશ્ચિત કરશે. જ્યારે બંધારણો, સ્પષ્ટ જોગવાઈ દ્વારા, જાહેર કર્યું છે કે સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા જાહેર કરાયેલ કાયદો ભારતના પ્રદેશક્ષેત્રની અંદરની તમામ અદાલતો પર બંધનકારક છે, ત્યારે અનિવાર્ય રીતે એ અનુસરે છે કે એવો કાયદો તમામ ન્યાયાધિકરણો અને સત્તાધિકારીઓ પર તથા વડી અદાલતો પર પણ બંધનકારક છે. તેવી જ રીતે, બીજી તરફ, બંધારણનો અનુચ્છેદ ૨૨૬ વડી અદાલતને તેની પ્રદેશીય મર્યાદાની અંદર કરવામાં આવેલા તમામ ન્યાયિક અથવા અર્ધ-ન્યાયિક નિર્ધારણોનું ન્યાયિક પુનર્વિલોકન કરવાની સત્તા આપે છે. જો અમે શ્રી રાવલની આ રજૂઆત સ્વીકારીએ કે સામાવાળા ક્રમાંક ૨ દ્વારા આપવામાં આવેલ અર્થઘટન, નાગરિકના અધિકારને અસર કરતી અર્ધ-ન્યાયિક નિર્ધારણ સંબંધિત બાબતમાં પણ, અતિપ્રભાવી અસર ધરાવશે, તો એવી સ્થિતિમાં, એક્ઝીક્યુટીવ અધિનિયમ અને એક્ઝીક્યુટીવ દ્વારા આવરી લેવાયેલા વિષય પર સર્વોચ્ચ અદાલત અથવા વિવિધ વડી અદાલતો દ્વારા જાહેર કરાયેલ કાયદો પણ પોતાની સત્તા ગુમાવી બેસશે. તેથી, એક્ઝીક્યુટીવ અધિનિયમ હેઠળની કોઈ સત્તાધિકારી દ્વારા આપવામાં આવેલા નિર્ણયના ન્યાયિક પુનર્વિલોકન કરતી વખતે, સામાવાળા ક્રમાંક ૨ દ્વારા આપવામાં આવેલ અર્થઘટનને સર્વોચ્ચ અદાલત અથવા વિવિધ વડી અદાલતોના નિર્ણયોની સરખામણીએ

અતિપ્રભાવી અસર થશે, એવી શ્રી રાવલની દલીલ સ્વીકારવામાં અમે અસમત છીએ.

૩૭. તેથી, અમે ઠરાવીએ છીએ કે એફ.ટી.પી. ના પરિચ્છેદ ૨.૩ ના અનુસંધાને સામાવાળા ક્રમાંક ૨ દ્વારા આપવામાં આવેલ અર્થઘટન, નિશ્ચય જ, એફ.ટી.ડી.આર. અધિનિયમ હેઠળના તમામ અધિકારીઓ અથવા સત્તાધિકારીઓને બંધનકર્તા છે, જો કે શરત એ છે કે સંબંધિત મુદ્દા પર વડી અદાલતો અથવા સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા પહેલેથી કોઈ પ્રચલિત અર્થઘટન આપવામાં આવેલ ન હોય અને તે જ સમયે, અધિનિયમ હેઠળ નિર્ધારક સત્તાધિકારીઓ દ્વારા લેવાયેલા કોઈપણ નિર્ણયની ન્યાયિક સમીક્ષા કરતી વખતે સામાવાળા ક્રમાંક ૨ દ્વારા આપવામાં આવેલ આવું અર્થઘટન વડી અદાલતો અથવા સર્વોચ્ચ અદાલત માટે બંધનકર્તા રહેશે નહીં.

૩૮. હવે અમે પક્ષકારોના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા આધાર તરીકે અવલંબિત કેટલાક સંબંધિત નિર્ણયો પર વિચાર કરવાનો પ્રસ્તાવ રાખીએ છીએ.

૩૮.૧ એર ૨૦૦૦ એસસી ૧૦૬૯ માં અહેવાલિત કુંજ બેહારી લાલ બુટાઈલ અને અન્ય વિ. સ્ટેટ ઓફ એચ.પી. અને અન્યના કેસમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતની ત્રણ-ન્યાયાધીશોની ખંડપીઠે કાયદાનો સુસ્થાપિત સિદ્ધાંત પુનરોચ્ચાર કર્યો

હતો કે અધિનિયમના હેતુને અમલમાં મૂકવા માટે નિયમો બનાવવાના માર્ગે કાયદાનિર્માણ કરવાની સોંપાયેલ સત્તા એ કોઈ માર્ગદર્શિકા નિર્ધારિત કર્યા વિના આપવામાં આવેલી સામાન્ય સોંપણી છે અને આવી પરિસ્થિતિમાં, એવી સત્તાનો ઉપયોગ કરીને એવા મૂળભૂત હકો અથવા બાધ્યતાઓ અથવા અયોગ્યતાઓ સર્જી શકાતી નથી, જેનો વિચાર સ્વયં કાયદાની જોગવાઈ દ્વારા કરવામાં આવ્યો નથી. ઉપરોક્ત નિર્ણય પર આધાર રાખીને, શ્રી ઘોષે, અમારી દૃષ્ટિએ, યોગ્ય રીતે દલીલ કરી હતી કે એચઓપી સોંપાયેલ સત્તાનો આશરો લઈને સામાવાળા નં. રના હિતમાં કોઈ મૂળભૂત હક સર્જી શકતું નથી અને તેથી, આ અરજીમાં ઉદ્દેખિત જોગવાઈઓને અમે અધિકારબાહ્ય જાહેર કરવી જોઈએ, કારણ કે અધિનિયમમાં જ અપાયેલ સોંપણીના બળે મૂળભૂત હક રચવાનો અધિકાર કેન્દ્રીય સરકારનો છે, પરંતુ ડીજીએફટી ને કાયદાનિર્માણ કરવાની કોઈ સત્તા આપવામાં આવી નથી.

૩૮.૨ યુનિયન ઓફ ઇન્ડિયા વિ. ઇન્ટરકોન્ટિનેન્ટલ (ઇન્ડિયા) નો, જે ૨૦૦૮ (૨૨૬) ઇ.એલ.ટી. ૧૬ (એસ.સી.) માં અહેવાલિત છે, તે કેસમાં સર્વોચ્ચ અદાલતની ખંડપીઠે કસ્ટમ્સ મુક્તિ સૂચનાના સંદર્ભમાં એવો નિર્ધાર કર્યો હતો કે આવક વિભાગ સૂચના પછી પરિપત્ર બહાર પાડી સૂચનામાં નવી શરત ઉમેરી શકતું નથી, અને તે દ્વારા મુક્તિ સૂચનાની વ્યાપ્તિ મર્યાદિત કરી શકતું નથી કે તેને ઘટાડીને નબળી બનાવી શકતું નથી. ઉપરોક્ત નિર્ણય પર આધાર રાખીને,

શ્રી ઘોષે અમારી સમક્ષ યોગ્ય રીતે દલીલ કરી હતી કે ડી.જી.એફ.ટી. દ્વારા જારી કરાયેલ એચ.ઓ.પી., જેને કોઈ કાયદેસર બળ નથી, તેની મદદ લઈને સામાવાળા-સત્તાધિકારીએ લીધેલો અંતિમ નિર્ણય માત્ર એ.એન.એફ.-૮ ફોર્મ સાથે જોડાયેલ જાહેરનામાના પરિચ્છેદ ૭ મુજબ લેવાયેલી પૂર્વ-સંમતિ તથા એચ.ઓ.પી.ની જોગવાઈઓના આધારે બદલાવી શકાતો નથી. ઉપરોક્ત દલીલમાં અમને તત્ત્વ જણાય છે, કારણ કે એચ.ઓ.પી.ને કાયદાનું બળ નથી અને તેથી, અધિનિયમ હેઠળ જ સર્જાયેલા હક સિવાય, તે સામાવાળા નં. ૨ના પક્ષમાં કોઈ વધારાનો હક ઊભો કરી શકતું નથી.

૩૮.૩ સ્ટેટ ઓફ કેરળા એન્ડ અર્સ વિ. એમ/એસ ત્રાવણકોર કેમિકલ્સ એન્ડ મેન્યુફેક્ચરિંગ કો. એન્ડ એએનઆર. ના, એ.આઈ.આર. ૧૯૯૯ એસસી ૨૩૦ માં અહેવાલિત, કેસમાં, કેરળા જનરલ સેલ્સ ટેક્સ અધિનિયમ, ૧૯૬૩ ની કલમ ૫૯એ માં સમાવાયેલ જોગવાઈ ભારતના બંધારણના અનુચ્છેદ ૧૪ ની જોગવાઈઓથી પરસત્તા બહાર હતી કે કેમ, એવો પ્રશ્ન ઊભો થયો હતો. કલમ ૫૯એ માં સમાવાયેલ જોગવાઈઓ અનુસાર, જો કોઈ માલના વેચાણ અથવા ખરીદી પર ઉક્ત અધિનિયમ હેઠળ લાદી શકાય એવા કરના હક્ક અંગે કોઈ પ્રશ્ન ઊભો થાય, તો એવો પ્રશ્ન નિર્ણય માટે સરકારને સંદર્ભિત કરવો અને તે અંગેનો સરકારનો નિર્ણય, ઉક્ત અધિનિયમની અન્ય કોઈપણ જોગવાઈ હોવા છતાં,

અંતિમ ગણાશે. ઉપરોક્ત સંદર્ભમાં, સર્વોચ્ચ અદાલતે નીચે મુજબના અવલોકનો કર્યા હતા:—

“૧૩. કલમ પ્લેનના સાદા વાંચનથી સ્પષ્ટ થાય છે કે જો કોઈપણ માલ પર અધિનિયમ હેઠળ લાદી શકાય તેવા કરના દર સંબંધિત કોઈ પ્રશ્ન સરકારને સંદર્ભરૂપે મોકલવામાં આવે, તો આ અધિનિયમની અન્ય કોઈ જોગવાઈ હોવા છતાં તે અંગેનો તેનો નિર્ણય અંતિમ રહેશે. આ કલમમાં એવો કોઈ સંકેત નથી કે સરકારને સંદર્ભ કોણ મોકલી શકે. કોઈપણ પ્રકારના માલના વેચાણ અથવા ખરીદી પર લાદી શકાય તેવા કરના દર અંગે નિર્ણય લેતા પહેલાં સરકાર પર કોઈ વેપારીને સાંભળવાની કોઈ ફરજ નથી. હકીકતમાં, જેમ આપણે અગાઉ નોંધ્યું છે તેમ, ૨૩મી એપ્રિલ, ૧૯૮૪ના એક સર્વગ્રાહી આદેશ દ્વારા સરકારે વિવિધ વસ્તુઓ અંગે ચુકવવાપાત્ર કરના દર નક્કી કર્યા હતા, અને તે પહેલાં કોઈપણ વેપારીને સાંભળવાની કોઈ તક આપવામાં આવી નહોતી. અંતે, કલમ પ્લેન સ્પષ્ટપણે કહે છે કે સરકાર દ્વારા આપવામાં આવેલ એવો નિર્ણય અંતિમ રહેશે અને તેને અતિપ્રબલ અસર થશે.

૧૪. અમારા મત મુજબ કલમ પ્લેનના ઉપબંધોને સંકુચિત અર્થમાં વાંચવાનો કોઈ આધાર નથી. ઉક્ત ઉપબંધના શબ્દો (એસ.આઈ.સી.) સ્પષ્ટ અને અસ્પષ્ટતારહિત છે. ઉક્ત કલમ સરકારને માલના વેચાણ અથવા ખરીદી પર વસૂલપાત્ર કરના દર અંગે કોઈપણ પ્રશ્ન, તેને યોગ્ય જણાય તેવી કોઈપણ રીતથી, નક્કી કરવાની સંપૂર્ણ સત્તા આપે છે અને એવા નિર્ણયને અંતિમતા આપવામાં આવે છે.

૧૫. કલમ ૫૯અ સરકારને એવો વહીવટી આદેશ પસાર કરવાની સત્તા આપે છે, જેનો પરિણામ એવો થાય છે કે અધિનિયમના અધ્યાય ૭માં સમાવિષ્ટ અપીલ, પુનર્વિચાર વગેરે અંગેની ધારાસભ્ય જોગવાઈઓ નિષ્પ્રભ બની જાય છે; અને એ જોગવાઈઓના આધારે અપીલીય અથવા પુનર્વિચાર સત્તાધિકારી તેવા પ્રશ્નો અંગે નિર્ણય લઈ શક્યા હોત, જેઓના સંબંધમાં કલમ ૫૯અ હેઠળ આદેશ પસાર કરવામાં આવે છે. અર્ધ-ન્યાયિક અથવા ન્યાયિક નિર્ણયપ્રક્રિયાને બદલે વહીવટી નિર્ણય લેવાની સત્તા સ્થાપિત કરવામાં આવે છે. કલમ ૫૯અમાં એવું કશું નથી જે સરકારને, અપીલીય સત્તાધિકારી સમક્ષ કરના દર સ બંધિત પ્રશ્નમાં કોઈ વેપારી સફળ થયો હોય ત્યારબાદ પણ, આ સત્તાનો ઉપયોગ કરવાથી અટકાવે. કલમ ૫૯અ હેઠળની સત્તા એટલી વ્યાપક અને અનિયંત્રિત છે કે તેનો ઉપયોગ કોઈપણ સમયે કરી શકાય છે અને તે મુજબ આપવામાં આવેલ નિર્ણય અંતિમ ગણાશે. સંભવિત છે કે તેનું પરિણામ એવું પણ થઈ શકે કે આવા નિર્ણય દ્વારા, પ્રકરણાનુસાર, અધિનિયમની કલમ ૪૦ હેઠળ વડી અદાલત દ્વારા ઉપયોગમાં લેવાયેલી અપીલીય અથવા પુનર્વિચાર સત્તાને પણ અતિક્રમિત કરવાનો પ્રયાસ થાય. આ કલમ એવો કારોબારી આદેશ પસાર કરવાની સગવડ આપે છે, જેનો પરિણામ રાજ્ય અને વેપારી વચ્ચેના વિવાદના અર્ધ-ન્યાયિક તથા ન્યાયિક નિરાકરણની યોજનાને ઉથલાવી દેવાનો થાય છે.”

૩૮.૪ ઉપરોક્ત નિર્ણય, અમારા મત અનુસાર, અરજદારના આ કેસને સંપૂર્ણ સમર્થન આપે છે કે વહીવટી નિર્ણયના બળે એવી કોઈ જોગવાઈ કરી શકાય નહીં, જેના દ્વારા પક્ષકારોમાંથી કોઈ એકના પક્ષે કોઈ એવો તાત્વિક અધિકાર ઊભો થાય, જે પોતે જ કાયદામાં અસ્તિત્વમાં નથી.

૩૯. નોંધ પર રહેલી સમગ્ર સામગ્રીના વિચાર પછી, તેથી, અમે ઠરાવીએ છીએ કે એફ.ટી.પી.ના પેરા ૨.૩ને એવા અર્થમાં વાંચવો જોઈએ કે તેમાં જે રીતે સામાવાળા ક્રમાંક ૨ દ્વારા આપવામાં આવેલ અર્થઘટનનો પ્રાવધાન છે, તે એફ.ટી.ડી.આર. અધિનિયમ હેઠળ અધિકરણકારી સત્તાધીશો દ્વારા લેવાયેલા કોઈપણ નિર્ણયની ન્યાયિક સમીક્ષા કરતાં સમયે સર્વોચ્ચ અદાલત અથવા વડી અદાલતો માટે બાંધકામી રહેશે નહીં અને કોઈ વિશિષ્ટ મુદ્દા પર વડી અદાલતો અથવા સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા આવા કોઈ અર્થઘટનના અભાવે, તે જ અધિનિયમ હેઠળની સત્તાધીશો માટે બાંધકામી રહેશે.

૩૯.૧ અમે વધુમાં આ ઠરાવીએ છીએ કે એચ.ઓ.પી.ના પેરા ૮.૩.૬, જેના દ્વારા કર્ટમ્સ અને સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ ડ્યૂટી ડ્રો બેંક નિયમો ૧૯૯૫ ને અપનાવવામાં આવ્યા છે, તે એફ.ટી.ડી.આર. અધિનિયમની જોગવાઈઓથી પર છે, કારણ કે સામાવાળા ક્રમાંક ૨ ને આવી સત્તા આપવામાં આવેલી નથી; પરંતુ માત્ર કેન્દ્રીય સરકાર જ એફ.ટી.ડી.આર. અધિનિયમની કલમ ૧૯ હેઠળ પોતાની સત્તાનો ઉપયોગ કરીને, સત્તાવાર ગેઝેટમાં યોગ્ય સૂચના બહાર પાડી અને ઉક્ત કલમ ૧૯ ની આવશ્યકતાઓનું પાલન કર્યા પછી, ઉપરોક્ત અધિનિયમની જોગવાઈઓ અમલમાં મૂકી શકાય તે માટે યોગ્ય નિયમો બનાવી શકે છે અને તે

પ્રક્રિયામાં કસ્ટમ્સ અને સેન્ટ્રલ એક્સાઈઝ ડ્યૂટી ડ્રૉ બેંક નિયમોમાં દર્શાવાયેલા નિયમોને સમાન નિયમો પણ બનાવી શકે છે.

૩૯.૨ તેવી જ રીતે, અમે એવું પણ ધારીએ છીએ કે એ.એન.એફ.-૮ ફોર્મ સાથે જોડાયેલ ઘોષણાના પરા ૭ ને એચ.ઓ.પી.ની જોગવાઈઓ સાથે વાંચતાં, તે સામાવાળા નં.૨ અથવા તેના અધિનસ્તોને, એ.એન.એફ. ફોર્મ સાથે જોડાયેલ એવી ઘોષણાનો આધાર લઈ, અધિનિયમ હેઠળ થયેલ કોઈ પણ નિર્ણયનને પાછું બોલાવવાની કોઈ સત્તા કાયદેસર રીતે પ્રદાન કરી શકતું નથી. પુનર્વિચારનો અધિકાર, તે જણાવવાની જરૂર નથી, કાયદાનું સર્જન છે અને એફ.ટી.ડી.આર. અધિનિયમ મુજબ, પુનર્વિચાર ફક્ત તેની કલમ ૧૬માં સમાવિષ્ટ જોગવાઈ અનુસાર અને તેમાં નિર્ધારિત રીતે જ થઈ શકે છે, અને ઉક્ત કલમ ૧૬ની સીમાથી બહાર નહીં.

૪૦. તેથી, ઉપર દર્શાવેલ હદ સુધી અમે આ રિટ અરજી મંજૂર કરીએ છીએ. જોકે, તથ્યો અને પરિસ્થિતિઓને ધ્યાનમાં લેતા, ખર્ચ બાબતે કોઈ આદેશ રહેશે નહીં.

સહી/—

(માનનીય મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી ભાસ્કર ભટ્ટાચાર્ય)

સહી/—

(માનનીય ન્યાયમૂર્તિ જે.બી.પારડીવાલા)

વધુ આદેશ:

આ ચુકાદો જાહેર કરવામાં આવ્યા પછી, યુનિયન ઑફ ઇન્ડિયા તરફથી હાજર રહેલા માનનીય વકીલે અમારા ઉપરોક્ત ચુકાદા પર સ્થગિતી આપવા વિનંતી કરે છે.

ઉપરોક્ત જોગવાઈઓ એફ.ટી.ડી.આર. અધિનિયમની જોગવાઈઓથી અધિકારાતીત હોવાનું ઠરાવ્યા બાદ, અમારા ચુકાદાની અમલવારી પર કોઈપણ સ્થગિતી આપવાનો એવો કોઈ પ્રશ્ન ઊભો થતો નથી કે જેથી આવી અધિકારાતીત જોગવાઈઓ ચાલુ રાખવાની મંજૂરી મળે.

અતે, પ્રાર્થના નામંજૂર કરવામાં આવે છે.

તથાપિ, જો તેની માટે અરજી કરવામાં આવે, તો પ્રમાણિત નકલ આવતીકાલ સુધીમાં આપવામાં આવે.

સહી/—

(માનનીય મુખ્ય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી ભાસ્કર ભટ્ટાચાર્ય)

સહી/–

(માનનીય ન્યાયમૂર્તિ જે.બી.પારડીવાલા)

The translation of this judgment has been provided by

M/s Hyperlink E-Solutions Pvt. Ltd.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.